

YENİ

MEB 2024

T.C. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

03 ŞUBAT
Yeni Sınav
Konularına Göre
Hazırlanmıştır.

YURT DIŞINDA Görevlendirilecek ÖĞRETMENLERİ Seçme Sınavı

KONU ANLATIMLI

MESLEKİ YETERLİLİK YAZILI SINAVI KONULARI

BÖLÜM	KONU	PUAN
I	Dil ve Anlam Bilgisi, Türk Edebiyatı, İnsanlığın Ortak Mirası Olan Kültürel Mirasımız, Türk Kültürü (Sanat, Mimari, Müzik, Yemek, Aile ve Bayramlar)	30 Puan
II	Genel Türk Tarihi; T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük; Türkiye Coğrafyası; Türk Devletleri ve Toplulukları; Türklerin Bilim, Sanat ve Medeniyete Katkıları; Türk Düşünce Tarihi ve Devlet Felsefesi	30 Puan
III	Türk Eğitim Tarihi, Öğretim İlke ve Yöntemleri, Öğrenme Psikolojisi, Kültürel Diplomasi ve Eğitim	20 Puan
IV	05/06/2003 Tarihli ve 2003/5753 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, 657 Sayılı DMK'nın 1. Kısım ile 4. Kısımının 7. Bölümü, 5682 Sayılı Pasaport Kanunu, 1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 6. Kısımının 11. Bölümü (Millî Eğitim Bakanlığı), Uluslararası Kuruluşlar, Genel Kültür	20 Puan

TOPLAM

DATA
YAYINLARI

**YURT DIŞINDA GÖREVLENDİRİLECEK
ÖĞRETMENLERİ SEÇME SINAVI****ÖN SÖZ****HAZIRLIK KİTABI****EDİTÖR**

Turgut MEŐE

YAZAR

Komisyon

©

Bütün hakları

Data Yayınlarına aittir. Yayıncının ve editörün izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, çoğaltılması ve dağıtımı yapılamaz. Kitabın bilimsel sorumluluğu editöre aittir. Editör bölümlere katkıda bulunmuştur.

**BU KİTAP T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞININ BANDROLÜ İLE
SATILMAKTADIR.**

ISBN

978-625-8469-25-7

Sertifika No: 40447

SAYFA TASARIMI

Data Dizgi Ekibi

KAPAK TASARIMI

Data Grafik Ekibi

BASKI VE CİLT

Data Dijital Matbaacılık

DATA YAYINLARI

İvedik Organize Sanayi 1518 Sok.
Matbaacılar Sitesi Mat-Sit İş Merkezi No:2/20
Yenimahalle / ANKARA
Tel: 0 312 384 29 95 – 0 505 925 57 81
Faks: 0 312 342 23 58

Yurt Dışında Görevlendirilecek Öğretmenleri Seçme Sınavı için titiz çalışmalar sonucunda hazırlamıő olduğumuz “Hazırlık Kitabımızı” siz değerli adayların hizmetine sunmaktan mutluluk duyuyoruz. Hazırlık kitabımızı güncel mevzuat konuları dikkate alınmış olup geĐmiő yıllardaki çıkmış tüm sorular analiz edilerek hazırlanmıő ve konu sonlarına bolca testler konularak kendinizi pekiőtirmeniz arzulanmıőtır. Bu kitabımızın sizlere çok faydalı olacağına inanıyor ve yapılacak olan sınavda başarılar diliyoruz.

DATA YAYINLARI

KİTABA İLİŞKİN GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİNİZ İÇİN

datayayinlari@gmail.com adresine e-posta ile veya

0542 262 03 37 WhatsApp iletişim numaramız

üzerinden iletebilirsiniz.

İÇİNDEKİLER

1. KISIM

ÜNİTE 1 DİL VE ANLAM BİLGİSİ	3
BÖLÜM 1 SÖZCÜKTE ANLAM VE SÖZCÜK BİLGİSİ	6
BÖLÜM 2 CÜMLEDE ANLAM	17
BÖLÜM 3 PARAGRAF BİLGİSİ	26
BÖLÜM 4 YAZIM KURALLARI	40
BÖLÜM 5 NOKTALAMA İŞARETLERİ	50
BÖLÜM 6 ANLATIM BOZUKLUĞU	62
BÖLÜM 7 SÖZCÜKTE YAPI VESES BİLGİSİ	71
BÖLÜM 8 SÖZCÜK TÜRLERİ	79
BÖLÜM 9 CÜMLE BİLGİSİ	91
ÜNİTE 2 TÜRK EDEBİYATI	97
BÖLÜM 1 GÜZEL SANATLAR VE EDEBİYAT	97
BÖLÜM 2 EDEBÎ METİNLER	101
BÖLÜM 3 SÖZ SANATLARI - OLAY ÇEVRESİNDE GELİŞEN METİNLER - SÖZLÜ ANLATIM TÜRLERİ	108
BÖLÜM 4 ÖĞRETİCİ METİNLER	121
BÖLÜM 5 TÜRK EDEBİYATINDA DÖNEMLER	126
BÖLÜM 6 İSLAMİYET ETKİSİNDEKİ TÜRK EDEBİYATI	136
BÖLÜM 7 BATI ETKİSİNDE GELİŞEN TÜRK EDEBİYATI	169
ÜNİTE 3 İNSANLIĞIN ORTAK MİRASI OLAN KÜLTÜREL MİRASIMIZ	234
ÜNİTE 4 TÜRK KÜLTÜRÜ	262

2. KISIM

ÜNİTE 5 GENEL TÜRK TARİHİ	282
BÖLÜM 1 İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK TARİHİ	282
BÖLÜM 2 TÜRK İSLAM TARİHİ	298
BÖLÜM 3 TÜRKİYE TARİHİ	314
BÖLÜM 4 OSMANLI TARİHİ	328
BÖLÜM 5 OSMANLI KÜLTÜR VE MEDENİYETİ	355
ÜNİTE 6 T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK	378
BÖLÜM 1 XX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ	378
BÖLÜM 2 KURTULUŞ SAVAŞI HAZIRLIK DÖNEMİ	392

BÖLÜM 3 KURTULUŞ SAVAŞI MUHAREBELER DÖNEMİ	405
BÖLÜM 4 ATATÜRK İLKE VE İNKILAPLARI	420
BÖLÜM 5 ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI	439
ÜNİTE 7 TÜRKİYE COĞRAFYASI	446
BÖLÜM 1 TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ	446
BÖLÜM 2 TÜRKİYE'NİN İKLİMİ VE BİTKİ ÖRTÜSÜ	472
BÖLÜM 3 TÜRKİYE'DE NÜFUS VE YERLEŞME	484
BÖLÜM 4 TÜRKİYE'NİN EKONOMİK COĞRAFYASI	499
ÜNİTE 8 TÜRK DEVLETLERİ VE TOPLULUKLARI	535
ÜNİTE 9 TÜRKLERİN BİLİM,SANAT VE MEDENİYETE KATKILARI	547
ÜNİTE 10 TÜRK DÜŞÜNCE TARİHİ VE DEVLET FELSEFESİ	563

3. KISIM

ÜNİTE 11 TÜRK EĞİTİM TARİHİ	594
ÜNİTE 12 ÖĞRETİM İLKE VE YÖNTEMLERİ	622
ÜNİTE 13 ÖĞRENME PSİKOLOJİSİ	679
ÜNİTE 14 KÜLTÜREL DİPLOMASİ VE EĞİTİM	718

4. KISIM

ÜNİTE 15 BAKANLIKLARARASI ORTAK KÜLTÜR KOMİSYONUNUN ÇALIŞMA ESAS VE USULLERİ İLE BU KOMİSYON TARAFINDAN YURTDIŞINDA GÖREVLENDİRİLECEK PERSONELİN NİTELİKLERİ İLE HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİNİN BELİRLENMESİNE İLİŞKİN KARAR	733
ÜNİTE 16 657 SAYILI DEVLET MEMURLARI KANUNU	743
ÜNİTE 17 5682 SAYILI PASAPORT KANUNU	762
ÜNİTE 18 1 SAYILI CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİ (MEB)	771
ÜNİTE 19 ULUSAL VE ULUSLARARASI KURULUŞLAR	785
ÜNİTE 20 GENEL KÜLTÜR, GÜNCEL KONULAR	804

1. KISIM

- Dil ve Anlam Bilgisi
- Türk Edebiyatı
- İnsanlığın Ortak Mirası Olan Kültürel Mirasımız
- Türk Kültürü(Sanat, Mimari, Müzik, Yemek, Aile ve Bayramlar)

30 PUAN

DİL VE ANLAM BİLGİSİ

SÖZCÜKTE ANLAM VE SÖZCÜK BİLGİSİ

1. ÜNİTE

1. BÖLÜM

I. SÖZCÜKTE ANLAM

Her sözcük görünen, görünmeyen varlık ya da durumlardan birini çağırır. Bu çağırışlardan her birine "anlam" denir. Sözcüklerin tek başına anlamları olduğu gibi cümle içinde kazandığı yeni anlamlar da olabilir. Sözcüklerin anlam çeşitlenmesini şu başlıklar altında inceleyebiliriz:

SÖZCÜKTE ANLAM

- Gerçek Anlam
 - Temel Anlam
 - Yan Anlam
- Terim Anlam
- Mecaz Anlam

1. GERÇEK ANLAM

Sözcüğün zihnimizde uyandırdığı ilk anlam gerçek anlamdır. Sözcüğün gerçek anlamı iki şekilde kullanılabilir:

a. Temel (İlk) Anlam

Sözcüklerin aklımıza ilk gelen anlamlarıdır. Başka bir deyişle bir sözcüğün sözlükteki ilk anlamıdır.

- Yolun sağ tarafında iğde ağaçları vardır.
- Bardaktaki suyu niye döktün?

NOT

- Bir sözcüğün tek başına iken taşıdığı anlam ile cümledeki anlamı aynı ise o sözcük temel anlamıyla kullanılmış demektir.
- Martının kanatları ıslaktı.
- Gençler sahilde ateş yakmışlar.

b. Yan Anlam (Yakıştırmaca)

Şekil ve işlev benzerliğinden dolayı, bir sözcüğün başka bir varlığa ad olarak verilmesidir. Sözcüklerin gerçek anlamlarından kopmadan kazandıkları bu anlama yan anlam denir.

- Dağın eteklerinde çiçekler vardı. (Yamaçlı yerlerin alt bölümü)
- Uçağın kuyruğuna zarar vermişlerdi. (Uçaklarda kuyruğa benzeyen uzantı)

2. TERİM ANLAM

Bilim, sanat, spor ya da meslek dallarıyla ilgili özel, sınırlı bir anlamı ve kullanımı olan sözcüklere terim denir. Terimler gerçek anlamda kullanılır. Bir sözcüğün terim anlamı, ait olduğu alanda kullanıldığı an ortaya çıkar.

- doku, nöron → biyoloji terimi
- replik, tirat → tiyatro terimi
- hece, ölçü, uyak → edebiyat terimi
- Dünya, Güneş etrafında döner. (astronomi terimi)
- Bu dairenin alanını hesaplayabilir misin? (geometri terimi)
- Verilen eylemleri çatısına göre inceleyiniz. (dil bilgisi terimi)
- Radio dalgalarını bulamıyordum. (teknik terimi)
- Korner atışını İsmail kullanacaktı. (spor terimi)
- Fizik dersinde ses dalgalarını işledik. (fizik terimi)

Örnek Soru

Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili sözcüklerden hangisi temel anlamda kullanılmıştır?

- Hep geç kalmak onun âdetidir.
- Nüfus cüzdanımı yitirdim, geçersizdir.
- Bakanlık kadrosunda hiç açık yok.
- Elektrik saati arızalanmış.
- Maçı kaybeden sporcular taş yağmuruna tutuldular.

Çözüm

A'daki âdet sözcüğü temel anlamında kullanılmıştır. Bu sözcüğün temel anlamı "bir kimsenin yapmaya alışmış olduğu şey"dir. "âdet" sözcüğünün cümledeki kullanımı akla ilk gelen anlamıyla ilgilidir. Diğer seçeneklerde verilen sözcükler yan veya mecaz anlamda kullanılmıştır. B'de cüzdan (resmi evrak), C'de açık (kontenjan), D'de saat (sayaç) sözcükleri yan anlamda, E'de ise yağmur (aşırı, çok fazla) sözcüğü mecaz anlamdadır.

Örnek Soru

“Kök” sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde terim anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Bazı bitkilerin kökleri hekimlikte kullanılır.
- B) Bu sezon rakiplerimize kök söktüreceğiz.
- C) Çınarın kökleri nehre kadar uzamış.
- D) Dilimizde birçok sözcüğün kökü tek hecedir.
- E) Artık bu meseleyi kökünden halletmeliyiz.

Çözüm

“Kök” sözcüğü: A ve C’de gerçek, B ve E’de mecaz anlamı olarak kullanılmıştır. D seçeneğinde ise dil biliminin bir kavramı olan kökten bahsedilmektedir.

Cevap D

3. MECAZ (DEĞİŞMECE) ANLAM

Çok anlamlı bir sözcüğün temel ve yan anlamından tamamen sıyrılarak kazandığı yeni anlamına mecaz anlam denir.

Hiçbir sözcük cümle içinde kullanılmadan mecaz anlam kazanamaz.

- ⊙ Baksana, adam sinirinden patlıyor. (mecaz anlam)
- ⊙ Kıvırmasin da gerçeği anlatsın. (mecaz anlam)
- ⊙ Bu kez çok ağır konuştu. (mecaz anlam)
- ⊙ Gerçekten renkli bir kişiliğiniz var. (mecaz anlam)

NOT

- ✓ Deyimlerin neredeyse tümü mecaz anlamlıdır.
- ✓ (gözden düşmek, suya sabuna dokunmamak, ağzını aramak, boy ölçüşmek...)

Örnek Soru

- I. Onun bu pişkinliğine bir anlam veremedik.
- II. Çoğunluk sağlanamadığı için toplantı ertelendi.
- III. Cesaretinin kırılmasına sen sebep oldun.
- IV. Çevre temizliğine önem vermek gerekir.

Yukarıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcükler gerçek anlamı dışında kullanılmıştır?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) II ve IV
- E) III ve IV

Çözüm

II. ve IV. cümlelerde geçen çoğunluk ve temizlik sözcükleri gerçek anlamıyla kullanılmıştır. I. cümledeki pişkin (nezaket kurallarına uymayan), III. cümledeki kırılmak (güvenini yitirmek) sözcükleri gerçek anlamlarının dışında kullanıldığı için mecaz anlamlıdır.

Cevap B

Yansıma Sözcükler

Doğada insan dışındaki herhangi bir varlığın sesinden hareketle dilde oluşturulan sözcüklere yansıma sözcük denir. Yansıma sözcüklerin kökleri, doğada duyulan sesin kendisidir.

- ⊙ Miyavladı
- ⊙ fokurduyor
- ⊙ cızırtı horlama
- ⊙ hırlama
- ⊙ çınlama...

Örnek Soru

Ünlü kişilerin yaşamlarının didik didik edilmesi (ayrıntılı olarak

incelenmesi) kaçınılmaz (vazgeçilmez) bir durum. Sıra Mark

Twain’e gelmiş gibi görünüyor. Ama bir farkla: Bu dosyayı hazırlayan (oluşturan), Twain’in ta kendisi! Dosyada, yazarın ölü-

münden yüz yıl sonra yayımlanması koşuluyla yazdığı otobiyografisi (öz yaşam öyküsü) yer alıyor. Yazılanların ne kadar

nesnel (yansız) olabileceği elbette tartışılır. Ama kuşkusuz ilginç

bir kitap olacak.

Bu parçadaki numaralanmış sözlerden hangisi ayraç içinde verilen sözün anlamını içermemektedir?

- A) I.
- B) II.
- C) III.
- D) IV.
- E) V.

Cevap B

II. SÖZCÜKLERDE ANLAM İLİŞKİLERİ

1. EŞ ANLAMLI (ANLAMDAŞ) SÖZCÜKLER

Anlam bakımından birbirinin yerini tutan sözcüklere eş anlamlı sözcük denir. Anlamdaşlık ilişkisi yabancı dillerden dilimize girmiş sözcüklerle Türkçe sözcükler arasında görülür. Türkçe sözcükler arasında eş anlamlılık değil, yakın anlamlılık söz konusudur.

- ⊙ soru / sual
- ⊙ sunma / arz
- ⊙ yanıt / cevap
- ⊙ görev / vazife

NOT

✓ Eş anlamlı sözcükler genellikle birbirlerinin yerine kullanılabilir; fakat bazı durumlarda birbirinin yerini tutmaz.

► “Karadır bahtım, kördür talihim.” cümlesinde “kara” sözcüğünün yerine “siyah” sözcüğü kullanılamaz.

✓ Eş anlamlı sözcüklerin aynı cümle içinde kullanılması anlatım bozukluğuna neden olur:

► Bu konudaki öneri ve tekliflerinizi değerlendireceğim. (öneri ve teklif)

TEST
1

**SÖZCÜKTE ANLAM VE
SÖZCÜK BİLGİSİ**

1. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerden hangisi gerçek anlamında kullanılmıştır?

- A) İlk damlalardan sonra yağmur birden coştu.
B) Bu söze, gençlerden biri ince bir karşılık verdi.
C) Serindi ama, tatlı bir ilkyaz akşamıydı.
D) Gölün kıyılarını yapraksız, bodur ağaçlar kuşatmıştı.

2. Yaşamımızda çok önemli bir yeri olan ekmek sözcüğü pek çok deyimde kullanılmaktadır. Örneğin, geçim sağlayacak bir iş bulmanın zorluğunu anlatmak için "ekmek aslanın ağzında"(I), kendisi çalışmayıp başkasının kazancıyla geçinme durumu için "ekmek elden su gölden"(II) deriz. Geçimini sağlamada çok becerikli olmayı "ekmek kapısı"(III) deyimile karşılarız. "Ekmeğine göz dikmek"(IV) deyimile, birinin geçimini sağlayan işi elinden almaya çalışmayı anlatmak isteriz. Bir kişinin geçimini sağlamak için çalışmasına da "ekmek kavgası"(V) deriz.

Bu parçada numaralanmış deyimlerden hangisi yanlış açıklanmıştır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV.

3. "Usta bir yazar, sözcüklerin ilk ve temel anlamlarıyla yetinmez. Cümle içinde sözcüklere yan anlamlar kazandırmaya çalışır. Yeni kavramları, yeni duygu ve düşünceleri bu yolla anlatmayı dener. Böylece sözcüklerin birden çok anlam kazanmasını sağlar; dilin anlatım olanaklarını zenginleştirir."

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bu parçada öne sürülen tutuma uyulmamıştır?

- A) Sürü, kel tepelerin yüzüne dağılmıştı.
B) Eski bir dostundan incitici, çok ağır sözler işitmişti.
C) Tatlı dili, güler yüzü onu herkese sevdirmişti.
D) Kayalıklardan toprak yola tam üç saatte inmişti.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde kullanılan ikileme yapılış özelliğine göre diğerlerinden farklıdır?

- A) Üstüne doğru dürüst bir şey giy.
B) Böyle yalan yanlış bilgiler, kişiyi gülünç duruma düşürür.
C) İki köy arasındaki uzaklık, aşağı yukarı dört kilometreydi.
D) Yollar bitmek tükenmek bilmiyordu.

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde karşıt kavramlar kullanılmıştır?

- A) Oyunda, gerçeklerle insanların özlemleri arasındaki kopukluklar vurgulanmaktadır.
B) Oyun, iki kişinin huysuzlukları ve yalnızlık korkuları üzerine kurulu bir komedidir.
C) Oyunda insanlardaki ayrımcılık eğiliminin neden ve nasıl ortaya çıktığı dile getirilmektedir.
D) Söz konusu oyunun, salt güldüren, eğlendiren değil; üzen, düşündüren yönleri de var.

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "sürüklemek" sözcüğü; "Romanda kişileri ikiyüzlülüğün bataklığına sürükleyen etkenler inandırıcı bir biçimde veriliyor." cümlesindeki ile eş anlamlı kullanılmıştır?

- A) İnsanlığı o kanlı savaşa sürükleyen nedenler daha tam olarak değerlendirilmedi.
B) Beni saatlerce beklettikten sonra bir de buraya sürükleyen adama doğrusu çok kızmıştım.
C) Romanın insanı etkileyen, sürükleyen yanı, anlatımdan çok anlatılan olaylardan geliyor.
D) Atın ölüsünü sürükleyen çocuklar, geldiğimizi görünce durdular.

7. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde altı çizili sözcük temel anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Elini incittiği için yazı yazamıyormuş.
B) Karşı sokağın ağzında duran çocuk ağlıyordu.
C) Beşiktaş sırtları pırıl pırıl, Boğaz masmaviydi.
D) Kolu yırtık, örme bir ceketle gelmiş.

8. Aşağıdaki atasözlerinden hangisi, konuya bakış açısı yönüyle diğerlerinden farklıdır?

- A) Allah kulunu kısmeti ile yaratır.
B) Baykuşun kısmeti ayağına gelir.
C) Her kaşığın kısmeti bir olmaz.
D) Kısmet gökten zembille inmez.

CÜMLEDE ANLAM

2.

BÖLÜM

CÜMLEDE ANLAM

Bir cümlelerin iletmek istediği düşünceyi veya duyguyu doğru yorumlayarak anlamak gerekir. Cümlelerin yorumu paragrafın yorumu için alt basamaktır. Cümleyi doğru yorumlayan kişi, paragrafı da doğru yorumlar. Bunun ilk koşulu da cümleyle ilgili temel kavramları iyi bilmektir.

Cümleleri anlam ve anlatım bakımından inceleyebiliriz.

1. ANLAM ÖZELLİKLERİ BAKIMINDAN CÜMLELER

1. Yakın Anlamlı Cümleler

Bir durum, kişi ya da olay hakkında aynı yargıları, aynı düşünce ve duyguları dile getiren cümlelerdir.

- Sanatçının amacı çevresine ayna tutmak değil, aynaya yansıyanları yeniden biçimlendirmektir.
- Sanatçı, gözlem gücünden yararlanırken seçtiği ayrıntıları olduğu gibi değil yeniden kurgulayarak anlatır.

2. Anlamca Çelişen Cümleler

Savunulan düşünce bakımından birbirine ters düşen, karşıt yargılar içeren cümlelerdir.

- Sanatçı, içinde bulunduğu toplumun sorunlarını, sıkıntılarını eserinde anlatmalıdır.
- Toplumsal hassasiyetler sanatta yetkinliğin ölçüsü değildir.

3. Neden – Sonuç Cümleleri

Neden – sonuç ilişkisi “-den, -diğinden, -diği için, -den dolayı, için, çünkü, ki, diye” gibi sözcük ya da eklerle sağlanır. Bu cümlelerin yüklemine “niçin” sorusu sorulduğunda cümleden bir cevap alınabiliyorsa cümlede neden-sonuç ilişkisi vardır. Böyle cümlelerde neden önce, sonuç sonra gelir.

- Derslerine çalışmadığı için sınıfta kaldı.
neden sonuç
- Gereksiz konuştuğundan komik duruma düştü.
neden sonuç
- Sana inanmıyorum; çünkü sen bir yalancısın.
- Öyle yorgundum ki hemen uyumuşum.
- Annem eve döndü diye çok seviniyorum.
- Çalışmadığı için kazanamadı.

Örnek Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde verilen yargılar anlamca birbirine yakındır?

- A) - Büyük şiirler, belirli bir tema üzerine kurulur.
- Çok değişik temalarda şiir yazılabilir.
- B) - Şiirde gereksiz hiçbir sözcük kullanılmamalıdır.
- Doldurma sözcükler, şiirin şiirselliğini yitirmesine yol açar.
- C) - Şiirde çok yinelenmiş, aşınmış sözlere yer yoktur.
- Şiirde aranan özelliklerden biri de imgelerdeki yeniliktir.
- D) - Şiirde duygusal yoğunluk ağır basar.
- Her şairin duygularını yansıtsı biçimi birbirinden farklıdır.
- E) - Şiirde önemsenen hususlardan biri de içtenliktir.
- Şair, duygusunu, düşüncesini kolayca aktarabilmelidir.

Çözüm

A, C, D, E seçeneklerinde verilen yargılar, anlam bakımından tam olarak birbirleriyle örtüşmemektedir. B seçeneğinde ise her iki yargı aynı mesajı vermektedir: Gereksiz sözcükler şiirin güzelliğine zarar verir.

Cevap B

NOT

- ✓ Neden - sonuç cümleleri aynı zamanda gerekçe bildiren cümlelerdir.

Örnek Soru

(I) O, işlediği konuları genellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş döneminin başladığı 17 ve 18. yüzyıldan alır. (II) Oyunları o dönemin düşünüş biçimini, törelerini karikatürize ettiğinden, değerlidir. (III) Güldürme ögesine bağlı kalarak bilgili bilgisiz, erdemli erdemsiz kişiler arasında çelişkileri yansıtır. (IV) Kurumların, dolayısıyla da toplumun hicvine yönelir. (V) Mizah anlayışı, geleneksel mizah anlayışımıza uyduğundan, cevaplarından halk da hoşlanır, aydınlar da.

Yukarıdaki parçada numaralandırılmış cümlelerin hangilerinde neden – sonuç ilişkisi vardır?

- A) I ile II
- B) I ile III
- C) II ile V
- D) III ile IV
- E) IV ile V

Çözüm

II. cümlede, yazarının oyunlarının değerli olmasının nedeni; “o dönemin düşünüş biçimini, törelerini karikatürize” etmesidir. V. cümlede, yazarın yaptıklarından halkın ve aydınların hoşlanmasının nedeni; “yazarın mizah anlayışının, geleneksel mizah anlayışımıza uyması”dır.

Cevap C

PARAGRAF BİLGİSİ

3. BÖLÜM

I. PARAGRAF

Paragraf, bir düşünceyi tam olarak anlatabilmek için bir araya getirilen cümleler topluluğudur. Paragrafın bütün cümleleri aynı konuyu işler, aynı düşünceyi açıklar ya da destekler. Paragraf tek bir düşünce etrafında oluştuğundan kendi içinde yapısal ve anlamsal bir bütünlük gösterir.

Bu konudaki sorular paragrafın değişik özellikleriyle ilgilidir. Genellikle paragrafın ya **ana düşüncesi**, **yardımcı düşünceleri**, **konusu**, **başlığı** sorulur ya da paragrafın oluşturulmasıyla ilgili özellikler üzerinde durulur.

Paragraf sorularının çözümünde aşağıdakilere dikkat etmeliyiz.

- Paragrafa yorum karıştırmamak, paragrafı okurken ön yargılarımızı, kabullerimizi bir kenara bırakıp paragrafta sözü edilenler üzerinde durmak.
- Paragrafta bize göre çok yanlış bir düşüncenin doğruluğu savunulsa bile, onun doğru olduğunu kabullenerek soruya yaklaşmak.

Paragraf, bir düşünceyle ilgili cümleler topluluğu, bir ana düşünceyi açıklayan cümleler kümesi, bir düşünce birimi olarak da tanımlanabilir. İyi ve sağlam kurulmuş bir paragraf şu özellikleri taşımalıdır:

- Paragrafı oluşturan cümleler dil, düşünce ve anlam özelliği yönüyle birbirine bağlı olmalıdır.
- Paragrafı oluşturan cümleler belli bir düşünceyi (ana düşünceyi) dile getirmelidir.
- Paragrafın her cümlesi bir zincirin halkaları gibi dil ve düşünce yönünden birbirine bağlı olmalı; konu ve düşünceyle uyumsuz bir cümle yer almamalıdır.

1. PARAGRAFTA KONU

Her paragrafta yazar bir şeylerden söz ederek okura mesaj ulaştırmak ister. Paragrafta üzerinde durulan, hakkında söz söylenen düşünce, olay ya da duruma "konu" denir.

Bir paragrafı çözümlerken yapılacak ilk iş konuyu doğru olarak saptamaktır. Konusu bilinmeyen paragrafın anlaşılması güçtür.

Bir paragrafın konusunu bulabilmek için yazıda, "**Ne üzerinde duruluyor?**" "**Ne hakkında söz söyleniyor?**" sorularına yanıt bulmamız gerekir.

2. PARAGRAFTA ANA DÜŞÜNCE

Ana düşünce, parçada asıl vurgulanmak istenen, konuyla ilgili olarak okuyucuya kavratılmaya çalışılan düşüncedir. Bir başka söyleyişle yazarı yazı yazmaya iten amaçtır.

Ana düşüncesi kavranmamış bir yazı, gerçekte boşuna okunmuş bir yazıdır. Çünkü böyle bir durumda okuyucunun asıl anlatılmak istenenle bir düşünsel bağı olmayacaktır.

Ana Düşünce Nasıl Belirlenir?

Ana düşünceyi belirlemek, bir sözcüğün cümlede kazandığı anlamı, yaptığı görevi, cümlelerin ilettiği yargıyı kavramaya bağlıdır. Ana düşünceyi belirlemede yanlışlığa düşmemek için parçayı bütünüyle kavramayı amaçlayarak okumak gerekir. Parça okunduktan sonra, "Bu parçada yazarın asıl anlatmak istediği nedir?" sorusu doğrultusunda parçadan yola çıkılarak bir cevap verilir. Ana düşünce bir cümle biçiminde ifade edilir. Örneğin düşünceye dayalı yazılarda bütün yardımcı düşüncelerin mutlaka iletmek istediği ortak bir ileti vardır. Bunun yanı sıra olaya dayalı yazılarda bütün olay örgülerinin metnin ana temasını ortaya çıkaracak biçimde geliştiğini görürüz. Yardımcı düşünceler ve olay örgüleri okuyucuya hangi mesajı veriyorsa o mesaj ana düşüncedir ve cümle biçiminde tespit edilir.

Örnek Soru

Çocuk kitabı yazmak bana göre çok eğlenceli. Yeter ki vermek istediğiniz bilgileri doğru bir biçimde süzün ve hissettirmeden kurguya yerleştirin. Benim pedagoji eğitimim var ama gördüm ki bu bana, sonraki yıllarda yaptığım öğretmenlikten edindiklerimi verememiş. On yıldır çocukların içinde yaşamak benim en büyük avantajım. Onların nelerden hoşlandıklarını, neleri sahte ve yapmacık bulduklarını çok iyi biliyorum.

Düşüncesini bu sözlerle dile getiren bir öğretmenin, kitaplarını yazarken aşağıda belirtilenlerin hangisinden yararlanmıştı?

- A) Öğrenciliğinde kazandığı önemli bilgilerden
- B) Çocuk dilinin inceliklerinden
- C) Çocuklara olan sevgisinden
- D) Mesleğinde kazandığı deneyimlerden
- E) Yazma isteğinin güçlülüğünden

TEST
1

PARAGRAF BİLGİSİ

1. Aşağıdakilerden hangisinde öyküleme yöntemi kullanılmamıştır?

- A) Birdenbire avluda, binanın önünde trampet çalındı. Birkaç tasasız bir tarafa, herkes fırladı ve lokma ağızda, peşkir elde, kapıya, pencereye fırladı.
- B) Verilen fiyatları dinliyorlar, kendi fiyatlarını ileri sürüyorlar veya kırık fiyatı birdenbire kabul ederek ağır ağır uzaklaşan müşteriye haykırıyorlardı.
- C) Bunun üzerine Baba Haulbregue'nin cüzdanını bulmasına veya bulmamasına ne kadar ihtimal olduğu sayıp dökülerek hep bu hadiseden bahsedilmeye başlandı.
- D) Ölen bir kişiyi övmek, onun ölümünden duyulan acıyı anlatmak için yazılan şiirlere mersiye denir. Halk edebiyatındaki karşılığı ağıttır.

- 2. Eğer mutluluğu tanıımıyorsan o da sana merhaba demez; hayatın yollarında bin kez karşılaşırsan bile ne sen onu tanırsın ne de o sana selam verir. Mutluluğu tanıyacaksın. Kim bilir, belki evin bahçesinde büyüyen çam ağacıdır mutluluk; belki de sokağın köşesinde boy atan akasyadır. Bahçede çam ağacı yoksa, sokakta akasya salınmıyorsa, o zaman da pencereden görünen avuç içi kadar denizdir. Pencereden deniz görünmüyorsa, sokağa bak. Sokakta oynayan bir çocuk yok mu? Varsa, adı mutluluktur. Ya yoksa? O zaman belki de bir kedidir soğuk kış gününde camdan bakan.**

Bu parçada vurgulanmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Mutluluk veren şeyler kişiden kişiye değişir.
- B) İnsan isterse mutluluğu her şeyde bulabilir.
- C) Doğadaki varlıklar, insanın tasarladıklarına uyar-sa ona mutluluk verir.
- D) Kimi insan en küçük şeylerle bile mutlu olabilir.

- 3. Kitaplarımın sayısını kaçta çıkarabilirim, bilmiyorum. Sağlığımı hesaba katmayacak olursam bu, biraz da okurlarıma bağlı. Şimdilerde okuyucular kitaplarıma istek duyuyorlar ama bir gün "Ey yazar, artık yeter!" derlerse ben ne yaparım?**

Bu parçanın sonuna aşağıdakilerden hangisinin getirilmesi uygun düşmez?

- A) Doğrusu bunu düşünmek bile istemiyorum.
- B) Sanırım kalemi bir daha elime almakta güçlük çekerim.
- C) "Okurların ilgisizliğinden bana ne!" der, yoluma devam ederim.
- D) Her şeyden önce okurlarımın ilgisizliği beni üzer.

- 4. İnsan yaşlandıkça geçmiş yılları, o yılların yaşandığı çevreyi daha farklı, daha renkli, daha tatlı buluyor. Bu düşünceyle geriye dönememenin çaresizliği içinde, belki de yanılarak, dünü, bugüne her bakımdan tercih ediyor. Acaba, gerçekten her geçen yıl iyiyi kötüleştir-miş, güzeli çirkinleştirmiş, rahatı zorlaştırmış mıdır? Değişen, bozulan, tatsızlaşan etrafımız mı, yoksa yılların erozyonuna uğrayıp durmadan eriyen, yaşlanan kendi ruhumuz, vücudumuz, kafamız mıdır?**

Bu parçada yaşlılarla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- A) Duygu ve düşüncelerin zamanla değişmesine.
- B) Zamanla olayları daha doğru değerlendirmelerine.
- C) Eskisi gibi yaşayamamaktan doğan sıkıntılarına.
- D) Geçmiş özelemlerle hatırlamalarına.

- 5. "Ben her okuduğum romanla asıl kendime yaklaştığıma inanıyorum. Neden söz ederse etsin beni, başkalarını, yaşamı tanıtır romancılar; var oluşumun gizli örtülerini bir bir kaldırır benden. Balzac, Euqenie Grandet'yi yazmasaydı, gecem gündüzüm bencillerle geçtiği halde nereden bilecektim bencilliği? Kızıl ile Kara olmasaydı benim de öz gelişmemden haberi olmayacaktı."**

Bu parçadan aşağıdaki yargılardan hangisi çıkarılamaz?

- A) Roman, edebiyatımızın en kapsamlı yazı türüdür.
- B) Roman, konusu ne olursa olsun, sonunda insan ve yaşamla ilgilidir.
- C) Roman insanın kendisini tanımasına yardımcı olur.
- D) İnsanlar romanda kendi hayatlarına dair bir şeyler bulurlar.

YAZIM KURALLARI

4. BÖLÜM

EKLERİN VE BAĞLAÇLARIN YAZIMI

A. -KEN EKİNİN YAZIMI

Büyük ünlü uyumuna uymayan bu ekin aslı “i-ken”dir. Getirildiği sözcüğün son sesi ne olursa olsun ince yazılır:

○ okur-ken, yazar-ken, gelir-ken, söyler-ken

İstenildiği takdirde “iken” olarak ayrı da yazılabilir:

○ okur iken, yazar iken, gelir iken, söyler iken

B. “Kİ”NİN YAZIMI

Türkçede kullanılan üç farklı “ki” vardır.

Sıfat Yapan “-ki”

Eklendiği sözcüğe bitişik yazılır. Sözcüğe aitlik anlamı katar. Cümleden çıkarıldığında anlam bozulur. Ek halindedir.

- Alt satırdaki cümleler oldukça güzel.
- Evdeki çiçekleri sulamalısın.
- Akşamki düğüne hep beraber gittik.

İlgi Zamiri Olan “-ki”

Ek halindedir. Sözcüğe bitişik yazılır. Daima bir ismin yerini tutar ve cümleden çıkarılırsa anlam bozulur.

- Benim kalemim bozuk, seninki sağlam (senin kalemin)
- Romanın kurgusu (romanınki)
- Çocuğun defteri (çocuğunki)

Bağlaç Olan “ki”

Sözcük gruplarını ya da cümleleri anlam ilgisiyle birbirine bağlayan ki bağlacı her zaman ayrı yazılır. Cümleden çıkarıldığında cümlenin anlamı bozulmaz. Yüklemden ve çekimli fiillerden sonra gelen “ki”ler daima bağlaçtır.

- Türk dili dillerin en zenginlerindendir; yeter ki bu dil şuurla işlensin.
- Hava o kadar güzel ki kendimi sokağa attım.
- Sandım ki çok değer veriyor bana.
- Bu sonuca bakarak şöyle diyebiliriz ki güzel işler başarmışız.

NOT

- ✓ Bazı sözcüklerde “ki” bağlacı bitişik yazılır. (oysaki, mademki, çünkü, halbuki, meğerki, sanki, belki)

Örnek Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir yazım yanlışı vardır?

- A) Bana yardım eder mi ki?
- B) Öylesine yorulduki bayıldı.
- C) Oysaki ben bunu bilmiyordum.
- D) Sendeki evrakları getirdin mi?
- E) Evde ekmek kalmamış ki.

Çözüm

B seçeneğindeki “ki” bağlaçtır ve ayrı yazılması gerekirken bitişik yazılarak yazım yanlışı yapılmıştır.

Cevap B

C. “Mİ” SORU EKİNİN YAZIMI

✓ “mi” soru eki kendinden önceki sözcüklerden ayrı, kendinden sonraki kişi ve ek fiil ekleriyle bitişik yazılır:

- Bahçedeki çiçekleri sulayabilir misin?
- Bu sözleri söyleyen o muydu?

✓ “mi” soru eki son sese bağlı olarak ünlü uyumlarına uyar:

- Gördün mü? Kaldı mı? Yazıyor mu? Uzak mı?

✓ “mi” eki soru görevi dışında, belirteç yapma durumunda da ayrı yazılır:

- Akşam oldu mu vadiler kararır.
- Şu tepeyi de aşlık mı Yeşil Vadi'ye vardık demektir.

D. “DE”NİN YAZIMI

“de” Bağlacının Yazımı

Bağlaç olan “de” daima ayrı yazılır. Cümleden çıkarıldığında cümlenin anlamı daralabilir, ama bozulmaz. Genellikle “dahi, bile” anlamlarına sahiptir.

- Seninle birlikte ben de geleceğim.
- Sen de onlar kadar çabalamalısın.
- Kurunun yanında yaş da yanar.
- Gel de çık işin içinden.

ANLATIM BOZUKLUĞU

6. BÖLÜM

Sözcük düzeyindeki anlatım bozuklukları değişik nedenlerden kaynaklanabilir. Bu tür yanlışlıkları şu başlıklar altında inceleyebiliriz:

ANLAM İLE İLGİLİ ANLATIM BOZUKLUKLARI

1. Sözcüklerin Birbirleriyle Karıştırılması
2. Sözcüklerin Yanlış Anlamda Kullanılması
3. Anlamca Çelişen Sözcüklerin Kullanılması
4. Gereksiz Sözcük Kullanımı
5. Sözcüklerin Yanlış Yerde Kullanılması
6. Mantık ve Sıralama Hataları
7. Deyim ve Atasözü Yanlışları

YAPI İLE İLGİLİ ANLATIM BOZUKLUKLARI

1. Gereksiz Ek Kullanımı
2. Tamlama Yanlışlıkları
3. Eklerin Yanlış Yerde Kullanılması
4. Noktalama İşaretlerinin Yerde Kullanılmaması
5. Yüklem Eksikliği
6. Özne Eksikliği
7. Özne – Yüklem Uyumsuzluğu
8. Nesne Eksikliği
9. Dolaylı Tümleç Eksikliği
10. Zarf Tümleci Eksikliği
11. Ek – Fiil Eksikliği
12. Zamirlerin Belirsizliği

A. ANLAM İLE İLGİLİ ANLATIM BOZUKLUKLARI

1. SÖZCÜKLERİN BİRBİRLERİYLE KARIŞTIRILMASI

Türkçede bazı sözcükler ses yönünden birbirine benzemekte, birbirini çağrıştırmaktadır. Birbirlerini andıran bu sözcüklerin çoğu kez aynı anlama geldiği sanılır.

- Başarısızlık yalnızca bu öğrencilere özel bir durum değildir. (Y)
Başarısızlık yalnızca bu öğrencilere özgü bir durum değildir. (D)
- Köyde çektiği **resimlere** bakıyorduk. (Y)

Köyde çektiği **fotoğraflara** bakıyorduk. (D)

- Osmanlı Devleti halk arasında din, dil, ırk **ayrıntısı** yapmazdı. (Y)
Osmanlı Devleti halk arasında din, dil, ırk **ayrımı** yapmazdı. (D)
- Karışan evrakları zar zor **ayırt** ettim. (Y)
Karışan evrakları zar zor **ayırdım**. (D)
- Size üst kattan ferah bir oda **tahsil** edelim. (Y)
Size üst kattan ferah bir oda **tahsis** edelim. (D)
- Bunca yağmura **karşılık** barajlarda yeterince su birikmemiş. (Y)
Bunca yağmura **karşın** barajlarda yeterince su birikmemiş. (D)
- **Yaşantısının** en zor günlerini sürgüne gönderildiği Malta'da geçirdi. (Y)
Yaşamının en zor günlerini sürgüne gönderildiği Malta'da geçirdi. (D)
- İş kazalarının çokluğu, iş **güvencesinin** olmadığını gösteriyor. (Y)
İş kazalarının çokluğu, iş **güvenliğinin** olmadığını gösteriyor. (D)

Örnek Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) Söz konusu projenin en kısa süreçte tamamlanması gerekiyor.
- B) Anket sonuçları, çalışmalarımızın doğru yönde ilerlediğini gösteriyor.
- C) Sonunda iki taraf da yanlışlarını görmüş ve düzeltmenin yolalarını aramaya başlamıştı.
- D) Çalışmaların bu aşamada aksamaması, onları hayal kırıklığına uğratacak.
- E) Uzun zamandan beri tartışılan bu konuda hâlâ görüş birliği sağlanamadı.

Çözüm

A seçeneğinde "süre ve süreç" sözcüklerinin birbiriyle karıştırılmasından kaynaklanan bir anlatım bozukluğu vardır. "süreç" sözcüğü belli bir zaman içinde gelişen olay ve hareketler dizisi anlamında; "süre" sözcüğü ise bir olayın başı ile sonu arasında geçen zaman parçası anlamındadır. A seçeneğinde belli bir zaman diliminden söz edildiği için "süre" sözcüğü cümle için daha uygundur.

Cevap A

2. SÖZCÜKLERİN YANLIŞ ANLAMDA KULLANILMASI

Bu tür anlatım bozuklukları genellikle “sağlamak, neden olmak, savunmak, iddia etmek, katkıda bulunmak, yol açmak, şans...” gibi sözcüklerin kendi anlamlarının tam aksini ifade edecek şekilde kullanılmasından kaynaklanır.

- Piyasaların olumsuz etkilenmesini **sağlayan** bu tür açıklamalardan kaçınmak gerekir. (Y)

Piyasaların olumsuz etkilenmesine **neden olan** bu tür açıklamalardan kaçınmak gerekir. (D)

- Bu tür bilimsel çalışmalar, dilimizin zenginleşmesine **neden olacak**. (Y)

Bu tür bilimsel çalışmalar, dilimizin zenginleşmesini **sağlayacak**. (D)

NOT

- ✓ “Sağlamak” ya da “katkıda bulunmak” elde edilmesi istenen, olumlu bir sonuca ulaşmaktır. İstenmeyen, olumsuz sonuçların ortaya çıkması “neden olmak” sözüyle belirtilir.

- Muhalefet liderleri, sosyal reformların olumlu sonuç vermeyeceğini **savundu**. (Y)

Muhalefet liderleri, sosyal reformların olumlu sonuç vermeyeceğini öne sürdü. (D)

- Kimi uyarıcı ilaçlar, sporculara yarardan çok zarar **sağlamaktadır**. (Y)

Kimi uyarıcı ilaçlar, sporculara yarardan çok zarar **vermektedir**. (D)

- Mermerin üzerine **yazılmış** figürlere hayranlıkla bakıyordu. (Y)

Mermerin üzerine **çizilmiş** figürlere hayranlıkla bakıyordu. (D)

- Küçük kızın saçları hayli **büyümüş**. (Y)

Küçük kızın saçları hayli **uzamış**. (D)

- Fidanı saksıya **ekebilirsiniz**. (Y)

Fidanı saksıya **dikebilirsiniz**. (D)

- Yağmur elektriğin kesilmesini **sağladı**. (Y)

Yağmur elektriğin kesilmesine **neden** oldu. (D)

- Bu tür tatbikatlarda **ölüm şansı** her zaman mevcut. (Y)

Bu tür tatbikatlarda ölüm **riski** her zaman mevcut. (D)

3. ANLAMCA ÇELİŞEN SÖZCÜKLERİN KULLANILMASI

Anlam yönünden birbirilerine zıt olan, aralarında anlamsal çelişki bulunan sözcüklerin aynı cümle içinde kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar. En çok “kesinlik”

ve “olasılık” belirten sözlerin aynı cümlede kullanılması bu tür anlam bozukluklarına yol açmaktadır.

- Kapının önünde **tamı tamına üç beş** nöbetçi vardı.
- **Aşağı yukarı tam** üç ay önce benzer bir yazı daha çıkmıştı.
- Gazetede çıkan bu haber, **mutlaka** bakanın da kulağına gitmiş **olmalı**.
- Milli Savunma Bakanı, **kesinlikle** askeri bir çözüme başvurulmayacağını **umduğunu** belirtti.
- **Eminim ki** bunca gürültü patırtı en çok onu üzmüş **olsa gerek**.
- Onun önümüzdeki ay, ailesini **mutlaka** ziyaret edeceğini **zannediyorum**.

4. GEREKSİZ SÖZCÜK KULLANIMI

Aynı anlamı ya da aynı görevi karşılayan sözcüklerin aynı cümle içinde kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar. Bu tür bir anlatım bozukluğunu gidermek için aynı anlama gelen sözcüklerden birini cümleden çıkarmamız gerekir.

Aşağıdaki örneklerde anlatım bozukluğuna yol açan gereksiz sözcükler koyu renkle belirtilmiştir.

- Çamurlu bir yoldan **yaya** yürüyerek kalenin yanına vardık. (Y)
Çamurlu bir yoldan yürüyerek kalenin yanına vardık. (D)
- **Geçmişteki** hatıraları kolay kolay unutamaz insan. (Y)
Hatıraları kolay kolay unutamaz insan. (D)
- Sınıfa girmeyelim, henüz **daha** ders zili çalmadı. (Y)
Sınıfa girmeyelim, henüz ders zili çalmadı. (D)
- Kardeşlerinden **boyu** en uzun olanı basketbol takımına girmişti. (Y)
Kardeşlerinden en uzun olanı basketbol takımına girmişti. (D)
- Yarın bölgenin tamamında sıcaklık **sıfırın altında** eksi beş derece olacak. (Y)
Yarın bölgenin tamamında sıcaklık eksi beş derece olacak. (D)
- **Gizli** sırlarımı sana anlatmasaydım keşke. (Y)
Sırlarımı sana anlatmasaydım keşke. (D)
- Ampul **ilk kez** Edison tarafından bulundu. (Y)
Ampul Edison tarafından bulundu. (D)
- Tatil yaklaştıkça heyecanımız **gittikçe** artardı. (Y)
Tatil yaklaştıkça heyecanımız artardı. (D)

- sonuç-u → sonucu
- yurt-u → yurdu

NOT

- ✓ Arapça ve Farsça kökenli bazı sözcüklerde yumuşama (tonlulaşma) olmaz.
- ✓ hukuk-u → hukuku
- ✓ sepet-i → sepeti
- ✓ ittifak-ı → ittifakı
- ✓ devlet-e → devlete

NOT

- ✓ Tek heceli sözcüklerin sonunda çoğunlukla yumuşama olmaz.
- ✓ ak-ı → akı
- ✓ hiç-i → hiçi
- ✓ koç-um → koçum
- ✓ göç-ü → göçü
- ✓ Özel adların yazımında ünsüz yumuşaması olmaz. Yumuşama sadece söyleyişte olur.
- ✓ Zonguldak'a
- ✓ Gemlik'in
- ✓ Murat'a
- ✓ Ahmet'i

Örnek Soru

Türkçe sözcüklerin sonunda yumuşak ünsüzler (b, c, d, g) bulunmaz, sert ünsüzler (p, ç, t, k) bulunur. Böyle sözcükler, ünlü ile başlayan bir ek alınca sondaki sert ünsüzler yumuşar.

Aşağıdaki cümlelerin hangisindeki altı çizili sözcük bu kuralın örneği değildir?

- A) İlerlemiş yaşına karşın saçının bir teli bile ağarmamış.
- B) Yurdunu on yıldır görmediğini söylüyordu.
- C) Bizim sokağın kaldırımları onarılacaktır.
- D) Tarla birkaç kez sürülünce toprağın verimi artıyor.
- E) Anlattıklarının çoğu bilinen şeyler olduğu için ilgimi çekmemişti.

Çözüm

Öncülde belirtilen kural ünsüz yumuşamasıdır. B'de "yurt" sözcüğü C'de "sokak" sözcüğü, D'de "toprak" sözcüğü, E'de "çok" sözcüğü yumuşamıştır. A'da "saç" sözcüğü ünlüyle başlayan bir ek aldığı halde yumuşamamıştır.

Cevap A

3. ÜNSÜZ DÜŞMESİ

"k" ünsüzü ile biten sıfatlara küçültme eki "-cik, cek" ya da "- l" yapım eki getirildiğinde kelimenin sonundaki "k" sesi düşer.

- minik-cik → minicik
- sıcak-cık → sıcacık
- alçak-l-dı → alçaldı
- yüksek-l-di → yükseldi
- çabuk-cak → çabucak

4. ÜNSÜZ TÜREMESİ

Türkçeye yabancı dillerden giren bazı sözcüklerin sonuna ünlüyle başlayan bir ek ya da sözcük getirildiğinde, sözcüğün sonundaki ünsüz tekrarlanır:

- hak-ınız → hakkınız
- sır-ınız → sırrınız

"et-, eyle-, ol-" gibi yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiillerde ünsüz türemesi görülmektedir.

- hal- etmek → halletmek
- af-eylemek → affeylemek
- zan-etmek → zannetmek
- red-etmek → reddetmek
- his-etmek → hissetmek

5. n-b ÇATIŞMASI

Türkçeye yabancı dillerden alınan kimi sözcüklerde "b"den önce gelen "n"ler "m"ye dönüşür.

- çenber → çember
- tonbul → tombul
- kanbur → kambur
- canbaz → cambaz
- tanbur → tambur

NOT

- ✓ Özel isimler ve birleşik sözcüklerde "n-b" çatışması olmaz:
- ✓ İstanbul, Safranbolu, onbaşı, sonbahar, binbaşı

TEST 1

SÖZCÜKTE YAPI VE SES BİLGİSİ

1. Sonsuza dek yaşayacak olan sanatçıların arzuladıkları şey doğanın tablosunun boyalı olmasıdır.
- I II III
IV

Bu cümlede numaralanmış sözcüklerden hangisinin kökü ötekilerden farklıdır?

- A) I B) II C) III D) IV

2. Güneşin ışıkları kavruk tenimizi sızlatıyor, ılık rüzgârsa okşuyordu.
- I II III
IV

Yukarıdaki cümlede numaralanmış sözcüklerden hangisinin kökü ötekilerden farklıdır?

- A) I B) II C) III D) IV

3. I. Soğuk iklimlerin insanları açık tenlidir.
II. Yalnız geçirdiği günlerin acısını hissetti.
III. Beni yanlış anlamayın sakın, hayıflanıyorum işte.
IV. Gitme, diyorum; oralar tehlikeli.

Yukarıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük basittir?

- A) I B) II C) III D) IV

4. **Aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangisi basittir?**

- A) Saçın ağarmış, yüzün solmuş; ama yine de güzelsin.
B) Binaların girişi de ferahlık vermeli insana, güzel olmalı.
C) Zamanın değerini bu yaşlarda daha iyi anlarsın.
D) Siz, beni yanlış anladınız.

5. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "-ş (ış, iş, uş, üş)" eki ötekilerden farklı bir işlevde kullanılmıştır?**

- A) Görüşmek için hafta sonunu bekleyemedi.
B) İnanışların tartışmasını bile yapmazdı.
C) Kocaman adamlar dövüşmüş.
D) Dertleşen köylüler, muhtarın gelmesini bekledi.

6. Mutluluğu tatmanın tek yolu onu paylaşmaktır, çünkü mutluluk ikiz olarak doğar.

Yukarıdaki cümlede yapım eki almış kaç sözcük vardır?

- A) 2 B) 3 C) 4 D) 5

7. I. Yapraklar güneşin etkisiyle sarardı.
II. Annesi onu kollarıyla sıkı sıkı sarardı.
III. Bulutun gölgesinden hava birden karardı.
IV. İşçiler çimentoyu iyice karardı.
V. Bu benim için önemli bir karardı.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerde altı çizili sözcüklerden hangileri ötekilerden farklı yapıdadır?

- A) I ve II B) I ve III
C) II ve IV D) IV ve V

8. "Yaşlı adam duvarı tek başına boyuyordu."

Cümlesinde altı çizili sözcükteki ses olayı aşağıdakilerin hangisinde vardır?

- A) Onu sevdiğimi biliyor.
B) Onun yolunu gözlüyor.
C) Yeni arabasını satıyor.
D) Herkes sıraya giriyor.

9. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde hem ünlü düşmesi hem de ünsüz benzeşmesine örnek bir sözcük vardır?**

- A) Namık Kemal "vatan şairi" olarak tanınır.
B) Yahya Kemal Beyatlı yıllarca değişik ülkelerde elçilik yapmıştır.
C) Orhan Veli İstanbul'u bir tepeden seyretmişti.
D) Hamit, "Makber" adlı şiirini Fatma Hanım için yazmıştır.

10. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ünlü daralmasına örnek vardır?**

- A) Bol bol örnek vererek konuların daha iyi anlaşılmasını sağlıyor.
B) Dershanelerde her konuda bol bol test bulabilirsiniz.
C) Buraya park edemezsiniz, levhasını görmemiştim.
D) Mavi renkteki bütün kalemlerini almıştı.

SÖZCÜK TÜRLERİ

8. BÖLÜM

Türkçedeki sözcükler cümle içinde yükledikleri göreve göre ad, sıfat, zamir, zarf, fiil, fiilimsi, edat, bağlaç ve ünlem olmak üzere çeşitli dallara ayrılır.

A. AD (İSİM)

Varlık ve kavramları karşılayan sözcüklerdir. Adlar çeşitli yönleriyle incelenebilir.

1. Varlıklara Verilişlerine Göre Adlar

✓ Özel Ad:

Eşi, benzeri bulunmayan, tek bir varlığı karşılayan adlardır. Kişi, yer, ülke, dil, kurum, din ve mezhep, kitap, dergi, gazete adları özel ad kapsamına girer.

- Ahmet, Afrika, Türkiye, Farsça, İslam, Suç ve Ceza, Türk Dil Kurumu, Yeni Posta, Bilim ve Teknik...

✓ Tür Adı:

Aynı cinsten tüm varlıkları karşılayan sözcüklerdir.

- çiçek, deniz, dağ, kedi, su...

2. Varlıkların Sayısına Göre Adlar

✓ Tekil Ad:

Sayı olarak tek bir varlığı karşılayan adlardır.

- araba, defter, silgi...

✓ Çoğul Ad:

Birden fazla varlığı "-ler, -lar" çoğul ekini alarak karşılayan adlardır.

- denizler, kalemler, çiçekler...

✓ Topluluk Adı:

Çoğul eki almadığı halde birden fazla varlığı karşılayan adlardır.

- koro, sürü, orman, ekip...

3. Varlıkların Niteliğine Göre Adlar

✓ Somut Ad:

En az bir duyu organıyla algıladığımız varlık ya da kavramları karşılayan adlardır.

- rüzgâr, koku, masa, toz...

✓ Soyut Ad:

Herhangi bir duyu organıyla algılayamadığımız kavramları karşılayan adlardır.

- rüya, kin, hayal, korku...

AD DURUM EKLERİ

✓ Yalın Hal:

- Yanında defter getirdin mi?

✓ Belirtme Hali (-i):

- Kalemi masaya bırak.

✓ Yönelme Hali (-e):

- Gazeteye bir göz at.

✓ Bulunma Hali (-de):

- Aradıklarını dosyada bulabilirsin.

✓ Ayrılma (Çıkma) Hali (-den):

- Okuldan ayrılıp eve gitti.

AD TAMLAMALARI

İki veya daha fazla adın bir araya gelerek bir söz grubu oluşturmasıdır. Tamlamalarda ilk sözcüğe tamlayan, ikinciye ise tamlanan denir.

1. Belirtili Ad Tamlamaları

Tamlayanın ilgi eki, tamlananın iyelik eki aldığı tamlamalardır.

- ağac-ın meyve-s-i
tamlayan tamlanan

TEST
1

SÖZCÜK TÜRLERİ

1. Karşı ormanlardan geçen atlı kim?
I II

Deniz, uzaklarda yanan bir şey var.
III IV

Ufkun sükûnuna ölüm mü hakim?

Niçin sustu demin inleyen rüzgâr?

Numaralandırılmış sözcüklerden hangisi adlaşmış sıfattır?

- A) I B) II C) III D) IV

2. Ölü bir beden gibi öyle durma karşımda.
I II III

Bu dizelerde altı çizili sözcüklerin görevi aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak sıralanmıştır?

<u>I</u>	<u>II</u>	<u>III</u>
A) sıfat	sıfat	zarf
B) sıfat	edat	sıfat
C) sıfat	zarf	zarf
D) isim	zarf	edat

3. **Aşağıdakilerden hangisinde ikileme tür yönüyle diğerlerinden farklıdır?**

- A) Dilim dilim bir yürekle şiirin sokaklarına düşerim.
B) Peltek peltek konuşan bu çocuk da kim?
C) İnsin ince ince bir gül bilmediğim balkonlara.
D) Bizi tuhaf tuhaf cevaplarla oyalamak da niye?

4. **Aşağıdakilerin hangisinde zarf (belirteç) kullanılmamıştır?**

- A) Duvardaki bir resme bakarken
Kilime takıldı ayakları adamın
B) Siyah lekeler düşer solgun yanaklarıma
Takılırsın bir rüya gibi birden ayaklarıma
C) Bil ki, bu sevdanın yüzyılları kuşatan
Ölümlü yaşayan bir kalbi var.
D) Bu gözler kâinatı taşıyor bebeğinde
Ağlamak şimdi ölüm!

5. **Aşağıdakilerin hangisinde sıfat yoktur?**

- A) Bir kez "oğlum" deseydin olmazdı acılarım
B) İncitmezdim dağımda yeşeren baharları
C) Mızrağının ucunu çevirme yüreğimden
D) Savurdum tütsüleri bir tufan gecesinde

6. Sen şairsin kelimeler ülkesindeki bilge

El salla fosfordan daha ışımış bir umuda

Zeytinden daha yeşil bir muştı

Daha sakın palmyeden defneden

Bir çağrıyla tükenmeyen

Bu dizelerde aşağıdakilerden hangisinin örneği yoktur?

- A) Belirtme sıfatı
B) Üstünlük zarfı
C) Niteleme sıfatı
D) Zaman zarfı

- 7.

Kökü bende bir sarmaşık

Olmuş dünya sezmekteyim

Mavi, masmavi bir ışık

Ortasında yüzmekteyim

Bu dizelerde aşağıdakilerden hangisinin örneği yoktur?

- A) Adıl (zamir)
B) Niteleme sıfatı
C) Belgisiz sıfat
D) Zarf (belirteç)

8. **Aşağıdaki cümlelerden hangisinde "ne" sözcüğü zarf görevindedir?**

- A) Ne işte çalışacağıma kendim karar veririm.
B) Akşam ne yedin ki bu kadar rahatsız oldun?
C) Dün bizi karşılayan adam ne iyiydi.
D) Kediye ne verdiysek hepsini yiyor.

CÜMLE BİLGİSİ

9. BÖLÜM

CÜMLE BİLGİSİ

Bir duyguyu, düşünceyi, isteği, haberi, olayı ifade etmek için kurulan, kendi içinde anlam ve yargı bütünlüğü olan sözcüğe veya söz dizisine cümle denir.

- “Okuyorum.”
- “Bugün hava çok güzel.”
- “Kendine iyi bakıyor.”

1. CÜMLENİN ÖGELERİ

Cümleyi oluşturan bölümlerin her birine öge denir.

A. TEMEL ÖGELER

Yüklem

İş, oluş, kılış, hareket ve durum bildiren, haber veren, cümleyi bir yargıya bağlayan birinci derecede önem taşıyan ögedir.

- Hikâyenin sonunu heyecanla **bekliyordu**.
- Dışarıda çılginca esip duran bir fırtına **vardı**.
- Telefonunu gömleğinin cebinden **çıkardı**.
- Burası **babamın çalıştığı yerdir**.
- Ahmet, **dayımın en küçük oğludur**.

Özne

Yüklemde bildirilen işi, oluşu, hareketi yerine getiren hakkında bilgi ve haber verilen ögedir. Yani yapanı ve olanı karşılayan unsurdur. Özne, yükleme sorulan “ne, kim” sorularının cevabıdır.

- “Kitaplar raflara rastgele dizilmişti.”
özne yüklem
- “Hava karlıydı.”
özne yüklem
- Ağlayanın malı gülene kalmaz.
özne yüklem
- Başarının sırrı çok çalışmaktır.
özne yüklem
- “Aslı ders çalışıyordu.”
özne yüklem

B. YARDIMCI ÖGELER

1. Nesne

Yüklemde bildirilen ve öznenin yaptığı işten doğrudan etkilenen öge nesnedir. Düz tümleç de denir. Belirtili ve belirtisiz olmak üzere ikiye ayrılır.

Belirtme hal eki alanlara belirtili, yalın halde olanlara ise belirtisiz nesne denir. Yükleme sorulan “neyi, kimi” sorularına belirtili nesne; “ne” sorusuna ise belirtisiz nesne cevap verir.

- Her gün gazete okurum (ben: gizli özne)
belirtisiz nesne yüklem
- “Gazeteyi her gün okuyorum” (Ben: gizli özne)
belirtili nesne yüklem
- “Uçurtmalar, biraz gök, açık hava, rüzgâr ister.”
Özne belirtisiz nesne yüklem
- “Yemek yapmayı severim” (ben: gizli özne)
b'li nesne yüklem

NOT

✓ Fiil cümlelerinden sadece yüklemi geçişli olanlar nesne alabilir.

- ▶ “Çocuk bir hayli büyümüşü.”
özne yüklem
(büyüyen ne? Çocuk: özne)

2. Dolaylı Tümleç

“-e,-de,-den” eklerini alarak yüklem anlamını, “fiilin yönelme, bulunma, çıkma bakımlarından ilgili olduğu yer” yönünden tamamlayan ögedir. Yer tamlayıcısı da denir. Dolaylı tümleç yükleme sorulan “nereye, nerede, nereden, kime, kimde, kimden, neye, nede, neyden” sorularının cevabıdır.

- “Tebeşir, kireçten yapılır.” (Neyden?)
özne dolaylı t. yüklem
- “Buğdayı çiftçiden hep ucuza alırlar.” (Kimden?)
b'li nesne dolaylı t. zarf t. yüklem
- “Bir büyük boşlukta bozuldu büyü” (Nerede?)
dolaylı tümleç yüklem özne
- Eskiciler sokağına büyük bir çadır kuruldu. (Nereye?)
dolaylı tümleç özne yüklem

TÜRK EDEBİYATI

GÜZEL SANATLAR VE EDEBİYAT

2. ÜNİTE

1. BÖLÜM

1. GÜZEL SANATLAR İÇİNDE EDEBİYATIN YERİ

- İnsanoğlu idealize ettiği güzelliği yansıtmaya çabasında. Güzelliğin peşinde olan insanoğlu, bunu gerçekleştirmek için güzel sanatlardan yararlanır.
- İşte insanoğlunun duygusunu ve tasarısını estetik oluşturma düşüncesiyle ortaya koyduğu yöntemlere **sanat** denir. Bu düşünceyle oluşturulan eserlere de **sanat eseri** denir.
- İnsanın olduğu her yerde sanat vardır. Dolayısıyla sanat, toplumun içinde olduğu sürece bir anlam ifade eder.
- Edebiyat, resim, müzik, heykel, tiyatro gibi sanat dalları insanlarda estetik bir duygu oluşturmak için ortaya konulduğundan bunlara **güzel sanatlar** adı verilmiştir.
- Bir sanat ortaya koyulurken; sese, söze, harekete, maddeye farklı anlamlar yüklenir. Bu anlamları yükleyen insanın amacı, güzele ulaşmak veya güzel olanı meydana getirmektir. Sanatçı, sanatı icra ederken kendi sanatına has bazı malzemeler kullanır. Güzel sanatlar işte bu malzemelere göre sınıflandırılır.

GÜZEL SANATLARIN SINIFLANDIRILMASI

İşitsel (Fonetik) sanatlar: Bu sanat dalının ana malzemesi dil ve sestir. Dolayısıyla ses ve dille yapılan bir sanattır. Edebiyat ve müzik bu gruba girer.

Görsel (Plastik) sanatlar: Bu sanat dalında daha çok maddeye şekil verme söz konusudur. İnsanın görme duygusuna hitap eder. Mimari, heykel, resim, hat, tezhip, minyatür, kabartma bu gruba girer.

Dramatik (Ritmik) sanatlar: Bu sanat dalında hareketlere şekil verme söz konusudur. İnsan katılımında ve sunumda bulunur. Tiyatro, dans, sinema, bale, opera bu gruba girer.

✔ ZANAAT

İnsanın günlük yaşamındaki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ve usta-çırak ilişkisi içinde gelişen işlerdir. Amacı faydalı olmaktır. El becerisine dayanır. Malzemeleri taş, toprak, metal, deri, ahşap, cam benzeri şeylerdir.

✔ SANAT - ZANAAT FARKI

- Zanaatkârın maddi beklentisi varken, sanatkârın böyle bir beklentisi yoktur.
- Sanatta yetenek, zanaatta beceri söz konusudur.

- Sanatta amaç estetik haz uyandırmak, zanaatta maddi anlamda faydalı olmaktır.
- Sanat eseri biriciktir. Zanaat eserlerinin benzerleri vardır.

2. EDEBİYAT VE DİĞER BİLİM DALLARI

- İnsanoğlu dil aracılığıyla iletişim kurar. Dolayısıyla insanlar ister farkında olsun ister olmasın gündelik hayatın içinde edebiyatla bir şekilde irtibat hâlinindedir.
- İnsanın hayatını kuşatan her şey, dikkat edilirse, edebiyatın da konusunu oluşturur. Buradan hareketle insanı ilgilendiren her şeyin edebiyatın ilgi alanına girdiğini söyleyebiliriz.
- İnsanoğlunun dolaylı ya da doğrudan; felsefe, tarih, coğrafya, psikoloji, sosyoloji, folklor gibi bilim dallarıyla ilişkisi vardır. Bunun yanında matematik, fizik, kimya, biyoloji gibi bilim dallarını ihtiyacı ölçüsünde kullanır. Edebiyatın konusu da insan olunca, insanın ilgi alanına giren her şey dolayısıyla edebiyatı da ilgilendirir.
- Edebiyatın en çok ilişki içinde olduğu bilim dallarına kısaca göz atalım:

Felsefe: Felsefe biliminde fikir ve düşünce önemlidir. Edebî eserlerde de fikir ve düşünceler sanatsal bir üslupla karşılığını bulur.

Tarih: Edebî eserlerde, tarihi olaylar ve gelişmeler önemli bir yer tutar.

Coğrafya: Özellikle roman, hikâye gibi olay çevresinde oluşan edebî metinlerde olayın geçtiği, kahramanın yaşadığı mekân ve çevre önemli bir yer tutar.

Psikoloji: Yaratıcı, edebî eser oluştururken içinde bulunduğu psikolojik durumu eserine yansıtır. Ayrıca roman, hikâye vb. olay çevresinde oluşan metinlerde kahramanların psikolojik durumu üzerinde durulur.

Sosyoloji: Edebî eserler ortaya çıktığı toplumun yapısı ve zihniyetini yansıtır.

Folklor: Toplum hayatında önemli bir yeri olan örf ve adetler edebî eserlerde önemli bir yere sahiptir.

3. DİLİN İNSAN VE TOPLUM HAYATINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

- Dil, insanın en önemli iletişim aracıdır.
- Dil, insanın gelişme göstermesiyle ilerler. Bundan dolayı dil, canlı bir varlıktır.

TEST
1

**GÜZEL SANATLAR VE
EDEBİYAT**

1. Tolstoy "Sanat, insanın bir zamanlar yaşamış olduğu duyguyu, kendinde canlandırdıktan sonra aynı duyguyu başkalarının da hissedebilmesi için hareket, ses, çizgi, renk veya sözcüklerle belirlenen biçimlerle ifade etme ihtiyacından doğmuştur." der.

Buna göre sanatın en temel özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yaşanılan duyguların varlığı
B) Sanatçının kişisel hayatını ön plana alması
C) İhtiyaçların zamana ve mekâna göre çeşitlenmesi
D) Sanatçının duygusunu diğerlerinin de hissedebilmesi
2. **Aşağıdakilerden hangisi sanat ile zanaat arasındaki farklardan değildir?**
- A) Zanaatkâr maddi beklentiden uzaktır, sanatçının maddi beklentisi vardır.
B) Sanat yapıtının benzeri yoktur, biriciktir; zanaat eserinin pek çok benzeri vardır.
C) Sanatçı yeteneğiyle doğar, zanaatçı bu becerisini sonradan kazanır.
D) Sanatla zanaatın malzemesi ortak olabilir. Bir heykeltıraşla duvar ustası benzer maddelerle uğraşır.

3. Fonetik sanatların malzemesi dildir. Dolayısıyla dilin kullanımı çok önemlidir.

Aşağıdakilerden hangisi işitsel (fonetik) sanatlardan biridir?

- A) Mimari
B) Resim
C) Edebiyat
D) Hat Sanatı
4. **Aşağıdakilerden hangisi göstermeye bağlı edebî metinler kapsamında değerlendirilir?**
- A) Tiyatro
B) Roman
C) Hikâye
D) Fıkra

5. Milletler duygu ve düşüncelerini yazıya geçirince daha sağlam bir birlik meydana getirir çünkü yazı sayesinde duygu ve düşünceler hem zaman hem de mekân içinde geniş bir yayılma alanı bulur. Biz Orhun Yazıtları sayesinde bundan yaklaşık bin üç yüz yıl öncesi hakkında, Göktürklerin varlığı, sorunları, duygu ve düşünceleri ile ilgili fikir sahibi olabiliyoruz. Türklerin yöneticisi durumunda olan şahısların halkı muhatap kabul ederek onlara hitap ettiklerini, yaptıkları işleri halka anlattıklarını görüyoruz. Bir şair, duygu ve düşüncelerini kendi milletinin fertlerine ancak dili ile ulaştırabilir.

Buna göre dilin en önemli özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Düşüncelerin yazıya geçirilmesi
B) Önceki milletlerin sıkıntılarının anlatılması
C) Seslenilen toplumun varlığı
D) Kültürün dil aracılığıyla aktarılması
6. **Aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?**
- A) Edebiyatın konusunu, hayatının her anında insanı kuşatan üzüntü, sevinç, ayrılık gibi duygular oluşturur.
B) Edebî eserlerde hayatla ilgili her türlü duruma yer verilebilir.
C) Diğer bilim dallarından kendi kuralları içinde yararlanır.
D) Gerçeği aktarmaya çalışan edebî eser, bütün bilimlerden olduğu gibi yararlanır.

7. **Aşağıdakilerden hangisi dramatik (ritmik) sanatlardan biri değildir?**

- A) dans
B) müzik
C) opera
D) bale

8. **Aşağıdaki ürünler güzel sanatlar açısından değerlendirilirse hangisinin dramatik sanatlar içinde olduğu söylenebilir?**

- A) Osmanlı döneminden kalma bir minyatür
B) 16. yüzyılda bestelenen bir müzikal
C) Çok eski uygarlıklara ait heykeller
D) Esik Kurganı'ndan çıkarılan altın elbise

EDEBÎ METİNLER (ŞİİR)

2. BÖLÜM

Edebî metinler; coşku ve heyecanı dile getiren metinler, olay çevresinde gelişen ve öğretici metinler olmak üzere üçe ayrılır.

COŞKU VE HEYECANI DİLE GETİREN METİNLER (ŞİİR)

ŞİİRDE YAPI

- Şiirin tek satırına **dize (mısra)** denir.
- İki mısradan oluşan şiir birimlerine **beyit** denir.
- İkiden fazla mısradan oluşan birimlere ise **bent** denir.
- Dört mısradan oluşan birimlere ise **dörtlük** denir.
- Şiiri oluşturan bu kümelere (beyit, dörtlük, bent... gibi) **nazım birimi** denir.
- Şiirin şekil özelliklerine göre aldığı adlara **nazım biçimi** denir. (gazel, kaside, mesnevi, koşma, mani, ilahi...)
- Şiirin konusuna göre aldığı adlara ise **nazım türü** denir. (tevhit, münacat, naat, güzelleme, koçaklama...)

ŞİİR VE ZİHNİYET

- Bir dönemdeki sosyal, siyasi, idari, eğitim gibi unsurların birlikte oluşturduğu duygu, düşünce ve zevk bütününe **zihniyet** denir.
- Her dönemin, her ekolün kendine göre zihniyeti vardır.
- Edebî eserler, oluşturuldukları dönemin zihniyetini yansıtır.
- Edebî eserler, oluşturuldukları dönemin zihniyetini yansıtmaları bakımından ait oldukları topluma ayna tutar.
- Bir edebî eserdeki zihniyet unsurlarını bazı sözcük ve kavramlara bakarak anlayabiliriz.

ŞİİRDE KULLANILAN ÖLÇÜLER

Türk şiirinde hece ölçüsü, aruz ölçüsü ve serbest ölçü kullanılmıştır.

a) HECE ÖLÇÜSÜ

- Şiirdeki tüm dizelerde eşit sayıda hece bulunmasına dayanan ölçüdür. Hece ölçüsü, Türklerin millî ölçüsü olarak kabul edilir.

- Türk şiirinde daha çok 7, 8 ve 11'li hece ölçüsü kullanılmıştır.

Örnek

Kara gözlü yârim ben gider oldum (11 hece)

Sakınıp zülfünü yoldurmayı gör (11 hece)

Ağlama sevdiğim yine gelirim (11 hece)

Hasretle aklını aldirmayı gör (11 hece)

- Hece ölçüsünde dizenin belli bölümlere ayrılmasına **durak** denir.
- Türk şiirinde **en çok** "4+3, 4+4, 6+5, 4+4+3 ve 7+7"li duraklar kullanılır.

Örnek

(4+4= 8'li hece ölçüsü)

Var ol yürü / var ol yürü

Kara bağrın / yere sürü

Döğün döğün / ağla barı

Benim gönlüm / olmayınca

b) ARUZ ÖLÇÜSÜ

- Arap ve İran edebiyatından bizim edebiyatımıza geçmiştir.
- Hecelerin uzunluğuna ve kısalığına dayanır.
- Ünlü ile biten hecelere kısa (açık), ünsüzle biten hecelere uzun (kapalı) denir.
- Kısa (açık) heceler (.), uzun (kapalı) heceler (-) işareti ile gösterilir.

Örnek

Fâ ilâ tün / fâ ilâ tün / fâ ilâ tün / fâ ilün

-. - - . - . - . - . - . - . -

Me fâ ilün / me fâ ilün / me fâ ilün / fâ ilün

. - . - . - . - . - . - . - . - . -

- Daha çok Divan şiirinde kullanılmıştır.
- Ancak Tanzimat, Servetifünun, Fecriati hatta Millî Edebiyat Dönemi'nde de kullanıldığı görülür.

SÖZ SANATLARI - OLAY ÇEVRESİNDE GELİŞEN METİNLER - SÖZLÜ ANLATIM TÜRLERİ

3. BÖLÜM

SÖZ SANATLARI

TEŞBİH (BENZETME)

Sözü daha etkili kılmak amacıyla ortak nitelikleri bulunan nesne ya da kavramlar arasında benzerlik kurma sanatıdır. Teşbih sanatında benzeyen ve benzetilen olmak üzere iki temel öge, benzetme yönü ve benzetme edatı olmak üzere de iki yardımcı öge bulunur.

Örnek

- Bir bakışı vardı Esmâ'nın

Kavak yelleri gibi pırıl pırıl

Esmâ'nın bakışı: benzeyen

Kavak yelleri: kendisine benzetilen

gibi: benzetme edatı

pırıl pırıl: benzetme yönü

- Bizim gemi martı gibi pek oynak

gemi: benzeyen

martı: kendisine benzetilen

gibi: benzetme edatı

oynak: benzetme yönü

TEŞBİH TÜRLERİ

1- Pekiştirilmiş Benzetme (Teşbih-i Müekked)

Benzetme edatının söylenmediği teşbihtir.

Örnek

Gönül ayna olmuş sevgimi yansıtıyordu.

gönül ayna gibi (söylenmemiş) yansıtıyor
benzeyen benzetilen b. edatı b. yönü

2- Kısaltılmış Benzetme (Teşbih-i Muhtasar)

Benzetme yönünün söylenmediği teşbihtir.

Örnek

Bu dört mısra değil sanki dört damla kandı.

dört mısra dört damla kan sanki kırmızı (söylenmemiş)
benzeyen benzetilen b. edatı b. yönü

3- Güzel Benzetme (Teşbih-i Belîğ)

Sadece benzetilen ve benzeyenle yani teşbihin temel ögeleriyle yapılan benzetmedir.

Örnek

Aslan asker birliğinin başında yürüyordu.

Benzetilen: Aslan

Benzeyen: Asker

İSTİARE (EĞRETİLEME)

Benzetmenin temel ögelerinden sadece biriyle yapılan benzetmeye istiare denir. İki çeşidi vardır:

1- Açık İstiare

Yalnızca kendisine benzetilen söylenerek yapılan istiaredir. Benzetme yönü açısından güçlü olan (benzetilen) söylenir ve zayıf olan (benzeyen) kastedilir.

Örnek

- Şakaklarım kar mı yağdı ne var?

Benim mi Allah'ım bu çizgili yüz?

(şakaklardaki beyazlık "kar"a benzetilmiştir)

- Vurulup tertemiz alnından uzanmış yatıyor

Bir hilâl uğruna ya Rab, ne güneşler batıyor (askerler "güneş"e benzetilmiştir.)

2- Kapalı İstiare

Benzetmenin temel ögelerinden yalnızca benzeyen (benzetme yönü açısından zayıf olan) söylenerek yapılan istiaredir.

Örnek

- Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilal!

("hilal" yani bayrak insana benzetilmiştir.)

- Süzülüp akasya dallarından gün

Erir damla damla ayaklarında

("gün" yağmura ya da kara benzetilmiştir.)

BİYOĞRAFI (YAŞAM ÖYKÜSÜ)

- Tanınmış kişilerin hayatlarının anlatıldığı yazı türüdür. Geçmişte "tercüme-i hâl" olarak bilinen yazılardır.
- Nesnel verilerden, fotoğraf, belgeler ve haberlerden yararlanır.
- Biyografiler, belgesel niteliğindeki eserlerdir. Gelecek kuşaklara önemli bilgilerin, tecrübelerin, örneklerin ve görüşlerin aktarıldığı kaynaklardır.
- Divan edebiyatında bu tür yazılar "tezkire" olarak adlandırılmıştır. Ali Şir Nevaî'nin "Mecalisü'n Nefais" adlı eseri bu türün ilk örneğidir.
- Yazarların kendi hayatlarını anlattıkları eserlere ise **otobiyografi** (öz yaşam öyküsü)denir.

MEKTUP

- Birbirinden uzak insanların karşılıklı duygu ve düşüncelerini dile getirdikleri yazı türüdür.
- Edebî mektup, resmî mektup, özel mektup, iş mektubu gibi çeşitleri vardır.
- Mektuplara bir hitapla başlanır.
- Muhatabın yakınlığına göre dil ve üslup özelliği belirlenir.
- Abdülhak Hamit Tarhan ile Namık Kemal arasındaki mektuplaşmalar edebi açıdan önemlidir.
- Fuzulî'nin şiir şeklinde yazdığı "Şikâyetname" adlı eser de bu türün en güzel örneklerinden biridir.

Örnek Soru

Türk edebiyatında biyografi türünün gelişimi düşünüldüğünde divan edebiyatına özgü aşağıda verilen edebî türlerden hangisinin biyografiyle benzerlik gösterdiği söylenebilir?

- A) Gazel B) Mesnevi C) Tezkire
D) Sefaretname E) Rubai

Cevap C

Örnek Soru

Aşağıdakilerden hangisi mektubun dil ve anlatımını etkilemez?

- A) Mektubun konusu
B) Mektubun planı
C) Mektubun yazılış amacı
D) Gönderici ile alıcı arasındaki ilişki
E) Mektubun yazıldığı dönem

Cevap B

TEST 1

ÖĞRETİCİ METİNLER

1. Aşağıdakilerden hangisi fıkra için doğru değildir?

- A) Gazete veya dergilerin sütunlarında, genel bir başlık altında yayımlanır.
B) Güncel olaylar kişisel görüş ve düşünceye bağlanarak yorumlanır.
C) Kişisel hayatı konu alan metinlerdendir.
D) Açık ve anlaşılır bir dil kullanılır.

2. Aşağıdakilerden hangisi kişisel hayatı konu eden metinlerden biri değildir?

- A) Günlük
B) Deneme
C) Anı
D) Biyografi

3. Bu tür yazılarımda her türlü konuyu ele almaya çalışmışımdır. Hele konuyu ele alırken ayrıntılarına inerek bilgiler vermek en çok hoşuma giden taraftır. Konuyla ilgili değişik kaynakları taramak, veri toplamak, örnekler bulup göstermek bana tarifi mümkün olmayan hazlar verir. İsterim ki okuyucum bu yazılarımda güvenilir, akademik bilgilere ulaşsın. Bilgi eksikliklerini gidersin. Bir işe yarasın yazdıklarım.

Böyle diyen bir yazarın aşağıdaki yazı türlerinin hangisinden söz ettiği söylenebilir?

- A) Deneme
B) Anı
C) Makale
D) Biyografi

4. Aşağıda verilen ifadelerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) Divan edebiyatında biyografi türündeki eserlere tezkire denmiştir.
B) Fıkroda güncel olaylar ele alındığı için bu yazıların etkisi kısa sürelidir.
C) Fuzulî'nin yazdığı Şikâyetname adlı eser anı türünün en güzel örneklerindedir.
D) Haber yazıları 5N1K sorularına cevap verir.

TÜRK EDEBİYATINDA DÖNEMLER

5. BÖLÜM

TÜRK EDEBİYATINDA DÖNEMLER

1. İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK EDEBİYATI

- Sözlü Edebiyat
- Yazılı Edebiyat

2. İSLAMİYET ETKİSİNDEKİ TÜRK EDEBİYATI

- Geçiş Dönemi Eserleri
- Divan Edebiyatı
- Halk Edebiyatı

3. BATI ETKİSİNDE GELİŞEN TÜRK EDEBİYATI

- Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatı
- Servetifünun Edebiyatı
- Fecr-i Âti Edebiyatı
- Millî Edebiyat
- Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK EDEBİYATI

A. SÖZLÜ EDEBİYAT

Yazılı anlamda herhangi bir eserin elimizde olmadığı dönem kapsar. Bu dönem edebiyatı, sözlü olarak üretilmiş ve kulaktan kulağa yayılarak varlığını sürdürmüştür.

İslamiyet öncesi sözlü edebiyat, tarihin karanlık devirlerinden başlar ve Göktürk Abideleri'nin yazıldığı VIII. yüzyıla kadar devam eder. Destanlar bu dönemde oldukça yaygın olduğundan bu döneme "Destan Dönemi" de denir.

İslamiyet'in Kabulünden Önceki Sözlü Türk Edebiyatının Genel Özellikleri

- Yabancı etkilerden uzak kalmış bir edebi dönemdir.
- Şiirler dörtlük nazım birimiyle ve 7, 8 ve 11'li hece ölçüleriyle söylenmiştir.
- Göçebe kültürün izleri görülür.
- Ürünler anonimdir.
- Birçok şiir yarım kafiyeyle söylenmiştir.
- Bu dönem ürünleri kavmi özellikler gösterir.

- Türk destanlarında yer alan "kadın, ağaç, ırmak, ışık, mağara, ok" gibi motifler, o dönemin zihniyetini yansıması bakımından önemlidir.
- Göçebe olarak yaşayan Türkler, düzenledikleri yuğ (cenaze töreni), sığır (av töreni) ve şölen (ziyafet töreni) gibi törenlerde kopuz adı verilen çalgılarla şiirler söylemişlerdir.
- Bu dönem şairleri "kam, baksı, şaman, ozan, oyun" adlarıyla anılmıştır. Bu kişiler din adamı, halk hekimliği, törenlerin yöneticisi gibi görevleri de üstlenmiştir.
- Bu dönemdeki edebî ürünlerde kahramanlık, savaş, tabiat güzelliği ve aşk konuları işlenmiştir.
- Sav, sagu, koşuk ve destanlardan oluşan bu dönem edebî ürünlerine ilk defa Kâşgarlı Mahmut'un Dîvân-ı Lügâti't-Türk adlı eserinde rastlanır.

Dönemin Edebî Ürünleri

☑ KOŞUK

- Aşk, yiğitlik, doğa sevgisi konularında hece ölçüsüyle dörtlük esasına göre söylenen şiirlerdir.
- Kopuz eşliğinde söylenmiştir. Belirli bir ezgiye sahiptir.
- 7, 8 ve 11'li hece kalıpları kullanılmıştır.
- Kafiye şeması "aaab, cccb, dddb" şeklindedir.
- Genellikle yarım kafiye kullanılmıştır.
- Halk edebiyatındaki koşma ile divan edebiyatındaki gazelin İslamiyet öncesi dönemde karşılığı olarak düşünülebilir.
- Koşuklar ilk kez Kâşgarlı Mahmut tarafından Dîvân-ı Lügâti't-Türk'te yazıya geçirilmiştir.

✍ Örnek

Üdiğ mini komitti	Aşk beni çoşturdu
Sakinç manga yamitti	Dert bende toplandı
Könglüm angar emitti	Gönüm o güzele meyletti
Yüzüm mening sargarur	Yüzüm o yüzden sararır

Günümüz Türkçesiyle

İSLAMİYET ETKİSİNDEKİ TÜRK EDEBİYATI

6. BÖLÜM

GEÇİŞ DÖNEMİ ESERLERİ (İslamiyet Etkisindeki İlk Ürünler)

Türkler İslamiyet'le tanıştıktan sonra 10. yüzyılda, kitleler halinde İslamiyet'i benimsemişlerdir ve bu durum her alanda olduğu gibi edebi hayatta da birtakım değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Karahanlı hükümdarı Satuk Buğra Han'ın 920'de Abdülkerim adını alarak Müslüman olması, İslamiyet'in Türkler arasında yayılmasında dönüm noktası olmuştur. Karahanlı Devleti Dönemi'nde İslamiyet, devletin resmi dini olarak kabul edilmiştir. İlk Türk-İslam ürünleri de bu dönemde yani X - XI. yüzyılda verilmeye başlanmıştır.

Bu döneme "geçiş dönemi" denmesinin nedeni edebi eserlerde İslamiyet öncesi dönemin özellikleri ile İslami dönemin özelliklerinin bir arada görülmesidir. Yani geçiş dönemi eseri olarak adlandırdığımız eserlerde, hem İslamiyet'le birlikte gelen her türlü değişim hem de İslamiyet öncesi döneme ait kültürel izler bir arada bulunur.

Geçiş Döneminin Genel Özellikleri

- Bu eserlerde İslamiyet öncesi kültür ve İslami kültür iç içedir.
- Eserlerde toplum hayatını şekillendirme ve yönlendirme amacı güdülmüştür.
- Eserlerde dini öğretme, ahlaki değerleri kazandırma amacı esas alınmıştır.
- Hece ölçüsüyle beraber aruz ölçüsü de kullanılmaya başlanmıştır.
- Dile Arapça ve Farsçadan sözcükler girmiştir.
- Nazım birimi dördlük ve beyittir.
- Arap ve Fars edebiyatında kullanılan nazım şekilleri ile eserler verilmeye başlanmıştır.
- İslam dininin esaslarını anlatma, tanıtma ve benimsetme amacını taşıyan didaktik eserler verilmiştir.
- ✔ **İslami devir Türk edebiyatının (Geçiş Döneminin) ilk ürünleri şunlardır:**

Kutadgu Bilig (Mutluluk Veren Bilgi)

- İslami devir Türk edebiyatının ilk eseri olan Kutadgu Bilig, Yusuf Has Hacıp tarafından Karahanlı Devleti zamanında (1069-1070 yıllarında) Hakaniye (Karahanlı) Türkçesi ile yazılarak Hükümdar Tabgaç Buğra Han'a sunulmuştur.

- Eserde birey ve devlet için mutlu olmanın koşulları anlatılır.
- Kutadgu Bilig, "adalet, saadet, akıl, akıbet" şeklinde dört ögeyi simgeleyen temsili (alegorik) dört kişinin karşılıklı konuşmalarından oluşmaktadır.
- Eser mesnevi tarzında yazılmıştır ve Türk edebiyatının ilk mesnevisi kabul edilir.
- Eserde 6645 beyit, 173 dördlük bulunmaktadır.
- Büyük bir bölümü aruz ölçüsüyle yazılmıştır. Edebiyatımızda aruz ölçüsünün kullanıldığı ilk eserdir.
- Eserin bazı bölümleri ansiklopedik bilgiler içerir.
- Didaktik bir üslupla kaleme alınmıştır.
- Eser, devlet yönetimi konusunda görüşleri dile getirdiğinden ve devrin hükümdarlarına öğütler verdiğinden siyasetname özelliği de gösterir.

Kutadgu Bilig'deki dört sembolik karakter ve bu karakterlerin temsil ettikleri değerler şunlardır:

Küntogdı: Kelime anlamı olarak "Gündoğdu" demektir. Eserde hükümdardır ve hukukun, adaletin sembolüdür.

Aytoldı: Kelime anlamı olarak "Dolunay" demektir. Eserde vezirdir ve saadetin/mutluluğun sembolüdür.

Ögdülmüş: Kelime anlamı olarak "Övülmüş" demektir. Eserde vezirin oğludur (bilge) ve aklın/bilginin sembolüdür.

Odgurmuş: Kelime anlamı olarak "Uyanmış" demektir. Eserde vezirin kardeşidir (derviş) ve akıbetin/kanaatin temsilcisidir.

YUSUF HAS HACİP

- Balasagun'da (şimdiki Kırgızistan topraklarında) dünyaya gelmiştir.
- Matematik, astronomi, tıp, felsefe ve tarih alanlarında derin bilgi birikimine sahiptir.
- Eserleri sayesinde kendisine Tabgaç Buğra Han tarafından "Has Hacıplık" unvanı verilmiştir.

Dîvân-ı Lügâti't Türk

- "Türk Dillerinin Divanı" anlamına gelen Dîvân-ı Lügâti't Türk, Kâşgarlı Mahmut tarafından yazılmıştır.
- Bu eser Türkçenin ilk sözlüğü, ilk dil bilgisi kitabı, ilk derleme çalışması ve ilk antolojisidir.
- Araplara Türkçe öğretmek ve Türk dilinin Arapça kadar zengin bir dil olduğunu göstermek amacıyla Arapça olarak kaleme alınmıştır.

TEST
2

HALK EDEBİYATI

1. Aşağıdakilerden hangisi tekke edebiyatı temsilcilerinden biri değildir?

- A) Niyazi Mısri
B) Erzurumlu Emrah
C) Erzurumlu İbrahim Hakkı
D) Yunus Emre

2.

- I. İlk bakışta inanç esaslarıyla alay ediliyor gibi sanılan bu şiirlerde aslında tasavvufu ilgili çeşitli konuların işlendiği görülür.
II. Tarikata yeni giren dervişlere tarikat adabını öğretmek, onları irşat etmek için söylenen şiirlerdir.
III. Bektaşî şairlerin cem ayinlerinde söyledikleri, çoğunlukla tasavvufdaki "vahdet-i vücud" düşüncesini anlatan, Hz. Muhammed ve Hz. Ali'yi övmek için yazılan şiirlerdir.

Yukarıda verilen ifadeler sırasıyla aşağıdakilerden hangisiyle ilgilidir?

- A) Koşma - ilahi - nefes
B) Devriye - şathiye - deme
C) Nefes - deme - ilahi
D) Şathiye - nutuk - nefes

3.

- Karşılı olan aşık, aşıklık geleneğini sürdürmek için aşıklar kahvesi açmış ve aşıkları kendi çevresinde toplamıştır.
- Babası Aşık Gülistan'dır.
- Atışmalarıyla meşhur olan aşık radyo ve televizyonlarda aşıklık geleneğinin canlı tutulması için programlar yapmıştır.

Yukarıda verilen özellikler aşağıdaki aşıklardan hangisiyle ilgilidir?

- A) Şeref Taşlıova
B) Aşık Mahzuni Şerif
C) Aşık Murat Çobanoğlu
D) Aşık Feymani

4. Aşağıdakilerden hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) İlahi nazım türünün İslamiyet öncesi Türk edebiyatındaki karşılığı koşuktur.
B) Seyrani, şiirlerinde yaşadığı çağdaki aksaklıkları işlemiş, değersiz yöneticileri ve ham sofuları eleştirmiştir.
C) Divan şiirinin âşıklar arasında yayılmasını sağlayan Âşık Ömer, divan ve halk şiirini kaynaştırmıştır.
D) Semai nazım şekli ölçüsü ve ezgisiyle koşmadan ayrılır.

5. Aşağıda verilen ifadelerden hangisi "varsayı" ile ilgili değildir?

- A) Kendine has bir ezgiyle söylenir.
B) Hece ölçüsünün 8'li kalıbıyla yazılır.
C) Âşık tarzı halk şiiri nazım şekilleri arasında dili en ağır olan nazım şeklidir.
D) Yiğitçe bir söyleyiş hakimdir ve "hey", "bre" ve "aman" gibi ünlemler kullanılır.

6. Aşağıda verilenlerden hangisi ayraç içinde verilen sanatçı ile ilgili değildir?

- A) Yiğitçe ve coşkun bir eda ile söylenmiş koçaklamaları ile tanınan aşık, divan şiirinden ve tasavvufun hiç etkilenmemiştir. (Köroğlu)
B) Toroslarda göçebe Avşar boyundan olan şair, yiğitlik ve savaş temalı söylediği şiirlerle meşhur olmuştur. (Dadaloğlu)
C) Aşk ve özlem temalı koşmalarıyla tanınan aşık, divan edebiyatından etkilenmiş ve divan edebiyatı nazım şekillerini örneklendirmiştir. (Karacaoğlu)
D) Doğa, özlem, aşk gibi konuları işlediği şiirlerinde başarılı olan aşığın Dostlar Beni Hatırlasın adlı eseri vardır. (Âşık Veysel)

7. Aşağıdakilerden hangisi koşma nazım şeklinin konusuna göre türleri arasında yer almaz?

- A) Güzelleme
B) Koçaklama
C) Hiciv
D) Ağıt

8. XVI. yüzyılın sonları ile XVII. yüzyılın başlarında yaşadığı düşünülen halk ozanıdır. Âşık edebiyatının tanınmış sanatçılarından sayılmış, kendisinden sonra gelen halk şairleri üzerinde etkili olmuştur. Şiirlerindeki ana tema aşk ve doğadır. Şiirlerinde sade, duru bir Türkçe kullanmış, tasavvufa ve dinî konulara yer vermemiştir.

Bu parçada sözü edilen halk ozanı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Karacaoğlan B) Dadaloğlu
C) Âşık Ömer D) Ruhsatî

9.

- Hem hece hem de aruz ölçüsüyle şiirler yazmıştır.
- Gevheri, Âşık Ömer, Fuzûlî, Bağdatlı Ruhî, Nedim gibi şairlerden etkilenmiştir.
- Bektaşî olduğunu gösteren nefesleri vardır.
- En güzel şiirleri semaileri ve koşmalarıdır.
- Toplumsal konuları mizahî bir yolla ele almıştır.

Yukarıda tanıtılan halk ozanı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Karacaoğlan
B) Köroğlu
C) Ercişli Emrah
D) Dertli

10. “İşte Gidiyorum Çeşm-i Siyahım, Dom Dom Kurşunu, Dostum Dostum” adlı şiirleriyle tanınan, **Alevî-Bektaşî geleneğinin temsilcilerinden olan aşık aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Abdurrahim Karakoç
B) Şeref Taşlıova
C) Aşık Mahzuni Şerif
D) Aşık Feymani

11.

- Makalat
- Marifetname
- Budalaname

Tekke tasavvuf edebiyatının aşağıda verilen temsilcilerinden hangisine ait bir eser yukarıda verilmemiştir?

- A) Kaygusuz Abdal
B) Hacı Bektaş Veli
C) Hacı Bayram Veli
D) Erzurumlu İbrahim Hakkı

12. **Aşağıdaki sanatçı-eser eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?**

- A) Makalat - Erzurumlu İbrahim Hakkı
B) Sergüzeştname - Bayburtlu Zihni
C) Risaletü'n - Nushiyye -Yunus Emre
D) Sazımdan Sesler - Aşık Veysel

13.

- Aruzla şiir yazmasına rağmen asıl gücünü heceyle yazdığı eserlerde göstermiştir.
- Şiirlerinde aşk ve doğa güzelliğini ele almıştır.
- Sosyal olaylarla ilgilenmemiştir.
- Türkülerinin yanında semaileri ve koşmaları da vardır.
- Musikiye ilgi duymuş, besteler yapmış ve kendi adıyla bilinen bir makam oluşturmuştur.

Yukarıda verilen özellikler aşağıdakilerden hangisiyle ilgilidir?

- A) Karacaoğlan
B) Gevheri
C) Köroğlu
D) Âşık Veysel

14. **Aşağıdakilerden hangisi halk şairi olan âşıkların özelliklerinden biri değildir?**

- A) Hece ölçüsünü kullanmaları
B) Beyitler hâlinde şiir yazmaları
C) Saz eşliğinde şiir söylemeleri
D) Usta - çırak ilişkisi ile yetişmeleri

15. Sen petek misali, Veysel de arı

İnleşir beraber yapardık balı
Ben bir insanoğlu, sen bir dut dalı
Ben babamı, sen ustanı unutma

Yukarıda verilen dörtlülle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Bir koşmadan alınmıştır.
B) Şairin mahlası yer aldığından son dörtlüktür.
C) 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir.
D) Didaktiklik ağır basmaktadır.

CEVAP ANAHTARI

1	B	4	A	7	C	10	C	13	B
2	D	5	C	8	A	11	C	14	B
3	C	6	C	9	D	12	A	15	D

BATI ETKİSİNDE GELİŞEN TÜRK EDEBİYATI

7. BÖLÜM

TANZİMAT EDEBİYATI (1860 - 1896)

Tanzimat edebiyatı, siyasi bir dönem olan Tanzimat Dönemi içerisinde daha dar dönemi kapsar. 1839 Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile hızlı bir Batılılaşma süreci başlamıştır. Ancak Tanzimat edebiyatının başlangıcı daha sonraki bir tarihe kalacaktır.

1860 yılında Âgâh Efendi ve Şinasi'nin çıkardığı "Tercüman-ı Ahval" gazetesi Tanzimat edebiyatının başlangıcı kabul edilir. İşte 1839 Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile başlayıp 1860 Tanzimat edebiyatının başlangıcına kadar olan döneme "Hazırlık Dönemi" denir. Bu dönemde yaşanan en önemli gelişme "Tercüme Odaları"nın kurulmasıdır. Batılı pek çok eser bu odalar sayesinde dilimize kazandırılmıştır.

Şinasi ve Namık Kemal devlet tarafından Avrupa'ya gönderilen öğrencilerdendir. Bu yazarlar Fransa'da eğitim görmüş, ileri düzeyde Fransızca öğrenmiş, Avrupa insanının modern yaşamını ve düşünce dünyasını yakından görmüşlerdir. İstanbul'a döndüklerinde kendi çevrelerinde başlayarak Batı sanatını ve düşüncesini yaymaya başlayan bu yazarlar Tanzimat edebiyatının da çekirdeğini atmışlardır.

Tanzimat edebiyatı, Batı'ya yönelmiş ilk edebi harekettir. Avrupa insanının modern yaşamını, düşüncelerini ve anlayışını Osmanlı toplumunda hayata geçirme çabası verilmiştir. Bu dönemde divan edebiyatının durgun ve tekdüze sanat anlayışı sona ermiş; toplumsal içeriğe ağırlık veren, insanı yalnızca soyut yönleriyle değil somut yönleriyle de ele alan, sorgulayan bir sanat anlayışı hâkim olmuştur.

TANZİMAT DÖNEMİ'NDE GAZETECİLİK

Tanzimat Dönemi'nde Batı dünyasından edebiyatımıza giren yeni türleri içinde diğerlerine nazaran gazeteciliğin önemi büyüktür. Çünkü makale, fıkra, haber, röportaj, sohbet, mülakat, anı, gezi, şiir, inceleme gibi pek çok türün gelişmesinde ve yaygınlaşmasında gazetenin payı büyüktür.

Tanzimat gazeteciliği halkın görüşünün yanı sıra edebiyatı da değiştirir. Bu gazeteleri okuyanlar, Batı'daki yeni dünya görüşü ile karşılaşır, özellikle dergilerin çıkışı gazetelerden sonra geldiği için edebiyatla ilgili ilk yazılar gazetelerde yayımlanır. Batılı anlayışın öncülerinden olan Namık Kemal, Ahmet Mithat Efendi ve Şinasi'nin eserleri gazetelerde haftalık olarak tefrika edilmiş-

tir. Halk bu eserleri bir dizi film gibi gazetelerden takip etmiştir.

Tanzimat Dönemi'nde çıkarılan gazeteler şunlardır:

Takvim-i Vekayi (1831)

- Takvim-i Vekayi, Osmanlı Devleti sınırları içinde 1831'de yayımlanmaya başlanan ilk Osmanlı Türk gazetesidir.
- Takvim-i Vekayi, II. Mahmut zamanında yayın hayatına başlamıştır.

Ceride-i Havadis (1840)

- Ceride-i Havadis, Türk basın tarihinin ilk yarı resmî Türkçe gazetesi olarak kabul edilir.
- William Churchill adında bir İngiliz tarafından 1840 yılında çıkarılmaya başlanmıştır.

Tercümân-ı Âhval (1860)

- Tercüman-ı Ahvâl, İstanbul'da 1860-1866 arasında yayımlanan ilk özel gazetedir.
- 22 Ekim 1860'ta Âgâh Efendi ve Şinasi tarafından çıkarılmıştır.
- Önceleri pazar günleri çıkan gazete 22 Nisan 1861'deki 25. sayısı ile birlikte haftada üç gün yayımlanmaya başlamıştır.

Tasvir-i Efkâr (1862)

- Tasvir-i Efkâr, İbrahim Şinasi'nin 28 Haziran 1862'de yayımlanmaya başladığı, havadis ve maarife dair Osmanlı gazetesidir.

Âyine-i Vatan (1866)

- 1866'da Eğribozlu Mehmed Arif Bey tarafından çıkarılmıştır. İlk resimli gazetedir. Kapatıldıktan sonra İstanbul adıyla yeniden çıkmıştır.

Muhbir (1866)

- Kurucusu Ali Suavi'dir. Hükümeti sert bir dille eleştirdiği için gazete kapatılmıştır.

Hürriyet (1867)

- 1867'de Namık Kemal ve Ziya Paşa tarafından çıkarılmıştır. Hürriyet gazetesi Londra'da 89 sayı basılmıştır.

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI (1923 - ...)

Türk edebiyatının son dönemi “Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı” olarak adlandırılır. Bizde Batılı edebiyat 1860 Tanzimat edebiyatının başlamasıyla başlar. Bu tarihten itibaren her alanda olduğu gibi edebiyat alanında da Batılı bir zihniyetin izleri görülür. Bu dönem farklı edebi topluluklara ve bu toplulukların sanat anlayışına uygun olarak çeşitli başlıklar altında incelenir. Bu dönemlerden biri de 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanı ile gelişim gösteren “Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı”dır.

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatının Genel Özellikleri

- Cumhuriyet Dönemi edebiyatının oluşumunda Cumhuriyet'in ilanından sonra görülen siyasi ve sosyal gelişmeler etkili olmuştur. Özellikle Atatürk ilke ve inkılaplarının bu dönem edebiyatı üzerinde etkisi büyüktür.
- Yazı diliyle konuşma dili arasındaki fark ortadan kalkmış, dildeki sadeleşme çabaları aralıksız olarak sürmüştür.
- Edebiyatımız bu dönemde toplumcu bir karakter kazanmış gerçekçi bir anlayış güdülmüştür.
- Aruz ölçüsünün yerini hece ölçüsü almış, şiirlerde de günlük konuşma dili kullanılmıştır.
- Bu dönem şiirlerinin biçimce daha da serbestleşmesi sağlanmıştır.
- Şiir, roman, hikâye ve tiyatro gibi türlerde önemli gelişmeler olmuştur. Romanda ve hikâyede halk gerçekleri tamamen yerleşmiştir. Yine tiyatro ve deneme alanında büyük gelişmeler gösterilmiştir.
- Cumhuriyet'in kuruluşuyla 1940 (İkinci Dünya Savaşı) yılları arasında eser veren şair ve yazarlar genellikle daha önceki Milli Edebiyat akımının etkisinde kalarak “yerli” ve “halka doğru” anlayışını benimsemiş; veya Batı'nın özellikle Fransız edebiyatının etkisinde kişisel yollarında yürümüşlerdir.
- Edebiyatımız İstanbul aydınlarının tekelinden kurtulmaya başlamıştır. Anadolu'dan aydın yetişmeye başlamıştır.
- Cumhuriyet Dönemi öncesi sanatçıların büyük bir kısmı İstanbul gibi büyük şehirlerde yaşayan varlıklı ve bürokrat kimselerdir. Cumhuriyet Dönemi edebiyatıyla toplumun her kesiminden sanatçılar yetişmeye başlamıştır.
- Türk halkının her kesimine bu dönem edebiyatında yer verilmiştir.
- Bu dönemden itibaren farklı edebiyat toplulukları ortaya çıkmaya başlamıştır.

- Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında yıllar içinde memleket edebiyatı zevkiyle Batı'dan alınan anlatım türleri birleştirilmiş, milleti oluşturan temel değerler farklı yönleriyle edebi eserlere aktarılmıştır.
- Bu dönem edebiyatçıları hızla değişen sosyal ve siyasi yapıyı eserlerine yansıtmaya çalışmışlardır.

ÖĞRETİCİ METİNLER

- Gezi yazısı, eleştiri, deneme, makale gibi türlerde ilerleme kaydedilmiştir.
- Bilgi verme, düşündürme, açıklama amaçlanmıştır.
- Gazete ve dergi sayısında artış olduğu için bu dönemde öğretici metin türündeki eserlerin sayısı da artmıştır. Bu artış hem niceliksel hem de niteliksel anlamda olmuştur.
- Gazete ve dergilerin Anadolu'ya ulaştırılması da öğretici metinlerin gelişimini sağlamıştır.
- Kurtuluş Savaşı'ndan yeni çıkmış olan ülkenin Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda büyük bir kalkınmaya girişmesi sonucunda millete ve milletin kültürüne yönelme olmuş, Anadolu coğrafyası ve Anadolu insanı konu edilmiştir.
- Bu dönemde öğretici metinler kesin çizgilerle birbirinden ayrılmıştır. Öğretici metin türlerinin özellikleri belirginleşmiştir.
- Yazı dili konuşma diline yaklaştırılmış ve okur sayısı fazlalaşmıştır.

NURULLAH ATAÇ (1898-1957)

- Batılı anlamda eleştiri ve deneme yazıları kaleme almıştır.
- Devrik cümle anlayışını yaygınlaştırmıştır.
- Yabancı sözcüklerden arınmış bir Türkçeyi savunan sanatçı öz Türkçenin temsilciliğini yapmıştır.
- Eserlerinde yenilikçi ve kuşkucu bir yaklaşım görülür.
- Yazı diliyle konuşma dilini birbirine yaklaştırmayı amaçlamıştır.

Yapıtları:

- **Deneme - Eleştiri:** Günlerin Getirdiği, Karalama Defteri, Sözden Söze, Ararken, Diyelim, Söz Arasında, Okuruma Mektuplar
- **Günlük:** Yaşantı, Günce I-II

SUUT KEMAL YETKİN (1903-1980)

- Deneme ve eleştiri yazarıdır.
- Deneme türünün başarılı örneklerini vermiştir.
- Edebiyat, sanat, estetik ve felsefe alanlarında eserler vermiştir.

İNSANLIĞIN ORTAK MİRASI OLAN KÜLTÜREL MİRASIMIZ

3. ÜNİTE

KÜLTÜREL MİRAS

- Kültürel miras, bir toplumun üyelerine ortak geçmişlerini anlatan, aralarındaki dayanışma ve birlik duygularını güçlendiren bir hazinedir. İnsanların tarih boyunca biriktirdikleri deneyimlerin ve geleneklerin devamlılığını, geleceğin doğru kurulmasını sağlar.
- Kültürel miras ona miras niteliğini veren evrensel değerlerin yanında gençlere yeni öğrenme ve gelişme fırsatları sunduğu, insanlara güzel duygular ve sıcak anılar yaşattığı, yaratıcılığı ve keşfetme güdüsünü beslediği, dünyaya ve hayata bakışımıza derinlik kattığı ve hepimizin geçmişimizden öğrenecek çok şeyimiz olduğu için korunmalıdır.
- Kültürel miras; kimliğimizle, kültürümüzle, tarihimizle ilgili somut ve soyut değerlerin tümüdür.
- Tarihi kentler ve dokular, kültürel peyzajlar, anıtsal yapılar, arkeolojik alanlar, kadar dil, gelenek, dans, müzik, ritüeller gibi yaşayan ama somut olmayan değerler de kültürel mirası oluşturur.
- Kültürel miras geçmişle bugün arasında bağlantı kurarak içinde yaşanan kültüre ve dünyaya bir temel oluşturur ve geleceğin oluşturulmasında sağlam bir referans verirken manevi anlamda da insan hayatlarını zenginleştirir.
- Dünya Miras Listesi bütün insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen evrensel değerlere sahip kültürel ve doğal varlıkları dünyaya tanıtmak, toplumda söz konusu evrensel mirasa sahip çıkacak bilinci oluşturmak ve çeşitli sebeplerle bozulan, yok olan kültürel ve doğal değerlerin yaşatılması için gerekli işbirliğini sağlamak amacıyla UNESCO'nun 17 Ekim – 21 Kasım 1972 tarihleri arasında Paris'te toplanan 17. Genel Konferansı kapsamında, 16 Kasım 1972 tarihinde "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme" kabul edilmiştir.

Örnek Soru

İnsanlığın ortak mirası olarak kabul edilen evrensel değerlere sahip kültürel ve doğal varlıkları dünyaya tanıtmak, toplumda söz konusu evrensel mirasa sahip çıkacak bilinci oluşturmak için gerekli işbirliğini sağlamak amacıyla aşağıdaki kuruluşlardan hangisi kurulmuştur?

- A) BM
- B) UNICEF
- C) UNESCO
- D) İİT

Cevap C

- 14.04.1982 tarih ve 2658 sayılı Kanunla katılmamız uygun bulunan bu Sözleşme, 23.05.1982 tarih ve 8/4788 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla onaylanarak 14.02.1983 tarih ve 17959 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır.
- Uluslararası önem taşıyan ve bu nedenle takdire ve korunmaya değer doğal oluşumlara, anıtlara ve sitlere "Dünya Mirası" statüsü tanınmaktadır.
- Sözleşmeyi kabul eden üye devletlerin UNESCO'ya başvurusuyla başlayan ve Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) ve Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN) uzmanlarının başvuruları değerlendirmesi sonunda tamamlanan bir işlem dizisinden sonra aday varlıklar Dünya Miras Komitesinin kararı doğrultusunda bu statüyü kazanmaktadır.
- Günümüzde, UNESCO, ICOMOS ve benzeri uluslararası kurumlar, organizasyonlar tarafından hazırlanan sözleşmelerde, uluslararası hukuk metinlerinde ya da ulusal düzeyde kullanılan yasalarda ve yönergelerde kullanılan kültürel miras kategorileri şunlardır:

Somut Kültürel Miras

- Taşınır Kültürel Miras (tablolar, heykeller, sikkeler, el yazmaları, arkeolojik eserler vs.)
- Taşınmaz Kültürel Miras (anıtlar, arkeolojik sitler, tarihi kent dokuları vs.)

Sualtı Kültürel Mirası

- Batıklar
- Sualtı kalıntıları
- Kentleri)

Somut Olmayan Kültürel Miras

- Sözlü gelenekler
- Gösteri sanatları
- Ritüeller

Doğal Miras

- Kültürel boyutu olan doğal sitler
- Kültürel peyzajlar gibi, fiziki, biyolojik ve jeolojik forasyonlar vs.)

TÜRK KÜLTÜRÜ

4.

ÜNİTE

KÜLTÜR

- Kültür, bir toplumu diğer toplumlardan farklı kılan, geçmişten beri değişerek devam eden, kendine özgü, sanatı, inançları, örf ve adetleri, anlayış ve davranışları ile onun kimliğini oluşturan yaşayış ve düşünüş tarzıdır.
- Türk kültürü de Türk milletinin hayat tarzını ifade eder. Tarihi süreç içerisinde farklı medeniyetlerle buluşan Türk kültürü, insanlık tarihinin en zengin kültürlerinden biri haline gelmiştir.

TÜRKLERDE SANAT VE MİMARİ

A) İLK TÜRK DEVLETLERİNDE SANAT, MİMARİ VE MÜZİK

İlk Türk Devletlerinde Yaşam Biçiminin Sanata Etkisi

- İlk Türk devletlerinin konargöçer yaşam tarzı, Türklerin kendilerine has bir sanat anlayışının ortaya çıkmasını ve bu doğrultuda eserler vermesini sağlamıştır.
- Konargöçer hayat şartlarına uygun olarak hayvancılık temel geçim kaynağı olduğu için, ilk Türklerin sanat anlayışında hayvan üslubu denilen süsleme sanatı belirgin olarak işlenmiştir.
- İlk Türk toplumlarının inancında hayvanlara farklı anlamlar yüklenmiş, aslan ve kartal güç ve kudreti, kurt özgürlüğü, kaplumbağa ise ebediyeti sembolize etmiştir.
- İlk Türk devletlerinde suni tepelerin dünyanın merkezini temsil ettiğine inanılır, kağanın otağı veya sarayı da bu tepeler üzerine kurulurdu.
- İlk dönem kent geleneği mimarisi kağanların otağı veya sarayları merkez alınarak gelişmiştir.
- Şehirlerle ilgili sınırlı sayıdaki bulgular nedeniyle Hun Dönemi'ne ait mimari kalıntı olarak kurganlar (mezarlar) ve sonraki dönemlere örnek teşkil etmiş çadırlar vardır.
- Hunlara ait kurganlar, dönemin sanat anlayışına dair önemli bilgiler sunmaktadır.
- Türkler ölümlerine büyük saygı gösterdikleri için ölen kişinin hayattayken kullandığı at koşumları, silahları vb. eşyaları da kurgana konulmuştur.

- Eşyaların kurgana konması geleneği, Türklerde ahiret inancının olduğunu göstermektedir.
- İlk Türklerde ortaya çıkmış olan önemli kurganlardan bazıları; Pazırık Kurganları, Noin Ula Kurganı, Esik Kurganı, Kudırge Kurganı, Gök-Bulak Kurganı ve Tuyahta Kurganı'dır.
- Esik Kurganı'nda ortaya çıkan Altın Elbiseli Adam buluntusu, Türklerin sanattaki inceliğine güzel bir örnektir.

Hunlarda Sanat

- Konargöçer yaşam tarzının vazgeçilmez unsurlarından biri de çadırlardır. Kubbe şeklindeki tavan, Türk İslam devletleri mimarisini de etkilemiştir.
- Hunlarda demircilik, dokumacılık ve deri işleme sanatı da oldukça gelişmiştir.
- Hun kurganlarından çıkan önemli eserler arasında deri malzemeden yapılan eşyalar da yer almıştır.
- Hunlara ait heykeller ahşaptan, pişmiş topraktan ve madenlerden yapılmış, Hun heykel sanatında hayvan tasvirleri çok gerçekçi bir şekilde işlenmiştir.
- İlk Türk devletlerinde müzik ve eğlence de önemli bir yere sahiptir.

Kök Türklerde Sanat

- Kök Türk şehirlerinin mimarisi ile ilgili kesin bulgular olmamasına rağmen, Kül Tigin'in anıt mezarı Kök Türklerde anıt mezar mimarisi hakkında önemli bilgiler vermektedir.
- Hunlarda olduğu gibi Kök Türklerde de maden işçiliği ve dokumacılık oldukça gelişmiştir.
- Türklerde demircilik sanatında kullanılan madenler, yönlerle ilişkilendirilmiştir. Demir, siyah renginden dolayı kuzeyi; bakır kırmızı renginden dolayı güneyi işaret etmiştir.
- Kök Türkler, Hunlarda olduğu gibi kaya resimlerinde kurt figürlerine çok sık yer vermiştir.
- Kök Türk kurganlarında yapılan kazılarda üzerinde fantastik yaratık resimleri bulunan çok sayıda madenî eşyalar, kulplu maşrapalar ve seramik kaplar bulunmuştur.
- Kök Türk kurganlarında görülen heykel sanatı, Hunlara göre daha gelişmiştir.
- Kül Tigin, Bilge Kağan ve Vezir Tonyukuk adına dikilen heykeller ise Kök Türk heykellerinin en güzel örnekleridir.

KÖKBÖRÜ

Kökbörü oyunu, cirit gibi atlı bir spordur ve esası, at salıp koşarak oğlağı kapmak ve rakibin kalesinden geçi-
rerek sayı kazanmak üzerinedir. Günümüzde Kırgızis-
tan, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan, Moğolis-
tan, Tacikistan ve Afganistan'da oynanıyor.

MANGALA

Mangala, bir Türk zeka oyunu olan Köçürme; dünya-
daki yaygın adıyla Mankala oyunudur. Gaziantep, Urfa,
Hatay gibi illerde oynanan Köçürme oyununun adıdır.
Köçürme oyunu Türkiye'de de Mangala adıyla piyasaya
sürülmüştür.

Oyunun Kuralları

- ⦿ Oyunda 12 oyuk (kuyu) bulunur. Oyun başında her kuyuda 4 taş bulunur.
- ⦿ Taş dağıtma taşların alındığı kuyudan başlar, saat tersi yönünde oyuncunun kalesi (hazine) dâhil olmak üzere sürdürülür. Eğer taşların alınacağı kuyuda sadece bir taş var ise bu taş bir sonraki kuyuya bırakılır.
- ⦿ Dağıtılan son taş oyuncunun hazinesine gelirse, oyuncu bir el oynama hakkı daha kazanır.
- ⦿ Son taş rakibin bölgesindeki kuyudaki taş sayısını çift sayı yaparsa buradaki tüm taşlar kazanılmış olur.
- ⦿ Son taş kendi tarafındaki boş bir kuyuya rastlarsa bu taş ile birlikte bu kuyunun karşısındaki rakip kuyudaki tüm taşlar kazanılmış olur.
- ⦿ Oyunda kendi tarafındaki taşları ilk biten oyuncu rakibin bölgesindeki tüm taşların sahibi olur. Bu şekilde oyun sonlanır.

TEST 1

TÜRK KÜLTÜRÜ

1. **Mimar Sinan'ın "çiraklık eserim" dediği yapı aşağıdakilerden hangisidir?**
 - A) Şehzade Camisi
 - B) Lala Paşa Camisi
 - C) Süleymaniye Camisi
 - D) Mihrimah Sultan Camisi
2. **Unesco tarafından dünya miras listesine alınan ilk kültürel yapımız aşağıdakilerden hangisidir?**
 - A) İnce Minareli Medrese
 - B) Divriği Ulu Camii
 - C) Konya Karatay Medresesi
 - D) Bursa Ulu Camii
3.
 - I. İznik Yeşil Cami
 - II. Divriği Ulu Camii
 - III. Bursa Ulu Camii

**Yukarıdaki yapılardan hangisi Osmanlı mimari-
siyle yapılmamıştır?**

 - A) II ve III
 - B) I ve II
 - C) Yalnız I
 - D) Yalnız II
4. **Karahanlılar Dönemi'nden kalan en eski mimari eser aşağıdakilerden hangisidir?**
 - A) Caca Bey Medresesi
 - B) Esik Kurganı
 - C) Arap Ata Türbesi
 - D) Gök Medrese
5. **Aşağıdakilerden hangisi Büyük Selçuklu Döne-
mi'nde yaygın olarak kullanılan müzik aletlerin-
den biri değildir?**
 - A) Ney
 - B) Gitar
 - C) Bağlama
 - D) Tambur

2. KISIM

- Genel Türk Tarihi
- T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük
- Türkiye Coğrafyası
- Türk Devletleri ve Toplulukları
- Türklerin Bilim, Sanat ve Medeniyete Katkıları
- Türk Düşünce Tarihi ve Devlet Felsefesi

30 PUAN

GENEL TÜRK TARİHİ

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK TARİHİ

5. ÜNİTE

1. BÖLÜM

TÜRKLERİN TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞI

Türk Adının Anlamı

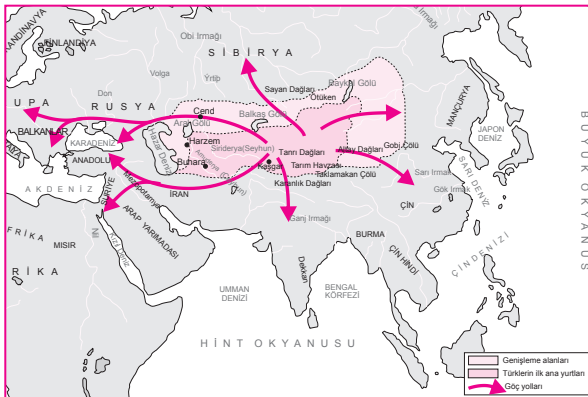
- Türkler konargöçer yaşam tarzına bağlı olarak birçok toplum ile etkileşim içinde yaşadı.
- Bu durum Türk adının farklı kaynaklarda yer almasına neden oldu.
- Türk kelimesinin anlamlarından bazıları şunlardır;
 - ▶ **Ziya Gökalp:** Nizam sahibi, töre sahibi, türeli.
 - ▶ **Danimarkalı Bilgin Wamberg:** Türemek.
 - ▶ **Kaşgarlı Mahmut:** Olgunluk çağı.
 - ▶ **Uygurlar:** Güç, kuvvet, olgunluk.
 - ▶ **Çin:** Miğfer.
- Coğrafi bir terim olarak Türkiye kelimesi VI. yüzyıldan itibaren Bizans kaynaklarında Orta Asya için kullanılmıştır. XI. yüzyıldan itibaren Anadolu'nun adı bir daha değişmemek üzere Türkiye olmuştur.
- Ünlü İtalyan seyyah Marco Polo Anadolu'ya Küçük Türkiye, Orta Asya'ya ise Büyük Türkiye demiştir.

NOT

- ✓ Türk adının ilk kez geçtiği yazılı kaynak, Hunlar ile Çin arasında yapılan **Kuzey Şansi Antlaşması**'dir.

Türklerin İlk Ana Yurdu

- Türklerin ilk ana yurdu "Orta Asya"dır. Orta Asya; doğuda Kingan Dağları, kuzeyde Sibiryta, batıda Hazar Denizi, güneyde Hindikuş ve Karanlık Dağları ile çevrili alandır.

Türklerin Tarih Sahnesine Çıkışı

Orta Asya Kültürleri

- **Anav Kültürü (MÖ 4000 – 1000):** Orta Asya'nın en eski kültür merkezidir. At ilk kez bu kültürde görülmüştür.
- **Afanesyevo Kültürü (MÖ 2500 – 1700):** Türklerin en eski kültür merkezidir.
- **Kelteminar (MÖ 3000):** Yerleşik hayata geçen kültür merkezidir.
- **Andronova Kültürü (MÖ 1700 – 1200):** Orta Asya kültürleri içinde yayılma alanı en geniş olan kültür merkezidir. İlk defa tunçtan ve altından eşyalara rastlanmıştır.
- **Karasuk Kültürü (MÖ 1200 – 700):** Demir madeniinin işlendiği ilk kültür merkezidir.
- **Tagar Kültürü (MÖ 700 – 300):** Orta Asya kültürleri içinde en gelişmiş kültür merkezidir.

ORTA ASYA'DAN YAPILAN İLK TÜRK GÖÇLERİ

Göçlerin Sebepleri

- İklimin değişmesine bağlı olarak kuraklığın yaşanması
- Nüfusun artışı ve mevcut geçim kaynaklarının yetersizliği
- Salgın insan ve hayvan hastalıkları
- Boylar arasındaki hakimiyet mücadelesi
- Dış baskılar (Çin, Moğol)
- Cihan hakimiyeti fikri doğrultusunda yeni yurtlar kazanma isteği
- Bağımsızlık düşüncesi

Göçlerin Sonuçları

- Kavimler Göçü'nün yaşanmasına neden oldular.
- Göç etmeyip de Orta Asya'da kalan Türk boyları, Asya Hun İmparatorluğu çatısı altında ilk siyasi teşekkülü oluşturdular.
- Türkler göç ettikleri yerlerde kısa sürede birçok devlet kurdular.
- Türk kültür ve uygarlığı, dünyanın dört bir köşesine yayıldı. Gittikleri yerlerdeki toplumlara; tarımı, hayvancılığı ve madeni işlemeyi öğrettiler.

- Türk göçleri sonucunda farklı kültürlerin kaynaşmasıyla yeni kültürler ortaya çıktı.
- Türk kültürü geniş alanlara yayıldı değişik kültürlerle etkileşime girildi.
- Türkler değişik dinleri benimseyerek milli benliklerini kaybettiler. (İslamiyet'i kabul edenler hariç).

İSKİTLER (SAKALAR) (MÖ 7.yy. - MS 2.yy)

- Orta Asya kökenli atlı göçebe Türk toplulukları tarafından kurulmuştur.
- Kırım, Kafkas, Hazar coğrafyasında hüküm sürmüşlerdir.
- Devletin kurucusu Alp Er Tunga'dır. Herodot tarihinde Alp Er Tunga için Madova, Firdevsi'nin Şehnamesi'nde ise Efrasiyab kullanılmıştır.
- İlk atlı göçebe topluluk olan İskitler, atlı arabaları sayesinde kolay göç edebilmişlerdir.
- Şu Destanı ve Alp Er Tunga Destanı en önemli sözlü edebiyat eserleridir.
- Kurşun, altın ve bronz işlemeciliği yapmışlardır. Bu nedenle kendilerine **bozkırın kuyumcuları** denilmiştir.
- Gök Tanrı ve şamanizm inançlarını benimsemişlerdir.
- Ölen kişi eşyalarıyla beraber gömülür ve mumyalanırdı (Ahiret inancı vardır.)
- Balbal denen mezar taşlarının ilk örneklerine İskitlerde rastlanır.
- Tıp (hekimlik) alanında çalışmalar yapmışlardır.
- İskitler zamanında tahta çıkan Tomris (Alp Er Tunga'nın torunu) Türk tarihindeki ilk kadın hükümdardır.
- Tomris, Pers Kralı Darius ile yaptığı savaşlarda şöhret kazanmıştır.
- Süs eşyalarında hayvan figürlerini kullanmışlardır.
- Esik Kurganı'nda bulunan **Altın Elbiseli Adam** zırhı İskitlere aittir.
- Tarihte üzeniyi kullanan ilk Türk topluluğudur.
- Firdevsi'nin Şehnamesi'nde İskit-Pers savaşlarından bahsedilir.
- Amazon kadınları efsanesi İskit - Yunan kadınlarından bahseder.
- İskitler batıdan Avrupalı kavimlerin, doğudan Yüceğilerin baskısı ile dağılmışlardır.
- Bugünkü Yakut Türkleri'nin atası sayılırlar.

Örnek Soru

İskitlerin kurucusu aşağıdakilerden hangisidir?

A) Alp Er Tunga	B) Teoman
C) Mete	D) Mukan
E) Balamir	

Cevap A

İLK TÜRK DEVLETLERİ VE TOPLULUKLARI

ASYA (BÜYÜK) HUN DEVLETİ (MÖ 220-MS.216)

- Hun sözcüğü Türkiye halkı ve insan anlamına gelir.
- Asya Hun Devleti tarihte bilinen teşkilatlı ilk Türk devletidir. Ayrıca Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletidir.
- Merkezleri Ötüken'dir.
- Kurucusu Teoman Han'dır (Tu-man)
- En önemli yöneticileri Mete Han, Ki-ok ve Cün-çin'dir.
- Kendilerinden toprak talep eden Tun-hu'lara; "Toprak milletindir onu kimse veremez!" diyerek ilk kez vatan bilincini ortaya koydular.
- Mete Han Dönemi'nde kurultay kurulmuş ve devlet doğu-batı şeklinde (ikili teşkilat) yönetilmiştir.
- Atlı göçebe yaşam sürmüşlerdir.
- Oğuz Kağan Destanı'nı oluşturmuşlardır. Bu destanda bahsedilen Oğuz, Mete'dir.
- Çinlilerle ilk antlaşmayı imzalamışlar. (**Kuzey Şansı Ant.**) Pei-Teng Savaşı'yla Çin'i vergiye bağlamışlardır.
- Çinlilerle İpek Yolu konusunda büyük çekişmeler yaşamaları Çin Seddi'nin inşa edilmesinde etkili olmuştur.
- Çin'i yenmelerine rağmen Çin'e yerleşmemişlerdir. Bunun nedeni Çin nüfusunun kalabalık olmasıdır (Asimile olma korkusu).
- Mete Han ilk düzenli Türk ordusunu kurmuştur.
- **Islıklı oku** icat eden Mete Han ordusu **onluk sisteme** uygun teşkilatlandırmıştır. Bu sistem günümüz ordularının temellerini oluşturmuştur.
- Bu nedenle Mete Han'ın tahta çıkış tarihi (MÖ 209) Kara Kuvvetleri Komutanlığının kuruluş tarihi olarak kabul edilir.
- Tarımla uğraşmış, su kanalları yapmışlar, madencilik ve dokumacılıkta ileri gitmişlerdir.
- Asya Hun Devleti; Mete Han'dan sonra Doğu ve Batı Hunları olmak üzere ikiye ayrıldı.
- Çinliler tarafından yıkıldılar.
- Hunlar Orta Asya'da Asya Hunları, Orta Avrupa'da Avrupa Hunları, Kuzey Hindistan'da ise Ak Hun Devleti'ni kurmuşlardır.

NOT

- ✓ Mete Han yirmi altı Türk boyunu tarihte ilk kez bir bayrak altında toplamıştır.

- Türkler saz çalmaktan ve dans etmekten çok hoşlanırlardı.
- En önemli müzik aleti kopuzdu. Şarkıya ir, besteye küg denilmiştir.
- Uygurlarda resim sanatı da gelişmişti. Uygur resimlerine "Bedizçi" denilirdi.
- Türklerin Orhun Abideleri'ni yazmaları ve balbal denilen mezar taşları dikmeleri taş işçiliği yaptığını kanıtlar.
- Esik Kurganında İskitlere ait Altın Elbiseli Adam Zırhı Türklerin maden işlemeciliğinde ve Pazırık Kurganı'nda Hunlara ait dünyanın ilk halısı Pazırık Halısı ise Türklerin dokumacılık alanında ne kadar geliştiklerini göstermektedir.

NOT

İslamiyet öncesi Türk devletlerinde;

- ✓ Dokumacılık
- ✓ Resim
- ✓ Heykel
- ✓ Tiyatro
- ✓ Madencilik
- ✓ Müzik
- ✓ Çini (Uygur)
- ✓ Fresk (Uygur)
- ✓ Minyatür (Uygur)

gibi uğraş alanları bulunmaktadır.

DİL, YAZI VE EDEBİYAT

Sözlü Edebiyat Örnekleri

- ✓ Sav (atasözü)
- ✓ Sagu (ağıt)
- ✓ Koşuk (çoşkulu şiir)
- ✓ Destan

- Sözlü edebiyata ait en eski eserler destanlardır.

Hunlar	Sakalar	Kırgızlar	Uygurlar	Kök Türkler
Oğuz Kağan Destanı	Alp Er Tunga, Şu	Manas	Türeyiş, Göç	Ergenekon, Bozkurt

- İlk Türk alfabesi Kök Türk alfabesi olup 38 harften ibarettir.
- İkinci Türk alfabesi ise Soğd alfabesinden esinlenerek hazırlanan Uygur alfabesidir. 14-18 harf olarak düzenlenmiştir. Kutadgu Bilig, Uygur alfabesiyle yazılmıştır.

- İlk Türk matbaası ve kağıt atölyesi Uygurlar Dönemi'nde kurulmuştur. İlk Türkçe kitaplar Hakaniye lehçesi ile yazılmıştır.

Kök Türk Alfabesi'ni Kullanan Devletler	<ul style="list-style-type: none"> • Kırgızlar • Bulgarlar • Hazarlar • Peçenekler
Uygur Alfabesi'ni Kullanan Devletler	<ul style="list-style-type: none"> • Uygurlar • Moğollar • Karahanlılar

Örnek Soru

Aşağıdaki devletlerden hangisi Kök Türk Alfabesi'ni kullanmamıştır?

- A) Kırgızlar B) Bulgarlar C) Hazarlar
D) Peçenekler E) Uygurlar

Cevap E

Türlere Ait Kitabeler

Yenisey Kitabeleri:

- Kırgızlara aittir.
- Mezar taşlarına yazılan yazılardan oluşur.

Orhun Kitabeleri:

- II. Kök Türk Devletine aittir. Türkler için bilinen ilk yazılı eserdir.
- Türk tarihi hakkında bilgi veren ilk yazılı belgedir.
- Kül Tigin ve Bilge Kağan anıtları ölümünden sonra, Tonyukuk tarafından dikilmiştir. Bu nedenle Türklerde ilk yazar ve tarihçi Tonyukuk'tur.
- 1889'da ilk kez Rus tarihçi Yadrintsev tarafından bulunan abideler, ilk kez 1893'te Danimarkalı Wilhelm Thomsen çözmüştür.
- İçeriğinde; kut anlayışı, sosyal devlet anlayışı, Türk halkına ve kağanlarına öğütler bulunur.

Karabalgasun Kitabesi:

- Uygurlara aittir.
- Mani dininden bahsedilmektedir.

NOT

- ✓ Uygurlara ait Şine-Usu, Moyen-Çur- Suçi ve Tar-yat yazıtları da bulunmaktadır. Ayrıca II. Kök Türk Devleti'ne ait Çayr yazıtları en eski Türk yazıtlarıdır.

TÜRK KÜLTÜRÜNÜN ÇEVRE KÜLTÜRLERLE MÜNASEBETLERİ

Türklerin Çin Kültürüne Katkıları:

- Askerlik alanı
- Devlet teşkilatı
- At kültürü (Atı evcilleştirme),
- Gök Tanrı inancı

Çinlilerin Türkleri Etkilediği Alanlar:

- Tarım ve yerleşik kültür
- Felsefe ve inanç (Taoizm, Budizm, Maniheizm)
- Giyim, kuşam

NOT

- ✓ Tarihimizde ilk olarak Hunlar ile Çinliler arasında ticari ilişkiler kurulmuştur. Bu ticari ilişkiler, Kök Türk ve Uygurlar zamanında da devam etmiştir. Özellikle Uygurlar Dönemi'nde gelişmiştir. At ve ipek ticareti başta gelmektedir.
- ✓ İpek Yolu'nun sağladığı ekonomik kazanç, iki tarafın da burayı ele geçirme mücadelesi yapmasına yol açmıştır.

Türklerin Moğol Kültürüne Katkıları:

- Askerlik
- Devlet teşkilatı
- Dil ve alfabe
- Gök Tanrı İnancı

BİLGİMATİK

- Türk adının ilk kez geçtiği yazılı kaynak, Hunlar ile Çin arasında yapılan **Kuzey Şansi Antlaşması**'dir.
- Türk kelimesi coğrafi bir terim olarak ilk kez Bizans kaynaklarında Orta Asya için kullanılmıştır.
- İlk at koşum takımları İskitlerde görülür.
- Tarihte bilinen ilk Türk devleti Asya Hun Devleti'dir.
- Türk adı ile kurulan ilk Türk devleti Kök Türklerdir.
- Türk toplulukları içinde ilk yerleşik hayata geçen Uygurlardır.
- Türk toplulukları içinde Müslümanlığı ilk benimseyen Karluklardır.
- Karluklar Talas Savaşı'nda Abbasilerin yanında yer alarak savaşı Müslümanların kazanmasında rol oynamışlardır.
- İslamiyet'i kabul eden ilk Türk devleti olan Karahanlılar esas olarak Karluk boyları tarafından kurulmuştur.

- Müslümanlığı Türk toplulukları içinde benimseyen ilk boy olan Karluklar Uygur Devleti'nin kuruluşunda yer almıştır.
- Türk tarihinin ilk veziri (aygucu) Tonyukuk'tur.
- Tarihte din değiştiren ilk Türk devleti olarak bilinen Tabgaçlar Budizm'i benimsemişlerdir.
- Gök Tanrı'nın ülkeyi yönetmesi için Türk kağanına Kut, Ülüş ve Küç verdiği inandırılmıştır.
- Mangala adında bir oyun oynanmıştır. Mangala, Türkler tarafından oynanan bir tür zekâ oyunudur. Oyun her oyuncunun kazandığı taşları toplayacağı büyük bir bölüm ve 12 kuyu bulunan bir tahta üzerinde 48 taşla oynanır.
- Türklerle ait bilinen ilk destan İskitler (Sakalar)'e aittir.
- Anadolu'ya ilk gelen Türk kavmi Hunlardır.
- İstanbul'u kuşatan ilk Türk topluluğu Avarlardır.
- Türklerde ilk matbaa Uygurlarda görülür.
- Türk tarihinin en önemli yazılı kaynakları Orhun Yazıtları'dır.
- Çin'e karşı ayaklanarak bağımsızlıklarını yeniden kazanan topluluk II. Kök Türklerdir.
- İlk madeni parayı kullanan Türk devleti Kök Türklerdir.
- Sanatta hayvan figürlerini ilk kez kullanan devlet İskitlerdir.
- İlk Türk alfabesini kullananlar Kök Türklerdir.
- İlk yazılı hukuku Uygurlar hazırlamıştır.
- Kırgızlara ait Manas Destanı dünyanın en uzun destanıdır. (400 bin beyit)
- Türk tarihi ile ilgili bilgi veren en eski kaynaklar Çin kaynaklarıdır.
- Türklerin en eski kültür merkezi Anav kültürüdür.
- Kütüphane kuran ilk Türk devleti Uygurlardır.
- İstanbul'u kuşatan ilk Türk devleti Avarlardır.
- Museviliği kabul eden ilk ve tek Türk devleti Hazarlardır.
- İlk Türk şehri Ordu-Balık'tır.
- Mete Han Dönemi'nde ilk kez ikili yönetim, onluk sistemi ve kurultay kurulmuştur.
- Avrupa'da kurulan ilk Türk devleti Avrupa Hun Devletidir.
- İlk Türk elçisi I. Kök Türk Devleti Dönemi'nde Bizans'a gönderilmiştir.
- Kendi adına para bastıran ilk Türgiş hükümdarı Baga Tarkan'dır.
- Kırgızlar Cengiz Han'a itaat eden ilk Türk topluluğudur.
- Karluklar Cengiz Han'a itaat eden ilk Müslüman Türk boyudur.
- İlk Türk şairi Aprın Çor Tigin'dir.

TEST
1

İSLAMİYET ÖNCESİ
TÜRK TARİHİ

1. Aşağıdakilerden hangisi ilk Türk devletlerinde hükümdarların kullandığı unvanlar arasında yer **almaz**?
 - A) Emir
 - B) Tanhu
 - C) Yabgu
 - D) İltəriş
2. Dünyanın en uzun destanı olan Manas Destanı aşağıda verilen Türk topluluklarından hangisine aittir?
 - A) Kazaklar
 - B) Karluklular
 - C) Kırgızlar
 - D) Tatarlar
3. Aşağıdakilerden hangisi ilk Türk devletlerinde "din ve inanışla" ilgili kavramlardan biri **değildir**?
 - A) Tamu
 - B) Tengri
 - C) Örgin
 - D) Yuğ
4. Orta Asya'dan, Orta Avrupa'ya göç eden Türk devletleri aşağıdakilerden hangisinde birlikte verilmiştir?
 - A) Sabirler – Avarlar - Kumanlar
 - B) Hazarlar – Macarlar - Peçenekler
 - C) Uzlar – Bulgarlar – Ak Hunlar
 - D) Avrupa Hunları – Avarlar - Macarlar
5. Herodot tarihinde "Madyes" adıyla anılan ünlü Türk hükümdar aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) Mete Han
 - B) Alp Er Tunga
 - C) Bumin Kağan
 - D) Bilge Kağan
6. "Diz çökmüş adam" ve "at başı" heykelleri hangi Türk devleti döneminde yapılmıştır?
 - A) Asya Hunları
 - B) Kök Türkler
 - C) Uygurlar
 - D) Karahanlılar
7. İlk Türk devletlerinde aşağıdakilerden hangisi milli sanat olarak kabul edilmiştir?
 - A) Madencilik
 - B) Dokumacılık
 - C) Çinicilik
 - D) Mimari
8. Türk resim sanatının ilk örnekleri aşağıdaki Türk devletlerinden hangisine aittir?
 - A) Ak Hullar
 - B) Kök Türkler
 - C) Uygurlar
 - D) Türgişler
9. Türk tarihinin bilinen ilk şairi aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) Tonyukuk
 - B) Asparuh
 - C) Aprın Çor Tigin
 - D) Yolluğ Tigin
10. Tarihte Türk adının ilk kez geçtiği yazılı kaynak aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) Kültigin Anıtı
 - B) Kuzey Şansi Antlaşması
 - C) Karabalasagun Yazıtı
 - D) Sine - Uşi Yazıtı

TÜRK İSLAM TARİHİ

2. BÖLÜM

TÜRKLER VE İSLAMİYET

- Hz. Ömer, Nihavend Savaşı'nda Sasani İmparatorluğu'na son verip İran'ın bir bölümünü fethe-dince, İslam devleti ile Horasan'da yaşayan Türkler sınır komşusu oldu.
- Hz. Osman Dönemi'nde Kafkaslarda Hazar Türkleri ile Müslümanlar arasında ilk savaş yapıldı.
- Emeviler Dönemi'nde Mevaraünnehir'de Türgişlerle Araplar arasında şiddetli çatışmalar yaşandı.
- Emeviler'in ırkçı ve baskıcı politikaları Türklerin İslamiyet'e girişini geciktirmiştir. Abbasiler Dönemi'nde hoşgörü temel alındı ve kısa zamanda Türk-Arap dostluğu güçlendi. Talas Savaşı'yla bu dostluk pekişmiştir. Türk-İslam devletlerinin kurulması bu olaydan sonra gerçekleşti.

TALAS (ATLIK) SAVAŞI (751)

Talas Savaşı'nın Sebepleri:

- Orta Asya'daki otorite boşluğu
- Abbasilerin Çin zulmüne uğrayan Türklere yardım etme düşüncesi
- Çin'in İpek Yolu'na hakim olmak istemesi
- Müslümanların Orta Asya'da İslamiyet'i yaymak istemeleri

Talas Savaşı'nın Sonuçları ve Önemi

- Türkler (Uygurlar, Karluklar) bu savaşta tarihi düşmanı olan Çin'e karşı Abbasilerin yanında olmuş ve savaşta Türk-Arap ittifakı kazanmıştır.
- Orta Asya Çinlileşmekten kurtulmuş, bölge Çin kültürü yerine İslam kültürünün etkisine girdi.
- İslamiyet Türkler arasında yayılmaya başladı.
- İslamiyet, Türkler arasında özellikle ticaret yoluyla yayıldı.
- Talas Savaşı Türk-İslam tarihinin başlangıcı oldu.
- Türkler, Abbasi Devleti'nin idari ve askeri kademelelerinde görev almaya başladılar.
- Kağıt, matbaa, barut, pusula ve mürekkep gibi buluşlar Türkler aracılığıyla İslam dünyasına geçti.

- İlk kez Çin dışında Semerkant'ta kağıt üretilmeye başlandı.
- Türkler, Abbasi Devleti'nin idari ve askeri kademelelerinde görev almaya başladılar.

Türklerin Müslüman Olma Nedenleri

- İslamiyet'teki Allah inancı ile Türklerdeki Gök Tanrı inancının benzeşmesi
- Türklerde kurban kesme, cennet-cehennem ve ahiret inancı gibi kavramların İslamiyet'te de bulunması
- Abbasilerin hoşgörü politikası
- Türkler ile Müslümanlar arasındaki ticaretin etkisi
- Türklerdeki cihan hakimiyeti ile İslamiyet'teki cihat ve gaza anlayışıyla örtüşmesi
- Her iki dinde de sosyal dayanışmaya önem verilmesi
- Temizliğe önem verilmesi
- Adalet, eşitlik ve ahlak değerlerine önem verilmesi

NOT

- ✓ İslamiyet'i benimseyen;
- ✓ İlk Türk boyu: Karluklar (8. yüzyıl)
- ✓ İlk Türk devleti: İtil Bulgarları (9. yüzyıl)
- ✓ Mısır'daki ilk Türk devleti: Tolunoğulları (9. yüzyıl)
- ✓ İlk Orta Asya Türk devleti: Karahanlılar (10. yüzyıl)

Türklerin İslamiyet'e Hizmetleri

- Türkler; İslam dünyasının koruyuculuğunu üstlendiler (önceleri Şii Büveyhoğullarına, sonra Bizans ve Haçlılara karşı).
- İslamiyet'in geniş alanlara (Hindistan, Balkanlar, Avrupa, Anadolu, Orta Asya) yayılmasını sağladılar.
- Halifeliği koruyarak varlığını sürdürmesini sağladılar.
- Dağınık hâldeki Müslümanları bir araya topladılar.
- İslam kültür ve medeniyetinin gelişmesine ve yayılmasına katkıda bulundular.
- Harezmi, Biruni, Farabi, İbni Sina ve Gazali gibi ünlü bilim adamlarının yetişmesini sağladılar.

TÜRKİYE TARİHİ

3. BÖLÜM

ANADOLU'YA TÜRK AKINLARI

- Anadolu'ya ilk Türk akınları, Avrupa Hunları tarafından 395 - 398 yılları arasında Kafkasya üzerinden yapılmıştır.
- Çağrı Bey henüz Büyük Selçuklu Devleti kurulmadan önce, Gazneli ve Karahanlı baskıları ile bunalan halkına yurt bulabilmek için Anadolu'ya bir keşif seferi düzenlemiş, Bizans kuvvetlerini yenerek ganimetlerle geri dönmüştür (1051-1021).
- Büyük Selçuklu - Gazneli arasında yapılan Dandanakan Savaşı'ndan sonra Tuğrul Bey, Horasan'a gelen Oğuz topluluklarını Çağrı Bey'in keşif raporları doğrultusunda sistemli bir şekilde Anadolu'ya yönlendirmiştir.
- Alp Arslan'ın emriyle Türk, komutanlar Anadolu'nun fethi ile görevlendirilmiş, fethedilen bölgelerde Selçuklulara bağlı beylikler kurulmuştur.
- Selçukluların Doğu Anadolu'daki fetih hareketlerinden rahatsızlık duyan Bizans, Gürcülerin desteğini alarak Selçuklular ile Pasinler Savaşı'nı yaptıysa da savaşı Büyük Selçuklular kazandı (1048).
- Türk akınlarını durdurmak ve Türkleri Anadolu'dan atmak isteyen Bizans, 1071 Malazgirt Savaşı'nı Selçuklulara karşı kaybetmiştir.
- Malazgirt Savaşı Türkiye tarihi için bir dönüm noktası olmuştur. Bizans'ın Anadolu'daki direnişi kırılmış ve Selçuklular kısa sürede Ege Denizi'ne kadar ulaşmışlardır.
- Büyük Selçukluların XI. yy.dan itibaren Anadolu'yu fethiyle başlayan günümüzde de devam eden Türkiye Tarihi şu devirlere ayrılır:
 - ▶ Birinci Beylikler Dönemi
 - ▶ Türkiye Selçukluları Dönemi
 - ▶ İkinci Beylikler Dönemi
 - ▶ Osmanlı İmparatorluğu Dönemi
 - ▶ Türkiye Cumhuriyeti Dönemi

BİRİNCİ BEYLİKLER DÖNEMİ

- Malazgirt Savaşı'ndan sonra Alp Arslan'ın komutanlarına kılıç hakkı olarak verilen Anadolu'daki topraklarda, Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah'ın ölümünden sonra bağımsız beylikler kurulmuştur.

SALTUKLULAR (1072-1202)

- Ebulkasım Saltuk Bey tarafından Erzurum'da kurulmuştur. Anadolu'da kurulan ilk Türk beyliğidir. Gürcü ve Haçlılara karşı savaştılar. Selçuklular tarafından yıkılmıştır.

Önemli Eserleri:

- Mama Hatun Kervansarayı: Erzincan Tercan ilçesi
- Mama Hatun Kümbeti: Erzincan Tercan ilçesi
- Kale Camii: Erzurum
- Tepsi Minareli Cami: Erzurum
- Erzurum Ulu Camii
- Üç Kümbetler: Erzurum
- Erzurum Kalesi
- Emir Saltuk Kümbeti (Anadolu'da kurulan ilk kümbettir.)

DANIŞMENTLİLER (1080-1178)

- Danişmentoğlu Ahmet Gazi tarafından kurulmuştur. Sivas merkez olmak üzere Malatya, Tokat, Amasya ve Kayseri'de kuruldu. İlk beylikler içinde en güçlü olanıdır. Haçlılara karşı savaştılar. Türkiye Selçukluları tarafından yıkılmıştır. Kurucusu Danişment Ahmet Gazi kendi adına Anadolu'da ilk para bastıran kişidir.
- Beyliğin önemli eseri olan Danişmentname adlı destanda Ahmet Gazi'nin Bizans ile olan mücadelesi, Türklerin Anadolu'yu yurt edinme çabaları ve kahramanlıkları anlatılır.

Önemli Eserleri:

- Kayseri Ulu Camii
- Gülük Camii
- Nizameddin Medresesi
- Halifet Gazi Kümbeti
- Emir Gazi Kümbeti: Kayseri
- Sivas İki Kubbeli Medrese
- Tokat ve Niksar Yağlıbasan medreseleri

NOT

- ✓ Yağbasan Medresesi Anadolu'daki ilk medresedir.

MENGÜCEKLER (1080-1228)

- Mengücek Ahmet Gazi tarafından kurulmuştur. Erzincan ve Kemah'ta kuruldu. Gürcülere karşı savaştlar Trabzon Rumlarının güneye inmesini engelledirler. Türkiye Selçukluları tarafından yıkılmıştır.

Önemli Eserleri:

- Divriği Kalesi
- Kayıtbay Camii
- Kamereddin ve Kemankeş Türbesi
- Kale Camii
- Ulu Camii
- Divriği Külliyesi

NOT

- ✓ Divriği Külliyesi Anadolu'daki en eski külliye. Taş bezemeleriyle ünlü bu külliye Muğis oğlu Hüremşah tarafından yapılmıştır. Bu külliye ayrıca UNESCO Dünya Mirası Listesi'ndedir.

ARTUKLULAR (1102-1409)

- Artuk Bey tarafından kurulmuştur. Hasankeyf, Harput, Mardin olmak üzere üç kol hâlinde yaşadı. Haçlılara karşı mücadele ettiler. İlk beylikler içerisinde varlığını en uzun süre devam ettiren beyliktir. Bu beylik Dönemi'nde haberleşme, kontrol ve denge kurma ilmiyle ünlü siberneğin kurucusu El-Cezeri bu dönemde yaşamıştır.

Önemli Eserleri:

- Mardin'de Ulu Cami
- Diyarbakır'daki Artuklu Sarayı (İlk Türk sarayı)
- Hatuniye Medresesi
- Hüsamiye Medresesi
- Malabadi Köprüsü (İlk taş kemerli köprü)
- Diyarbakır Ulu Camii
- Eminüddin Medresesi (Açık avlulu ilk medrese)
- Koçhisar Ulu Camii
- Diyarbakır Mesudiye ve Zinciriye Medresesi
- Muzafferiye Medresesi
- Sahidiye Medresesi
- Hasankeyf Köprüsü
- Devegeçidi Köprüsü
- Ambarçayı Köprüsü

ÇAKA BEYLİĞİ (1081-1093)

- Çaka Bey tarafından İzmir'de kuruldu. Türk tarihinde ilk denizcilik çalışmalarını başlattılar. Bu beylik Anadolu'da denizcilikle uğraşan ilk Türk beyliğidir. Beyliğin kuruluş yılı olan 1081 Türk denizcilik tarihinin başlangıç yılı olarak kutlanır. Çaka Bey İstanbul'u kuşatmak istedi ancak başarılı olamadı. Türkiye Selçukluları tarafından yıkıldı.

Diğer Beylikler

İnaloğulları: Diyarbakır

Dilmaçoğulları: Bitlis

Sökmenliler: Ahlat

Çubukoğulları: Harput

Tanrıvermişoğulları: Efes

İnançoğulları: Denizli

Anadolu'da Kurulan Beyliklerin Özellikleri:

- ✓ Anadolu'nun fethedilmesinde büyük rol oynadılar.
- ✓ Anadolu'nun; Türkleşmesini ve İslamlaşmasını sağladılar.
- ✓ Anadolu'daki Türk varlığını Bizans, Gürcü, Ermeni ve Haçlı saldırılarına karşı korudular.
- ✓ Anadolu'daki küçük yerleşim merkezlerini büyük şehirler hâline getirdiler.
- ✓ Anadolu'da kültür ve sanat eserleri meydana getirdiler.

Örnek Soru

Anadolu Türk beyliği 1072-1202 yılları arasında Erzurum ve çevresinde hüküm sürmüştür; Üç Kümbetler ve Mama Hatun Türbesi gibi eserleri günümüze kadar ulaşmış Anadolu Türk beyliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Danişmentliler
- B) Saltuklular
- C) Artuklular
- D) Mengücekler
- E) Sökmenliler

Cevap B

SİVİL MİMARİ

Kervansaraylar: Yol boyunca kervanların konaklamaları için yapılan yapılardır. Amaç, ticareti canlandırmak, yolların güvenliğini sağlamak ve yolculuğu kolaylaştırmaktır. Kervansaraylar birbirlerinden bir gün uzaklıkta inşa edilirdi. Gerek yapı tekniği, gerekse gördükleri hizmet bakımından dünyada benzerleri bulunmamaktadır. Yolcuların her türlü ihtiyacı düşünülmiştir.

Alay Han (Türkiye Selçukluları ilk kervansarayı)	Aksaray- Kayseri arası
Evdır Han	Antalya-Isparta arası
Alara Han	Antalya-Alanya arası
Şarapsa Han	Antalya-Alanya arası
Sultan Han (Anadolu'nun en büyük kervansarayı)	Konya-Aksaray arası
Karatay	Kayseri –Malatya arası
İshaklı Han	Akşehir-Çay arası
Hekim Han	Sivas-Malatya arası

Saraylar

Kubadâbad Sarayı (Günümüze ulaşan tek saray)	Beyşehir (Konya)
Kubadiye Sarayı	Kayseri
Alaiye Sarayı	Alanya

Köşkler

Alâeddin Köşkü	Konya
Haydar Bey Köşkü	Kayseri
Hızır İlyas Köşkü	Kayseri

Köprü-Liman-Tersane

Belkis Köprüsü	Antalya
Malabadi Köprüsü (Artuk)	Silvan (Diyarbakır)
Kötür Köprüsü	Tercan (Erzincan)
Alanya Tersanesi	Alanya
Haburman Köprüsü	Çermik (Diyarbakır)

Darüşşifalar (Bimarhane)

Gevher Nesibe Darüşşifahanesi (Anadolu'nun en eski hastanesi)	Kayseri
Darüşşifa	Sivas
Gıyasiye Darüşşifası	Kayseri
Toruntay Bimarhanesi (Akıl Hastahanesi)	Amasya
Turan Melek Hastanesi	Divriği (Sivas)

Hamamlar

Konya Sultan Hamamı	Konya
---------------------	-------

ASKERİ MİMARİ

Kale ve surlar: Askeri mimarilerin en önemli yapılarıdır. Konya Alanya, Tokat, Amasya, Çankırı, Karaman, Kütahya gibi illerimizde kale ve surlar bulunmaktadır. Diyarbakır kale surları Bizanslılar Dönemi'nde yapılmıştır.

Örnek Soru

Türkiye Selçuklu Dönemi'ne ait Kayseri'deki Gevher Nesibe Hatun, Aksaray'daki Alaeddin Keykubat ve Divriği'deki Turan Melek adlı eserler aşağıdaki yapı türlerinden hangisine aittir?

- A) Kervansaray
- B) İmarethane
- C) Darüşşifa
- D) Medrese
- E) Külliye

Cevap C

Örnek Soru

Malabadi Köprüsü aşağıdaki illerden hangisinin sınırları içerisinde yer alır?

- A) Diyarbakır
- B) Kayseri
- C) Konya
- D) Sivas
- E) Amasya

Cevap A

Örnek Soru

Türkiye Selçuklu Devleti döneminde akıl hastalarının tedavi edildiği yerlere ne ad verildi?

- A) Bimarhane
- B) Darüşşifa
- C) Külliye
- D) Rasathane
- E) Türbe

Cevap A

OSMANLI TARİHİ

4. BÖLÜM

Kayıların Anadolu'ya Gelişi ve Yerleşmeleri

- Osmanlılar Oğuzların Bozok kolunun Günhan soyunun Kayı (sağlam, güçlü kuvvetli anlamına gelir) boyuna mensuplardır. Boyun sembolü ok ve yaydı.
- Kayılar önce Ahlat bölgesine yerleştiler. Sonra I. Alaeddin Keykubat tarafından Ankara yakınlarındaki Karacadağ yöresine yerleştirildiler.
- Daha sonra ise Ertuğrul idaresindeki Kayılar sınır güvenliği için Söğüt (yaylak) ve Domaniç (kışlak) yöresine yerleştirildiler.
- Kayılar ilk dönemlerde Çobanoğullarına bağlı olarak yaşamış ardından kısa sürede devlet konumuna geçmiştir.

KURULUŞ DÖNEMİ (1302-1453) (BEYLİKTE DEVLETE)

OSMANLI DEVLETİ'NİN BÜYÜMESİNİ KOLAYLAŞTIRAN ETMENLER

- Yıkılmakta olan Bizans ve Türkiye Selçuklu devletlerinin arasında bulunması
- Moğol İlhanlı Devleti, Türkiye Selçuklu Devleti, Ahiler ve Anadolu beylikleri ile iyi geçinmesi ve beylikler arasındaki mücadeleye karışmaması
- Kurulduğu coğrafyanın genişlemeye elverişli olması
- Cihat ve gaza düşüncesiyle Bizans İmparatorluğu'yla mücadeleye öncelik vermesi
- Bizans tefurları arasındaki mücadelelerden yararlanması
- Balkanlarda ve Anadolu'da siyasi birliğin olmaması
- İskan ve istimalet (hoşgörü) politikalarını uygulaması
- Avrupa'da Yüzyıl Savaşları'nın yaşanması
- Kuruluş padişahlarının yetenekli ve ileri görüşlü olması
- Merkeziyetçi yönetimi benimsemesi
- Fetihlerin doğudan gelen Türkmen göçleriyle desteklenmesi

OSMAN BEY (1281 1326)

- Fahrüddin lakabıyla anıldı.
- Koyunhisar Savaşı (1302) kazanılarak Yarhisar, Kulucahisar, Karacahisar, Koyunhisar, Yenişehir ve

İnegöl dolayları fethedildi. (Bu savaş Osmanlı Bizans arasındaki ilk savaştır.)

- İlk olarak Karacahisar sonra da Bilecik devletin merkezi hâline getirildi.
- Bursa'nın fethine başlandı, ancak düzenli ordu olmadığı için Bizanslılara ait bu önemli şehir alınamadı.
- İlk Osmanlı parası basıldı. (mangır)
- İlk Osmanlı vergisi olan ağnam bu dönemde alındı.
- İlk kez kadılık kurumu oluşturuldu. İlk kadı Karamanlı Dursun Fakih'tir.

ORHAN BEY (1326-1362)

- Bursa fethedilerek başkent yapıldı.
- Bizans ordusuyla Maltepe Savaşı yapıldı (1329).
- İznik (1331) ve İzmit (1337) fethedildi.
- Bizanslıların Anadolu yönündeki direnişi kırıldığı gibi Kocaeli Yarımadası'nın fethi tamamlandı.
- Karesioğulları, Osmanlı egemenliğine girdi (1345). İlk Osmanlı donanmasının temelleri atılmış oldu.
- Çimpe Kalesi'nin alınmasıyla ilk kez Rumeli'ye geçildi (1353).
- Çimpe Kalesi alındıktan sonra Edirne'ye kadar olan yerler fethedildi.
- Rumeli'de alınan topraklara Anadolu'dan getirilen Türkmenler yerleştirildi (iskan politikası).
- İlk kez tımar sistemi uygulandı.
- Yaya ve müselleme adıyla ilk düzenli ordu kuruldu.
- İlk Osmanlı medresesi İznik'te açıldı. Bu medresenin ilk müderrisi Davudi Kayseri'dir.
- İlk Osmanlı camisi açıldı. (İznik Hacı Özbek Camii)
- Geçici Divan örgütü kuruldu.
- İlk gümüş akçe Orhan Bey adına basıldı.
- Vezirlik makamı ilk kez oluşturuldu. İlk vezir Alaeddin Paşa'dır.
- İlk Kaptan-ı Derya (Karamürsel Paşa) atandı.
- Sancak sistemi oluşturuldu.
- İlk kez vakıf örgütü kuruldu.
- İlk kez darphane kuruldu.

NOT

- ✓ Beylik devlet hâline dönüştürüldü. Yani Osmanlı teşkilatlı bir devlet hâline dönüştürüldü.

OSMANLI DEVLETİ'NDE DAĞILMAYI ÖNLEME ÇABALARI

	Ortaya Çıkış Sebepleri	Amacı	Temel Düşüncesi	Akıncı Temsilcileri	Geçerliliği
OSMANLILIK	Osmanlı Devleti'nde yaşayan değişik etnik grupların Fransız İhtilali'nin getirdiği milliyetçilik fikirlerinden etkilenecek bağımsız olma düşüncesinin ortaya çıkması	Osmanlı Devleti'ni oluşturan bütün milletleri adalet, eşitlik, hürriyet ölçüleri içinde bir arada tutup Osmanlılık duygusu ile "Osmanlı Toplumu"nu oluşturmak	Osmanlılık düşüncesi geçmişteki gibi uygulandığında tekrar başarılı olabilir.	Ziya Paşa Mithat Paşa Namık Kemal	Milliyetçilik akımının etkisiyle Balkan milletlerinin isyan ederek Osmanlı'dan ayrılmasıyla geçerliliğini kaybetmiştir.
İSLAMCILIK	Balkanlardaki panslavizm politikasını etkisiz hâle getirmek, Müslümanların devlete bağlılığını sağlamak ve içerideki siyasi rakiplerinin halk içindeki gücünün kırılmak istenmesi	Millet olmanın en önemli özelliği dindir. Dinî birlik devleti ayakta tutabilir, düşüncesiyle İslam toplumlarının devletten ayrılmalarını önlemek	Devletin kurtuluşu halifelik makamının bütünleştirici etkisi ile Müslümanların bir çatı altında toplanması ile olabilir.	Mehmet Akif Said Halim Paşa Ahmet Hamdi Akseki	I. Dünya Savaşı sırasında halifenin cihat çağrısına rağmen Müslüman Arapların İngilizlerle birlikte hareket etmeleri ile geçerliliğini kaybetmiştir.
TÜRKÇÜLÜK	İttihat ve Terakki iktidarı döneminde Osmanlı sınırları içinde yaşayan Türkleri dil ve kültür birliği etrafında birleştirip yönetime destek sağlama isteği	Türkleri millî bir duygu ile birleştirerek Osmanlı bayrağı altında kuvvetli bir unsur olarak yeniden dünya devletleri arasına sokmak	Dili, dini, soyu ve idealleri bir olan topluma dayanan devlet kalıcı olabilir. Dilde Türkçülük parolasıyla hareket ederek Türk tarihini, uygarlığını geliştirip dünyaya duyurmak	Ziya Gökalp Mehmet Emin Yurdakul Yusuf Akçura Ömer Seyfettin	Bilim ve teknikte Batı'nın örnek alınması, kültürel yapının korunması düşüncesiyle Yeni Türk Devleti'nin kurulmasında Mustafa Kemal Atatürk'ün ortaya koyduğu milliyetçilik ilkesinin oluşmasında etkili olmuştur.
BATICILIK	Batı'nın her alanda Osmanlı'nın önüne geçmesi, Osmanlı Devleti'nin tek kurtuluş yolunun bu yüzyılın ihtiyaçlarına uygun medeni bir devlet ve millet hâlini alması gerektiği düşüncesinin ortaya çıkması	Türk toplumuna Batı'da gelişen düşünce, yönetim biçimi, yaşama tarzını getirerek ülkenin gelişmesini, kalkınmasını sağlamak	Askerî ve idari alanda Avrupa'nın seviyesine ancak Avrupalıların izlediği yol ile ulaşılabilir.	Dr. Abdullah Cevdet Tevfik Fikret Celal Nuri	Batı'nın sadece bilim ve tekniğinin alınması gerektiğini savunan anlayış Yeni Türk devletinin temel taşlarından birini oluşturmuştur.
ADEM-İ MERKEZİ-YETÇİLİK	Farklı uluslardan oluşan Osmanlı'da herkesi eşit tutarak devleti dağılmaktan kurtarmak	Ülkedeki din, dil, ırk farketmeksizin herkesi yönetime katmak	Merkezi hükümetin yetkilerinin azaltılması görev ve yetkilerin yerel ya da bölgesel yönetimlere verilmesi	Prens Sebahattin	Hiçbir dönem uygulanmadı.

**TEST
2**

**OSMANLI TARİHİ
(GERİLEME VE DAĞILMA
DÖNEMİ)**

1. Aşağıdaki Osmanlı hükümdarlarından hangisi bir ayaklanma sonucunda tahttan indirilmemiştir?
 - A) II. Osman
 - B) II. Abdülhamit
 - C) III. Selim
 - D) IV. Murat
2. III. Selim Dönemi'nde kurulan Nizam- Cedit Ordusu'nun ilk başarısı aşağıdaki hangi devlete karşı elde edilmiştir?
 - A) Rusya
 - B) Fransa
 - C) Lehistan
 - D) İran
3. Nizamıcedid Ordusunun ihtiyaçlarını karşılamak için aşağıdakilerden hangisi kurulmuştur?
 - A) Dârüşşafaka
 - B) Düyun-u Umumiye
 - C) Darülmualimin
 - D) İradıcedid
4. Aşağıdaki Osmanlı hükümdarlarından hangisi Gerileme Dönemi'nde yeniçeri isyanı ile tahttan indirilmiştir?
 - A) II. Osman
 - B) II. Mahmut
 - C) Abdülmecit
 - D) III. Selim
5. Aşağıdakilerden hangisi XVIII. yüzyıl ıslahatçıları arasında yer almaz?
 - A) III. Ahmet
 - B) III. Selim
 - C) IV. Mehmet
 - D) I. Abdülhamit
6. Lale Devri'nde yapılan aşağıdaki yeniliklerden hangisi Batı örnek alınarak yapılmamıştır?
 - A) İlk kez çiçek aşısının uygulanması
 - B) İlk kez matbaanın kurulması
 - C) Yabancı dillerden tercüme yapılması
 - D) Barok ve Rokoko gibi sanat üsluplarının kullanılması.
7. Osmanlı Devleti'nde ilk kez Batı tarzında askeri ıslahatlar aşağıdaki hangi padişah döneminde yapılmıştır?
 - A) III. Mustafa
 - B) I. Mahmut
 - C) III. Osman
 - D) III. Ahmet
8. II. Abdülhamit Dönemi'nde Avrupa devletlerinden alacaklı olanların baskısı sonucunda Osmanlı Devleti'nin ekonomik bağımsızlığına ege-men olan kuruluş aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) Duyunu Umumiye
 - B) Osmanlı Bankası
 - C) Mecelle
 - D) Sened-i İttifak
9. Osmanlı Devleti'nde ıslahatlar konusunda yapılan düzenlemelerin en kapsamlısı hangi dönemde gerçekleştirilmiştir?
 - A) Abdulaziz
 - B) III. Ahmet
 - C) Tanzimat Fermanı
 - D) II. Mahmut
10. Osmanlı modernleşme sürecinde ortaya çıkan düşünce akımları ve temsilcileriyle ilgili aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?
 - A) Batıcılık - Tefik Fikret
 - B) Osmanlıcılık - Namık Kemal
 - C) Türkçülük - Ziya Gökalp
 - D) İslamcılık - Ali Suavi

OSMANLI KÜLTÜR VE MEDENİYETİ

5. BÖLÜM

OSMANLI EGEMENLİK ANLAYIŞI

Osman Bey ve Orhan Bey	Ülke, hanedanın ortak malıdır.
I. Murat'tan II. Mehmet'e (Fatih) kadar	Ülke padişah ve oğullarının ortak malıdır.
II. Mehmet'ten (Fatih) I. Ahmet'e kadar	Ülke, padişahın malıdır.
I. Ahmet'ten sonra	Ekber ve Erşed sistemi (Hanedanın en büyük erkek üyesinin tahta geçmesi)
<ul style="list-style-type: none">Osmanlı padişahlarının Yavuz Sultan Selim Dönemi'nden başlayarak halife unvanını da kullanmalarıyla devletin teokratik yapısı güçlenmiştir.	

MERKEZ TEŞKİLATI

- Osmanlı Devleti'nde yönetim İslam hukukuna dayanırılmıştır.
- Yararlanılan eski Türk gelenekleri ile fethedilen yerlerdeki yönetim kurallarının İslam hukuku ile çelişmesine dikkat edilmiştir.

Padişah

- Devletin başında Osman Bey'in soyundan gelen bir padişah bulunurdu.
- Tahta çıkan padişahlar, tören ile Eyüp Sultan Türbesi'nde kılıç kuşanırlardı. Bu törene Cülus Töreni denirdi. (İlk defa Çelebi Mehmet Dönemi'nde)
- Tahta çıkan padişah kendi adına para bastırır ve hutbe okuturdu. Bunların yanında Davul, Sancak, Otağ, Sikke, Çetr, Cülus Bahşişi, Tah, Hutbe, Hilat, Kılıç Alayı, Alem Tuğ hükümdarlık alameti sayılırdı.
- Padişahın koyduğu kurallar kapsamındaki hükümlere "ferman" denirdi. Ferman ve kanunnameler padişah tarafından yayımlanırdı.
- Padişahlar; Bey, Gazi, Han, Hakan, Sultan, Hünkar, Hüdavendigar, Nasr, Sultanı İklimi Rum, Çelebi, Kayseri Rum, Emir ve Halife gibi sıfatlar kullanırlardı.
- Devlet adamlarının padişaha bağlılık bildirmesine biat denirdi.
- Padişahlar geniş yetkilere sahipti. Fakat onlar yetkilerini kanun ve törelere uygun olarak kullanırlardı.

- Padişahın çocuklarına şehzade, efendi veya çelebi denirdi. Şehzadeler küçük yaşlarda "Lala" denilen eğitmenlerin yanında sancaklara yönetici olarak gönderilirdi.
- Sancaklarda devlet yönetimi, askerlik, ilmi yönden yetiştirilirdi. Selçuklularda atabey adı verilen şehzadelerin hocalarına Osmanlı Devleti'nde lala adı verilirdi.
- Şehzadeler Amasya, Aydın, Manisa, İzmit, Kütahya, Bursa, Çankırı, Konya, Isparta ve Trabzon gibi sancaklarda eğitilirdi. Bu sancaklara Sehzadegan denilirdi. Kefe ise Anadolu dışındaki tek sancaktı.
- Padişahlık babadan oğula geçirdi. Fatih, taht kavgalarını önlemek için, kardeş katlini yasal hâle getirdi. Kardeşlerin öldürülmesini engellemek için III. Mehmet Dönemi'nden sonra sancağa çıkma yasaklandı.

NOT

- ✓ Sancak sistemini başlatan Orhan Bey'dir.
 - ✓ Sancak sistemi ile ilk tahta çıkan I. Murat'tır.
 - ✓ Sancak sistemini yasallaştıran Fatih Sultan Mehmet'tir.
 - ✓ Sancakta yetişerek tahta çıkan son padişah III. Mehmet'tir.
 - ✓ Sancağa çıkma usulünü kaldıran III. Mehmet'tir.
 - ✓ Sancağa çıkmadan tahta çıkan ilk padişah I. Ahmet'tir.
- Padişahın yetki ve görevleri arasında şunlar bulunurdu:
 - Orduya komutanlık etmek
 - Divan-ı Hümayun'a başkanlık etmek (Fatih'e kadar)
 - Üst kademe devlet memurlarını atamak
 - Savaş ve barışa onay vermek
 - Kanunlara uygun olarak ülkeyi yönetmek
 - Halkı korumak ve halka karşı adaletli olmak
 - Seferlere çıkarak ülkenin sınırlarını genişletmek
 - Sınırları güvenlik altına almak
 - Ferman yayımlamak
 - Gerektiğinde devlet memurunun mallarına el koymak (müsadere usulü)

XX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ

6. ÜNİTE 1. BÖLÜM

TRABLUSGARP SAVAŞI (1911-1912)

Nedenleri

- İtalya'nın gelişmiş sanayisi için ham madde ve pazar arayışı
- Trablusgarp'ın İtalya'ya yakın olması
- Osmanlı'nın güçsüz olması
- İtalya'nın 1856'daki Habeşistan başarısızlığını telafi etmek istemesi
- İtalya'nın, Trablusgarp'ın işgali için Avrupa devletlerinin onayını alması
- İtalya'nın, Trablusgarp'ın uygarlıkta geri bırakıldığı ve burada yaşayan İtalyanlara katı davranıldığı iddiası

NOT

- ✓ 1909 yılında Rusya ile imzalanan Racconigi Antlaşması ile İtalya Trablusgarp'a çıkarma yapacak, buna karşılık İtalya'da Rusya'nın Boğazlardaki çıkarlarına dokunmayacaktır.

Gelişmeler

- Mısır'ın İngiltere'nin elinde olması ve donanmanın Haliç'te çürümeye terk edilmiş olmasından dolayı bölgeye Osmanlı Devleti yardım gönderememiştir.
- İtalya 1911'de Trablusgarp'ta harekete başlamış ve Derne, Tobruk, Homs ve Bingazi gibi yerleri işgal etmiştir.
- İşgal sonucu Milli Müdafaa Komitesi kurulmuş ve bölgeye gönüllü subaylar gönderilmiştir.
- Bu subaylar; Enver Paşa (Hamdi takma adıyla) Bingazi'ye, Mustafa Kemal (Gazeteci Şerif unvanıyla) Kurmay binbaşı rütbesiyle Tobruk, Derne'ye, Neşet Paşa Trablus'a gitti.

Trablusgarp Savaşı'nda Mustafa Kemal

- Ayrıca Fethi Bey, Fuat Bey, Rauf Bey, Ali Çetinkaya ve Nuri Bey'ler de bu mücadelede yer aldı.
- Enver Paşa Bingazi'de, Mustafa Kemal Tobruk ve Derne'de başarılı oldular.
- Bu gelişmeler üzerine İtalya Osmanlı'yı barışa zorlamak için Çanakkale Boğazı'nı ablukaya almış, On İki Ada'yı işgal etmiş, Beyrut Limanı'na saldırmıştır.
- Balkan Savaşı'nın da başlaması üzerine Osmanlı Devleti barış istemek zorunda kaldı ve 15 Ekim 1912'de Uşi Antlaşması'nı imzaladı.
- Uşi Antlaşması'na göre;
 - ▶ Trablusgarp, İtalya'ya bırakılacak
 - ▶ On İki Ada ve Rodos Balkan Savaşları sonuçlanana kadar geçici olarak İtalyanlara bırakılacak
 - ▶ Trablusgarp halkı dini bakımdan Osmanlı halifesine bağlı kalacak
 - ▶ İtalya diğer devletlerin onaylaması hâlinde kapitülasyonların kaldırılmasına karşı çıkmayacak.
 - ▶ İtalya, Trablusgarp'ın Düyun-u Umumiye'ye olan borcu üstlenecek

Önemi:

- Osmanlı Kuzey Afrika'daki son toprak parçasını kaybetti.
- Dünya tarihinde ilk kez uçak kullanıldı.
- Mustafa Kemal'in sömürgeciliğe karşı ilk savaşı olup Binbaşılığa terfi etti.

I. BALKAN SAVAŞI (1912)

- Balkan devletlerinin Osmanlı'yı Balkanlardan atmak istemesi, İngilizlerin Reval Görüşmeleri'nde Rusların Balkanlara yerleşmesine ses çıkarmaması ve Rusların kışkırtmaları sonucu Karadağ'ın Yenipazar'a saldırmasıyla savaş başlamıştır.
- Osmanlı Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ ile savaşmıştır.
- Bu savaşta Rauf (Orbay) Bey, Hamidiye Kruvazörü olarak önemli başarılar elde etti. Ancak Yunanlıların Ege Adalarını almasına engel olamadı.
- Bu başarısından dolayı Rauf Bey **Hamidiye Kahramanı** olarak anılmaktadır.
- Osmanlı hazırlıksız yakalandığı savaşta hiçbir varlık gösteremedi ve barış antlaşması imzalamak zorunda kaldı.

KURTULUŞ SAVAŞI HAZIRLIK DÖNEMİ

2. BÖLÜM

M. KEMAL PAŞA'NIN İSTANBUL'A GELİŞİ

- Mondros imzalandığı zaman Mustafa Kemal Paşa, Suriye Cephesi'nde savaşmaktaydı. Mondros'tan hemen sonra, Adana'da Yıldırım Orduları Grup Komutanlığı'na atandı.
- Mustafa Kemal ateşkese rağmen Suriye-Filistin Cephesi'nde İtilaf Devletleri'yle mücadeleye devam etmek istiyordu.
- Ancak Yıldırım Orduları Komutanlığı bir hafta sonra lağvedilince Mustafa Kemal İstanbul Hükümetinden aldığı emir ile 13 Kasım 1918'de İstanbul'a geldi.
- İstanbul Limanı'nda İtilaf donanmalarını görünce, yanında yer alan yaveri Cevat Abbas'a "Geldikleri gibi giderler!" demiştir.
- Bu gelişme sırasında Mustafa Kemal arkadaşı Dr. Rasim Ferit (Talat) Bey'e de "Hata ettim, İstanbul'a gelmemeliydim. Ne yapıp edip Anadolu'ya dönmenin çaresini bulmalı." demiştir.
- Kâzım Karabekir, Ali Fuat, Rauf Orbay, Refet Bele ve İsmet İnönü ile görüştü.
- İstanbul'da Fethi Bey'le birlikte Minber Gazetesi'ni çıkardı. Osmanlı Hürriyetperver Avam Fırkası'nın çalışmalarına katıldı.

MUSTAFA KEMAL'İN SAMSUN'A ÇIKIŞI (19 MAYIS 1919)

- M. Kemal Paşa İstanbul'da vatani kurtarmanın imkânsız olduğunu anlayınca Anadolu'ya geçmeye karar verdi. Anadolu'ya geçerken alacağı resmi bir görev yapmayı düşündüğü işleri kolaylaştırabilirdi.
- İşgal güçleri, 1919'un başlarında Doğu Karadeniz'de ortaya çıkan karışıklığın düzeltilmesi için İstanbul Hükümetine başvurular. İstanbul Hükümeti bölgede asayiş sağlama için M. Kemal Paşa'yı 9. Ordu Müfettişliğine atadı.
- Müfettişliğin yetkileri çok geniş tutuldu, görev bölgesindeki askeri ve sivil makamlara emretme yetkisi verildi.

Dokuzuncu Ordu Müfettişliği

- Dokuzuncu Ordu müfettişi olarak görevli olduğu illerin kapsamı şöyleydi: Trabzon, Erzurum, Sivas, Van, Erzincan, Samsun, Ankara, Kastamonu, Bitlis

- Nisan 1919 yılında yapılan bir gizli toplantı sonucunda Üçlü Yemin (Üçler Misakı) adlı bir rapor neticesinde kurulmuştur.
- Merkezi Erzurumdur.
- 15 Haziran 1919 tarihinde 3. Ordu Müfettişliği olarak değiştirilmiştir.

Dokuzuncu Ordu Müfettişliğinin Görevleri

- ✓ Görev bölgesinde iç asayiş sağlama
- ✓ Halkın elindeki silah ve cephaneleri toplamak
- ✓ Türk ordularının terhis işlerini tamamlamak
- ✓ İşgallere karşı kurulan milli kuruluşları ortadan kaldırmak

NOT

- ✓ Kemal Paşa'nın gerçek amacı ise Anadolu'da Milli Mücadele'yi başlatmak, milli egemenliğe dayalı kayıtsız şartsız, bağımsız yeni bir Türk devleti kurmaktır.

Samsun Raporu (22 Mayıs 1919)

- Mustafa Kemal Bandırma Vapuru ile Refet Bele, Kâzım Dirik, İbrahim Tali Öngören, Mehmet Arif Ayıcı, Hüsrev Gerede ve Kemal Doğan ile Samsun'a çıkmıştır.

NOT

- ✓ Mustafa Kemal Samsun'a çıktığında halkın üç fikir etrafında toplandığı görülmüştür.
- ✓ İngiliz mandasını isteyenler
- ✓ Amerikan mandasını isteyenler
- ✓ Bölgesel kurtuluşu isteyenler

- Karadeniz'e geçip burada çalışmalarına başlayan M. Kemal durumun nasıl olduğunu önceden biliyordu.
- Mustafa Kemal, Samsun'daki durumu bir raporla İstanbul'a bildirdi (Samsun Raporu). Gerekli tedbirleri aldıktan sonra Havza'ya geçti.
- Raporda;
 - ▶ İngilizlerin Samsun'u haksız yere işgal ettiğini
 - ▶ İzmir işgalinin kabul edilemeyeceğini
 - ▶ Bölgedeki işgallerin Rum çeteleri tarafından çıkarıldığını belirtmiştir.

ATATÜRK İLKE VE İNKILAPLARI

4. BÖLÜM

ATATÜRK DÖNEMİ İÇ POLİTİKADAKİ GELİŞMELER

II. TBMM'nin Açılması (11 Ağustos 1923 - 1 Ekim 1927)

- 23 Nisan 1920'de açılan I. TBMM zor şartlarda Milli Mücadele'yi yürütmüş ancak bu süreçte oldukça yıpranmıştır.
- Lozan Görüşmeleri'ne ara verildiği dönemde TBMM, 1 Nisan 1923'te seçimlerin yenilenmesi kararını almıştır.
- Yapılan seçimlerde Mustafa Kemal İzmir ve Ankara'dan milletvekili seçilmiştir. Ancak Ankara'yı tercih etmiştir.
- II. TBMM birçok inkılap hareketini gerçekleştirmesi nedeniyle İnkılapçı Meclis olarak isimlendirilmiştir.

Ankara'nın Başkent Olması (13 Ekim 1923)

- Yeni oluşturulan ve Lozan Antlaşması'nı onaylayan TBMM'ye, Dışişleri Bakanı İsmet Paşa, Ankara'nın başkent olmasını isteyen, tek maddelik bir yasa tasarısı sundu. 13 Ekim 1923'te onaylanan; "Türkiye Devleti'nin makamı idaresi Ankara şehridir" maddesi ile Ankara'nın başkent olması oy çokluğu ile kabul edildi.
- Ankara'nın başkent seçilmesinde;
 - İstanbul'un Boğazlar yolu üzerinde olması nedeniyle saldırılara açık olması
 - Ankara'nın Milli Mücadele'nin merkezi olması ve başkent olabilecek jeopolitik konuma sahip olması
 - Anadolu'nun ekonomik yönden kalkındırılmak istenmesi
 - Yeni Türk devletinin Osmanlı'nın devamı izlenimini ortadan kaldırmak

gibi gerekçeler etkili olmuştur.

Çok Partili Hayata Geçiş Denemeleri

Cumhuriyet Halk Fırkası (9 Eylül 1923)

- I. TBMM açıldıktan sonra mecliste gruplaşmalar oldu. Ancak bunlar resmi değildi. Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasından sonra yapılacak inkılaplar için güçlü bir meclis desteğine ihtiyaç duyan Mustafa Kemal II. TBMM'nin açılışından önce Halk Fırkası'nı

kurarak seçimlere gitti ve mecliste çoğunluğu sağladı.

- 8 Nisan 1923'te Mustafa Kemal tarafından hazırlanan "9 Umde" adlı seçim bildirisi yayımlanmıştır.
- Partinin ilk kongresi **Sivas Kongresi** olarak kabul edilmiştir.
- Temel amacı laiklik ve cumhuriyetçiliktir.
- Türkiye'yi hukuk devleti hâline getirmek ve demokrasiyi yerleştirmek amacıyla kurulmuştur.
- Partinin yayın organları, **Ulus**, **Akşam** ve **Hakimiyet-i Milliye** gazeteleridir.
- Atatürk **Nutuk** adlı eserini 1927 tarihinde yapılan Cumhuriyet Halk Fırkası'nın ikinci büyük kongresinde okumuştur.
- İlk siyasi parti** olup bütün inkılaplar bu parti tarafından gerçekleştirilmiştir.
- Mecliste oluşturulan **Müdafaa-i Hukuk Grubu'nun** partileşmiş şeklidir.
- Parti programı altı **Atatürk ilkesi** üzerine oturtulmuştur. Atatürk ilkeleri 1931 yılında partinin programında yer almıştır.
- Türk tarihinin **en uzun ömürlü** partisidir.
- 1950 yılına kadar iktidarda kalmıştır.
- Ekonomide devletçi esasları benimsemiştir.
- Demir yollarının artırılması gereği ortaya konulmuştur.
- Aşarın kaldırılmasının gereği belirtilmiştir.
- Askerlik süresinin uzatılması savunulmuştur.
- 1939'dan itibaren parti içinde muhalefet görevini yap-sın diye **Müstakil Grup** oluşturulmuştur.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (17 Kasım 1924)

- Cumhuriyet ilanından sonra kurulan ilk muhalefet partisidir.
- CHP'den sonra kurulan ikinci partidir.
- Partinin kurucuları şunlardır: Genel başkan Kâzım Karabekir, Genel Sekreter Ali Fuat Cebesoy, Rauf Orbay, Rafet Bele ve Adnan Adıvar
- Parti ilk şubesini Urfa'da açmıştır.
- Yayın organları: Vatan, Son Telgraf, İstiklal ve Tevhid, Efkardır.
- Parti programında yer alan bazı esaslar şunlardır:

- 1936 yılında ünlü besteci Paul Hindemith katkısıyla Musiki Muallim Mektebi açılmıştır.
- Cemal Reşit Bey (Onuncu Yıl Marşı, Lüküs Hayat), ilk Türk Opera bestecisi ve ilk devlet sanatçısı unvanı olan Ahmet Adnan Saygun, Ulvi Erkin, Hasan Ferit Alnar (Yalova Türküsü, Sarı Zeybek) ve Necil Kâzım Akses Müzik alanındaki çalışmalarıyla tanınırlar.

Spor Alanındaki Gelişmeler

- Atatürk'e spor sevgisini Jimnastik öğretmeni Teğmen Habip Bey aşılamıştır.
- Çapa Muallim Mektebinden beden eğitimi öğretmeni yetiştirmek amacıyla bir kurs açılmıştır.
- Türkiye İdman Cemiyeti İttifak adıyla Türk resmi örgütü kurulmuştur.
- 1924'teki Paris Olimpiyat Oyunlarında Türk Cumhuriyeti ilk kez temsil edilmiştir.
- 1936 Berlin Olimpiyat Oyunlarında güneş dalında Türkiye'ye ilk madalyasını Yaşar Erkan kazandırmıştır.

ATATÜRK'ÜN HAYATI

ATATÜRK'ÜN OKUDUĞU OKULLAR

- Okul çağına gelen Atatürk annesinin isteğiyle Mahalle Mektebi'ne yazılır. Daha sonra babasının isteği üzerine Şemsi Efendi İlkokulu'na naklini alır. Babasının ölümüyle öğrenim hayatına ara verir. Selanik Askeri Rüştiyesi'nde zekâsı ve çalışkanlığıyla ön plana çıkan Mustafa'ya matematik öğretmeni "Kemal" adını verir.

ATATÜRK'Ü ETKİLEYEN DÜŞÜNÜRLER

- Kişiliğini ve önderliğini okumaya borçlu olan Atatürk hiçbir zaman okuma alışkanlığını bırakmadı. Düşüncesi yapılırken Türk tarihi ve kültürünün rolü büyük oldu. Birçok yerli ve yabancı yazarın eserlerini okudu.

Bunlardan bazıları şunlardır:

- J. J Rousseau
- Tefik Fikret
- Mehmet Akif Ersoy
- Ziya Gökalp
- Namık Kemal

ATATÜRK'ÜN SAVAŞLARI VE MÜCADELESİ

- 31 Mart Vakası (Kolağası)
- Doğu Cephesi (General)
- Trablusgarp Savaşı (Binbaşı)
- Suriye Cephesi (General)
- II. Balkan Savaşı (Binbaşı)
- Sakarya Savaşı (General-Başkomutan)
- Çanakkale Savaşı (Albay)
- Büyük Taarruz (Mareşal -Başkomutan)

TEST 1

ATATÜRK İLKE VE İNKILAPLARI

1. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonra meydana gelen ilk gelişme aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Şeyh Said Ayaklanması'nın çıkması
- B) Medeni Kanun'un kabul edilmesi
- C) Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurulması
- D) Halifeliğin kaldırılması

2.

- I. Türk Dil ve Tarih Kurumu
- II. Diyanet İşleri Başkanlığı
- III. Genelkurmay Başkanlığı

Yukarıdakilerden hangisi halifeliğin kaldırıldığı gün kurulmuştur?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) II ve III

3. Cumhuriyet Dönemi'nin ilk TBMM başkanı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Mustafa Kemal
- B) İsmet İnönü
- C) Fethi Okyar
- D) Refet Bele

4. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk muhalefet partisi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Halk Fırkası
- B) Serbest Cumhuriyet Fırkası
- C) Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
- D) Demokrat Parti

5. Atatürk ilkeleri aşağıdaki hangi tarihte anayasaya eklenmiştir?

- A) 1930
- B) 1933
- C) 1934
- D) 1937

6. Aşağıdakilerden hangisi Atatürk Dönemi'nde kurulan bankalardan biri değildir?

- A) İş Bankası
- B) Sümerbank
- C) Etibank
- D) Ziraat Bankası

7.

- I. Belediye seçimleri
- II. Milletvekilleri seçimleri
- III. Muhtarlık seçimleri

Kadınlara verilen yukarıdaki hakların kronolojik sıralaması aşağıdakilerden hangisidir?

- A) I, II ve III
- B) II, I ve III
- C) I, III ve II
- D) II, III ve I

8. Yeni Türk harfleri ile basılan ilk gazete aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Albayrak
- B) Mardin
- C) Açığöz
- D) İrade-i Milliye

9. İzmir İktisat Kongresi aşağıdakilerden hangisi başkanlığında toplanmıştır?

- A) Mustafa Kemal
- B) İsmet İnönü
- C) Celal Bayar
- D) Kazım Karabekir

10. Aşağıdakilerden hangisi, cumhuriyetin ilanının sonuçlarından biridir?

- A) Çok partili hayata geçiş denemelerinin yapılması
- B) Meclis başkanı olarak Mustafa Kemal'in seçilmesi
- C) Medeni Kanunu'nun kabul edilmesi
- D) Saltanatın kaldırılması

11.

- I. Merkez Bankası'nın kurulması
- II. İstanbul Üniversitesi'nin kurulması
- III. Demokrat Parti'nin kurulması

Yukarıdakilerden hangileri Atatürk Dönemi gelişmeleri arasındadır?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) I, II ve III

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

5. BÖLÜM

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

TÜRK DIŞ POLİTİKASININ İLKELERİ

- Hukuk gücüne dayanır.
- Akılcı esaslar içerir.
- Bağımsızdır.
- Ulusal güce dayanır.
- Gerçekçi politikalar izler.
- Maceracı değil, aktiftir.
- Yurtta barış, Dünyada barış ilkesini benimser.

TÜRK DIŞ POLİTİKASININ HEDEFLEDİĞİ AMAÇLAR

- Öncelikle milli gücümüze dayanmak ve bağımsızlığımızı üstün tutmak
- Milli sınırlar içinde kalmak
- Gerçekçi ve barışçı olmak
- Uluslararası ilişkilerde eşitliğe dayanan ilişkiler kurmak
- Başka devletlerin iç işlerine karışmamak
- Milli politikayı yürütürken iç teşkilatı dikkate almak
- Başka devletleri kendi iç işlerine karıştırmamak
- Başka devletlerin politika ve yönetim sistemlerinden etkilenmemek
- Bilim ve teknolojiyi rehber kabul etmek

Atatürk Dönemi Türk dış politikası, gelişmeler ve mevcut olayların gidişatına göre 1923-1932 dönemi ve 1932-1939 dönemi olmak üzere iki bölümde incelenir.

1923-1932 ARASI TÜRK DIŞ POLİTİKASI

- Bu dönemde Musul, Suriye sınırı, borçlar ve nüfus mübadelesi sorunlarıyla uğraşmıştır.
- Lozan'dan geriye kalan sorunların çözülmesi ve alınan kararların uygulanmasına yönelik oldu.
- Komşu devletlerle iyi ilişkiler kurmak, meydana gelen pürüzleri barışçı yollarla çözmek amaçlandı.
- Büyük devletlerle olan ilişkileri normalleştirmek amaçlandı.

Musul Meselesi (1926)

Süreç

- Lozan Barış Konferansı'nda Türkiye - Irak sınır sorunu görüşülürken Türk Heyeti halkının büyük çoğunluğu Türk olan bölgenin Türkiye'ye bırakılması gerektiğini savunmuş, Irak'ı mandası altında bulunduran İngiltere ise Musul'un Irak sınırları içerisinde kalmasını ısrarla istemiştir. Lozan'da halledilemeyen konu konferans sonrasına bırakılmıştır.
- Heyetler uyuşmazlığı gidermek amacı ile Lozan sonrası ilk kez Mayıs 1924'de İstanbul'da Haliç Konferansı'nda bir araya geldiler. İngiltere, Hakkari'nin de Irak'a dahil olmasını isteyince sorun çözülemedi.
- Türkiye bu gelişme üzerine sorunu Milletler Cemiyeti'ne taşıdı (Ayrıca Türkiye bölgede halk oylaması yapılmasını istemiştir ve bu isteğini cemiyete bildirmiştir.
- Milletler Cemiyeti Geçici Brüksel Hattı adıyla bir rapor hazırladı. Bu rapor İngiltere'yi haklı görünce Türkiye sorunu Lahey Adalet Komisyonuna taşıdı.
- Lahey Adalet Komisyonu da Geçici Brüksel Hattı'nı kabul edince Türkiye savaş kararı almak zorunda kaldı.
- Türkiye bu sorunda yalnız kalmamak için 17 Aralık 1925'de SSCB ile dostluk ve tarafsızlık antlaşmasını yeniledi. (Savaş sırasında Rusya'nın desteğini alabilmek amacı ile yapılmıştır.)
- Türk ordusu Musul'da savaş için hazırlıklara başladığı sırada bölgede Şeyh Sait Ayaklanması ve Nasuri İsyanı çıkınca Türkiye İngiltere ile barış yapmak zorunda kaldı.

Örnek Soru

Musul'un kaybedilmesinde aşağıdaki isyanlardan hangisi etkili olmuştur?

- A) Şeyh Sait İsyanı
- B) 31 Mart Ayaklanması
- C) Ahmet Anzavur İsyanı
- D) Çerkez Ethem İsyanı
- E) Şeyh Bedrettin İsyanı

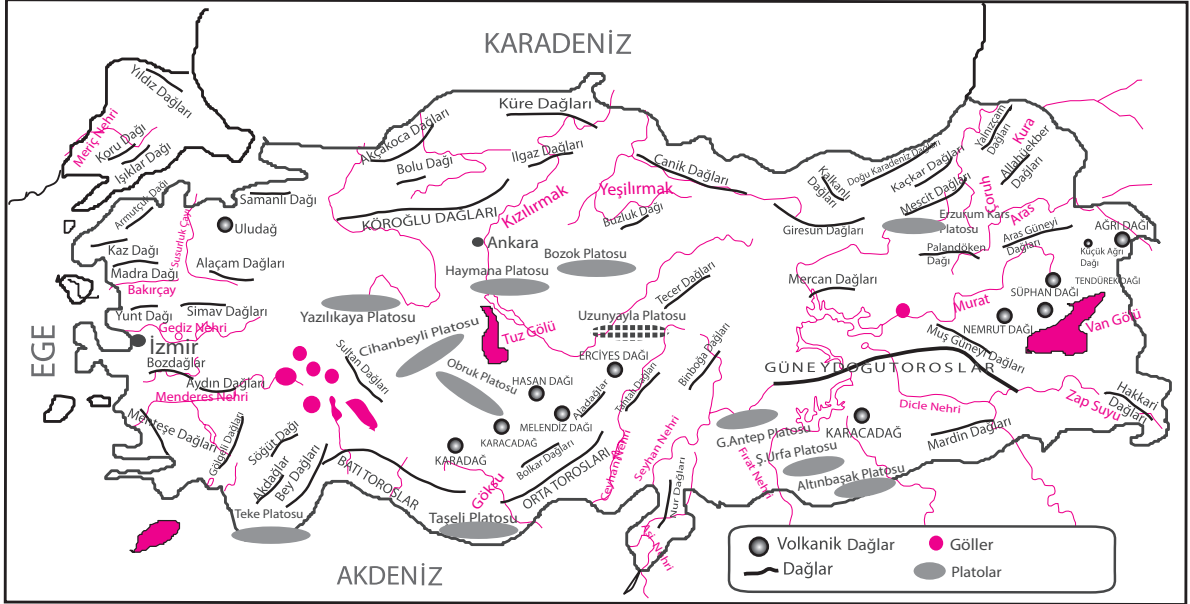
Cevap A

TÜRKİYE COĞRAFYASI

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ

7. ÜNİTE

1. BÖLÜM

Türkiye'nin Fiziki Haritası

YERİN YAPISI VE OLUŞUM SÜRECİ

- Yerküre 6371 km çapında olup yer kabuğu, manto ve çekirdek olarak katmanlara ayrılır.
- Yer kabuğunu oluşturan parçaların her birine **levha** adı verilmektedir.
- Yer kabuğunun sabit olmadığı konusundaki ilk görüş, 1620'de İngiliz Sir Francis Bacon tarafından dile getirilmiştir. Bir süre sonra unutulmuş bu görüş daha sonra 1915'te Alman bilim insanı Alfred Wegener tarafından ele alınmış ve kıtaların kayması adıyla bir hipoteze dönüştürülmüştür.
- Levhaların farklı hareket biçimleri çeşitli yer şekillerinin oluşumuna zemin hazırlamıştır. Levhaların oluşum ve hareketlerini açıklayan teoriye **levha tektoniği** adı verilmiştir.
- Levha hareketleri; yaklaşma, uzaklaşma ve yanal yer değiştirme olmak üzere üçe ayrılırlar.

YERYÜZÜNÜN ŞEKİLLENMESİ

Yeryüzü şekillerini oluşturan kuvvetler iki grupta toplanır. Bunlar:

A) İç Kuvvetler

- Dağ Oluşumu (Orojenez)
- Kıta Oluşumu (Epirojenez)
- Volkanizma
- Deprem

B) Dış Kuvvetler

- Rüzgâr
- Su (Akarsular, yer altı suları, dalga ve akıntılar)
- Buzullar
- Karstlaşma

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ

TÜRKİYE'DE JEOLJİK OLUŞUMLAR

Dünya, bugünkü şeklini alıncaya kadar çeşitli dönemlerden geçmiştir. Birbirinden farklı özellikler gösteren bu dönemlerden her birine **jeolojik devir** denir. Ülkemizdeki tüm jeolojik devirlere ait özellikler bulunmaktadır. Bu devirlerde Türkiye'nin jeolojik yapısında aşağıdaki gelişmeler meydana gelmiştir.

TEST
1

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ
ŞEKİLLERİ - 1

1. "Yer şekilleri iç ve dış kuvvetlerin etkisiyle oluşur."

Türkiye'de yeryüzü şekillenmesinde aşağıdakilerden hangisinin etkisi en azdır?

- A) Buzul aşındırması
B) Karstlaşma
C) Akarsu aşındırması
D) Yer altı suları

2. Akdeniz Bölgesi'nin Antalya Bölümü'nde, yer altı ve kaynak suları güldür.

Bu durum aşağıdakilerden hangisine bağlanabilir?

- A) Yağış rejimine
B) Dağların uzanış durumuna
C) Jeolojik yapıya
D) Buharlaşmaya

3. Türkiye'de dağların yükseltisi ve konumu aşağıdakilerden hangisi üzerinde etkili değildir?

- A) Yolların genellikle doğu-batı doğrultusunda uzanması
B) Erzurum – Kars Bölümü'nde hayvancılığın gelişmesi
C) Madencilik gelişmiş olması
D) Kıyı bölgelerinde yağışların fazla olması

4. Türkiye fiziki haritasında aşağıdaki illerimizden hangi ikisi birbirine en yakın renklerle gösterilir?

- A) Rize- Konya
B) Adana- Diyarbakır
C) Konya-Kayseri
D) İstanbul – Çorum

5. Türkiye'nin şekillenmesinde en etkili iç kuvvet orojenezdir. En etkili dış kuvvet ise

Yukarıda boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) akarsulardır.
B) depremlerdir.
C) rüzgârlardır.
D) dalgalı akıntılardır.

6. Türkiye'de yer alan dağlar ve oluşumları ile ilgili seçeneklerde verilen eşleştirmelerden hangisi doğru değildir?

- A) Küre Dağı - Kıvrım
B) Amanoslar - Kırık
C) Allahuekber Dağı - Volkanik
D) Bolkar Dağı- Kıvrım

- 7.

- I. Bafra
II. Çarşamba
III. Gediz
IV. Merzifon
V. Burdur

Yukarıda verilen ovalardan hangileri delta ovası değildir?

- A) I ve II
B) IV ve V
C) III ve V
D) I ve IV

8. Ülkemizdeki volkanik arazilerle ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi doğru değildir?

- A) Volkanik dağlar fay hatlarının dağılışıyla paralellik göstermektedir.
B) İlk jeopark ilan edilen bölge Kula yöresidir.
C) Bismalit, lakolit ve dayk gibi iç püskürük yapılarla ülkemizde rastlanmaz.
D) Volkanik arazilerin en geniş alan kapladığı bölge Doğu Anadolu Bölgesi'dir.

TÜRKİYE'NİN İKLİMİ VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

2. BÖLÜM

İKLİM VE HAVA DURUMU

İklim

Yeryüzünün herhangi bir yerinde hava olaylarına bağlı olarak gerçekleşen uzun yılların ortalamasına dayanan duruma **iklim** denir. İklimi **klimatoloji** inceler.

Hava Durumu

Bir yerdeki hava olaylarının kısa süreli ortalama durumuna **hava durumu** denir. Sinoptik haritaları ile gösterilir. Hava durumunu **meteoroloji** inceler.

TÜRKİYE'NİN İKLİMİ

Ülkemiz 36° - 42° kuzey paralelleri arasında olduğundan Akdeniz iklim kuşağında yer alır.

Üç tarafımızın denizlerle çevrili olması, batıdan doğuya gidildikçe yükseltinin artması, dağların kıyıya yakın ve paralel uzanması, yer şekillerinin engebeli olması nedeniyle iklim çeşitlenir. İklim turizmi, yerleşmeyi, orman ve tarım ürünleri çeşitliliğini etkiler.

Karadeniz kıyılarında her mevsimi yağışlı Karadeniz iklimi, Akdeniz, Güney Marmara ve Kıyı Ege'de yazları kurak Akdeniz iklimi, iç bölgelerde yağış miktarı az, sıcaklık farkları fazla olan karasal iklim etkilidir.

NOT

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin batısında Akdeniz ikliminin etkileri görülür. Ülkemizde çeşitli iklimlerin görülmesi; ulaşım hizmetlerini, tarım ürünlerinin çeşitliliğini, orman dağılışını, toprak çeşitlerini, akarsu rejimlerini etkiler.

TÜRKİYE'NİN İKLİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Denizler

Denizlerin ısınma ve soğumayı yavaşlatmasından, yağışı artırmasından dolayı kıyı bölgelerimizde yağış miktarları fazla, sıcaklık farkları az olan denizel iklimler görülür.

Yükselti

Yükselti arttıkça sıcaklık azaldığından dolayı yüksek yerler çevresine göre hem soğuk hem de daha yağışlıdır. Doğu Anadolu Bölgesi'nde sıcaklıkların düşük olmasının nedeni yükseltinin fazla olmasıdır. Yüksek yerlerde kar yağışı erken başlar, geç biter ve kar örtüsü uzun süre yerde kalır. Günlük ve yıllık sıcaklık farkları fazla olur.

Dağların Uzanış Biçimi

Dağların Akdeniz ve Karadeniz kıyılarına paralel uzanışı deniz etkisini kıyı ile sınırlandırmıştır. Bu nedenle aynı bölge içinde bile iklimde büyük farklılıklar meydana gelmiştir.

Ege Bölgesi'nde kıyıya dik uzanan dağlar deniz etkisinin 150–200 km kadar içerilere sokulmasına neden olmuş ve kıyı ile iç kısımlar arasında iklim farklılığı azalmıştır.

Etrafındaki Kara Kütleleri

Balkanlar, Kuzey Afrika, Arabistan ve Sibiry gibi kara kütleleri Türkiye iklimini etkiler. Çünkü rüzgârlar bu kara kütleleri üzerinde oluşan hava kütlelerini ülkemize taşır.

Etrafındaki Basınç Merkezleri

Türkiye'nin iklimi, kuzeyinde ve güneyinde oluşan yüksek ve alçak basınçların etkisi altındadır.

Örneğin, Türkiye'de yaşanan soğuk kış mevsimi Sibiry yüksek basınç merkezinin etkisidir. Yine ülkemizde yaşanan kurak yaz mevsimi Asor Yüksek Basınç Merkezi'nin etkisidir.

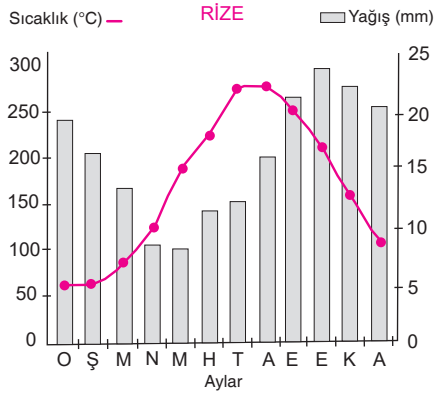
Matematik Konumunun Etkisi

Orta Kuşak'ta yer alan ülkemizde dört mevsim belirgin olarak yaşanır. Bu nedenle yıllık sıcaklık farkları fazladır. Cephe yağışları etkilidir, iklimde çeşitlenmeler meydana gelmiştir. Güneyden kuzeye doğru sıcaklıklar azalmaktadır. Güneyden esen rüzgârlar sıcaklığı arttırmaktadır.

Bakının Etkisi

Türkiye Kuzey Yarım Küre'de olduğu için dağların güneye bakan yamaçları, kuzeye bakan yamaçlarından daha fazla Güneş enerjisi alır ve daha fazla ısınır.

KARADENİZ İKLİMİ

Karadeniz İkliminin Özellikleri

- Yazları serin ve yağışlı, kışları ılık ve yağışlı geçer.
- Sıcaklık farkının en az olduğu iklim tipidir.
- Bulutlanma ve sis oranı fazla, güneşlenme oranı azdır. Her mevsim yağışlıdır. Yaz kuraklığı görülmez.
- En fazla yağışı sonbaharda, en az yağışı ilkbaharda alır.
- Başta Doğu Karadeniz olmak üzere Karadeniz ve Marmara Bölgesinin kıyı kesiminde etkilidir.
- Yıllık sıcaklık ortalaması 0°nin altına düşmez.
- Doğu ve Batı Karadeniz'de dağların yükseltisi fazla olup, dağlar kıyının hemen gerisinden yükselirler. Bu nedenle kıyıda yıllık yağış miktarı fazladır. İç kesimlerde yağış miktarı azdır.
- Orta Karadeniz'de dağlar yüksek olmayıp kıyıya uzaktırlar bu nedenle kıyı ile iç kesimler arasında belirgin bir yağış miktarı farkı bulunmaz.
- Bitki örtüsü geniş yapraklı ormanlardır.
- Karadeniz iklimi ılıman okyanusal iklime benzemektedir.

NOT

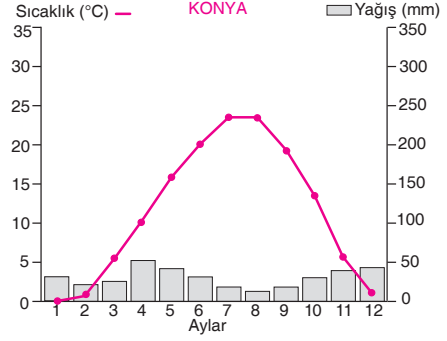
Türkiye'de çeşitli iklim tipleri görülmektedir. Bu iklimlerin etkiledikleri alan bakımından en fazladan en aza doğru sıralanışları şöyledir; Karasal, Akdeniz, Karadeniz ve Sert karasal iklimdir.

KARASAL İKLİM

Yıllık sıcaklık farkının fazla olduğu deniz etkisine kapalı karaların iç kesimlerinde görülen iklim karasal iklim olarak tanımlanır.

Ülkemizde özel konum şartlarından dolayı üç farklı karasal iklim tipi görülür.

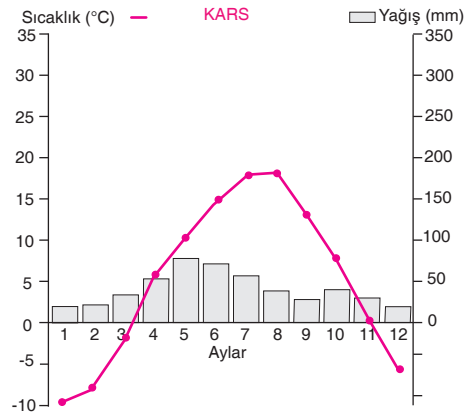
Ülkemizde en yaygın görülen iklim karasaldır.

A. STEP - ILIMAN KARASAL İKLİM

- İç Anadolu Bölgesi'nde, Trakya'da ve Doğu Anadolu'nun alçak kesimlerinde görülen iklimdir.
- Kış sıcaklık ortalaması 0 °C'dir. Yağışlar ilkbahar (Nisan, Mayıs) aylarında artar. Konveksiyonel özelliğindedir.
- Kar yağışlı gün sayısı 60-80 gün arasındadır.
- Öğleden sonra sağanak biçimdeki bu yağışlara **kırkiki - ahmak ıslatan yağışları** denir.
- Bozkır bitki örtüsü görülür.
- Kahverengi ve kestane rengi step toprakları görülür.
- Küçükbaş hayvancılığa ve tahıl tarımına paraleldir.

B. SERT KARASAL İKLİM

- Erzurum - Kars, Ardahan ve Doğu Anadolu'nun yüksek kesimlerinde etkilidir.
- Kar yağışlı gün sayısı 120 - 160 gündür.
- Yağışların %35'i yaz başlarında (Haziran) artar.
- Yağışlar konveksiyonel (yükselim) yağışıdır.
- Yüksek boylu dağ çayırları (Alpin çayırlar) görülür.
- Büyükbaş hayvancılığa paraleldir.
- Ocak ayında Sibiryaya yüksek basıncının etkisiyle Türkiye'nin en soğuk yeridir.

TÜRKİYE'DE NÜFUS VE YERLEŞME

3. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE NÜFUS

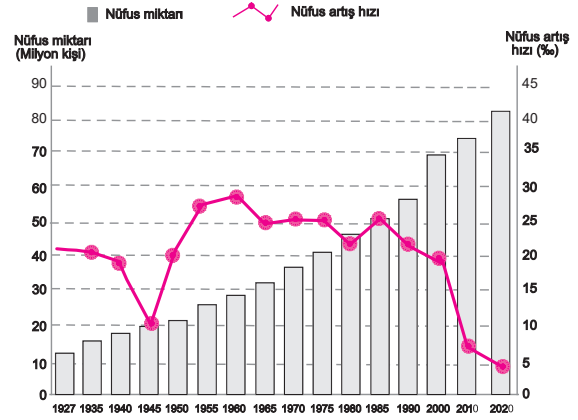
NÜFUS

Nüfus, sınırları belli bir alanda, belli bir zamanda bulunan insan sayısıdır. Nüfus sayımları; nüfusun genel özelliklerinin ortaya çıkarılması ve geleceğe yönelik planlamaların daha sağlıklı şekilde yürütülmesi için yapılmaktadır.

- Modern anlamda nüfus sayımları ilk olarak İskandinav ülkelerinde yapılmıştır. Osmanlı Devleti'nde ise ilk nüfus sayımı II. Mahmut Dönemi'nde (1831) asker ve vergi yükümlülüklerini belirlemeye yönelik yapılmıştır.
- Cumhuriyet Dönemi'nde ilk nüfus sayımı 1927 yılında, ikincisi ise 1935'te yapılmıştır.
- Ülkemizde nüfus sayımları periyodik olarak 1935 yılında başlamıştır. Bundan sonra her 5 yılda bir sayım yapılmıştır. 1990 yılındaki nüfus sayımından sonra on yılda bir yapılması kararı alınmış fakat seçimlerin öne alınması sonucunda seçmen kütüklerinin düzenlenmesi için 1997'de zorunlu olarak nüfus sayımı yapılmıştır.
- 2007 ve sonrasında Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne göre her yıl nüfus sayımı yapılmaktadır.
- 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre toplam 67 milyon 844 bin kişinin yaşadığı Türkiye'de, 2007 yılı sonu itibarıyla nüfus 70,5 milyona ulaşmıştır. 2020'de 83 milyon 614 bin 362 kişi oldu.
- 1940 - 1945 yılları arası ülkemiz nüfus artış hızının en düşük seviyede olduğu dönemdir. Bu durumun nedeni 2. Dünya Savaşı'nın çıkması sonucu erkeklerin silah altına alınmasıdır.
- 1955 - 1960 yılları arası nüfus artış hızının en fazla olduğu dönemdir. Bu durum sağlık hizmetlerinin yaygınlaşmaya başlamasının ve salgın hastalıkların önlenmesinin bir sonucudur.
- 1985 yılından itibaren Türkiye'de nüfus artış hızı sürekli olarak azalmıştır.
- Bu azalışta; şehirleşme, aile planlaması, kadının iş hayatına girmesi, sanayileşme, eğitimin yaygınlaşması gibi nedenler etkili olmuştur.
- Ülkemizin nüfus artışında yıllara göre düzenlilik yoktur. Son yıllarda nüfus artış hızında bir azalma olsa da, ülkemizde toplam nüfus sürekli artmıştır.

NOT

Doğurganlık oranının yüksek ve genç nüfus miktarının fazla olması nüfus miktarının sürekli artış göstermesinde etkili olmuştur.

Nüfus sayımları ile nüfusumuzun;

- ✓ Nüfus miktarı,
- ✓ Nüfusun coğrafi dağılışı,
- ✓ Nüfusun ekonomik özellikleri,
- ✓ Nüfus yoğunluğu,
- ✓ Kentsel ve kırsal nüfus,
- ✓ Nüfusun medeni durumu,
- ✓ Nüfusun çalışma durumu,
- ✓ Nüfusun meslek gruplarına göre dağılışı,
- ✓ Nüfusun yaş ve cinsiyet durumu,
- ✓ Nüfusun eğitim durumu vs. belirlenir.

NOT

Günümüzde adrese dayalı nüfus sayımı yapılmaktadır.

NOT

Bir ülkenin nüfus dağılışı genel olarak iklim ve yer şekillerine bağlı ise o ülke gelişmemiş; nüfus dağılışı, iklim ve yer şekillerinden bağımsız ise o ülke gelişmiş bir ülkedir.

Örnek Soru

Türkiye'de nüfusun dağılışı üzerinde aşağıdakilerden hangisinin etkisi diğerlerine göre daha azdır?

- A) Yer şekilleri B) Su kaynakları C) İklim
D) Enlem E) Toprak özellikleri

TÜRKİYE'NİN EKONOMİK COĞRAFYASI

4. BÖLÜM

TÜRKİYE EKONOMİSİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Türkiye Ekonomisini Etkileyen Faktörler

Doğal Faktörler

- Coğrafi Konum
- Yeryüzü Şekilleri
- Yer altı Kaynakları
- Toprak
- Bitki Örtüsü

Beşeri Faktörler

- Nüfus ve Yerleşme
- Sermaye
- Bilim ve Teknoloji

TÜRKİYE'DE TARIM

- Türkiye'de nüfusun büyük bir kısmı tarım sektöründe çalışmaktadır.
- Bu nedenle ülkemiz tarım ülkesi olarak bilinmektedir.
- Yıllar içerisinde ülke ekonomisinde büyük pay sahibi olan tarımın diğer sektörler içerisindeki payı sürekli olarak azalmıştır.
- Günümüzde milli gelir içerisinde tarımın payı hizmet ve sanayi sektörünün gerisine düşmüştür.

Tarımın Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi

- Başlıca ihraç ürünlerimiz; fındık, incir, pamuk, tütün, kuru üzüm, turunçgiller, zeytin, sebze ve meyvelerdir.
- Milli gelirin önemli bir kısmı tarımdan sağlanır.
- Fabrikaların birçoğunun ham maddesi tarımdan sağlanır.
- Tarım ürünlerinin dağılışı, iklim ile paralellik göstermektedir.
- Sulama olanakları arttıkça nadas uygulaması azalmıştır.
- Yükselti arttıkça yetiştirilen ürün çeşidi azdır. Bunun nedeni nemlilik ve sıcaklığın azalmasıdır.
- İklim çeşitliliğinden dolayı en fazla ürün çeşidine sahip bölgemiz Marmara Bölgesi'dir.
- Türkiye'de tarımın en önemli problemi sulama ve gübrelemedir.

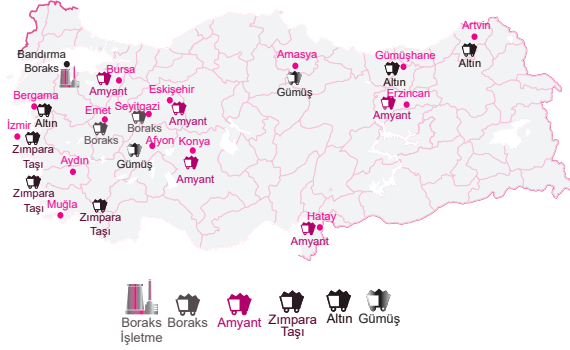
- Sebze ve meyve üretimini özellikle Akdeniz Bölgesi'nde sağlayan seracılıktır.

Tarım Ürünleri

- Doğal Ekim Alanı Geniş Olan Ürünler:** Şeker pancarı, buğday, elma, mısır, arpa, haşhaş, üzüm, ayçiçeği, patates, soğan, tütün
- Doğal Ekim Alanı Dar Olan Ürünler:** Muz, çay, turunçgiller, zeytin, pamuk, kenevir, Antep fıstığı, fındık, incir, keten, susam
- Devlet Kontrolünde Olan Ürünler:** Haşhaş, keten - kenevir, tütün, pirinç
- Destek Alımı Yapılan Ürünler:** Fındık, tütün, pamuk, buğday, çay, şeker pancarı, haşhaş
- Soğuğa Karşı Hassas Ürünler:** Muz, turunçgiller, fındık, incir, zeytin
- Nem (Yağış) İsteyen Ürünler:** Çay, fındık, mısır, pirinç
- Olgunlaşma Sürecinde Kuraklık İsteyen Ürünler:** Buğday, arpa, çavdar, pamuk, ayçiçeği, susam, mercimek, tütün
- Dünya Üretiminde Birinci Olduğumuz Ürünler:** Kayısı, fındık, kuru üzüm, Antep fıstığı, kuru incir
- İhracat Ürünlerimiz:** Kayısı, incir, üzüm, turunçgiller, tütün, Antep fıstığı, fındık, ceviz, pamuk, zeytin
- İthalat Ürünlerimiz:** Çay, pirinç, kakao, hurma, Hindistan cevizi, muz, kahve, kauçuk, ananas, kivi

Türkiye'de Arazi Kullanımı

- Türkiye'de topraktan faydalanma oranı daha çok iklim ve yer şekilleri özelliklerine bağlıdır.
- Ülkemizde yüksek dağlık kısımlar geniş yer kaplar.
- Dik yamaçlar fazladır.
- Buralarda topraktan yararlanmak kısıtlıdır.

Gümüş:

Boraks, Amyant, Zımpara taşı, Altın, Gümüş Yatakları

Siyanür yöntemiyle çıkarılır. Elektrığı iyi ilettiğinden son yıllarda kullanım alanı genişlemiştir. Afyon, Kütahya ve Amasya'da yatakları vardır.

NOT

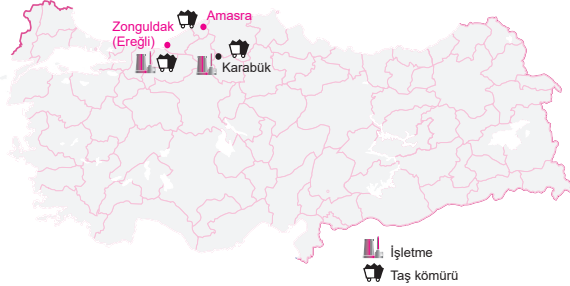
Türkiye, madenleri ile zengin bir ülkedir. Bu madenlerden bazıları, turistik eşya yapımında önem taşır. Lüle taşı (Eskişehir'de) ve Oltu taşı (Erzurum'da) bu özellikte olanların en önemlileridir.

TÜRKİYE'DE ENERJİ KAYNAKLARI**1. Yenilemeyen Enerji Kaynakları**

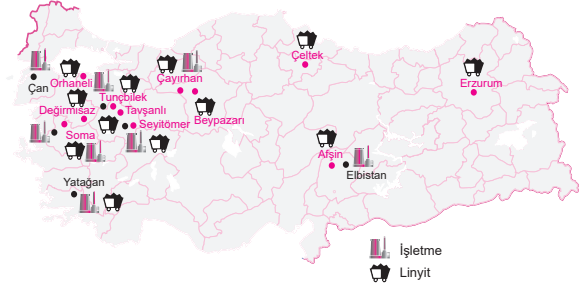
- Petrol
- Kömür
- Doğal gaz
- Nükleer Enerji

2. Yenilenebilir Enerji Kaynakları

- Jeotermal Enerji
- Hidroelektrik Enerji
- Güneş Enerjisi
- Rüzgâr Enerjisi

Taş Kömürü:

I. jeolojik zamanda oluşmuştur. Zonguldak, Bartın ve Amasra'da çıkarılır. En önemli kullanım alanı demir - çelik endüstrisidir. Çatalağzı (Zonguldak) termik santralinde elektrik üretiminde kullanılır. Büyük bir bölümü sanayide, geri kalan kısmı da elektrik üretiminde kullanılır. Üretimi tüketimi karşılamadığı için ithal edilir.

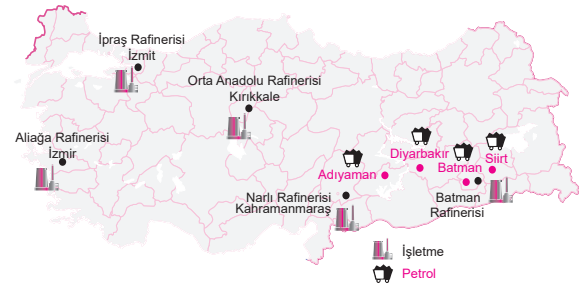
Linyit:

III. jeolojik zamanda oluşmuştur. Hemen hemen her bölgemizde çıkarılır. Ege Bölgesi linyitleri oldukça kalitelidir. Manisa'da; Soma, Kütahya'da; Tavşanlı, Tunçbilek ve Değirmisaz, Amasya'da; Çeltek ve Erzurum en önemli çıkarım yerleridir. Kahramanmaraş'ın Elbistan, Muğla'nın Yatağan linyitlerinin kalori değeri düşüktür. Bu nedenle termik santrallerde kullanılır.

NOT

Linyit üretiminde zamanla azalma olmuştur. Termik santrallerde doğal gazın tercih edilmesi bu azalmanın nedenidir.

Termik Santraller: Afşin Elbistan (Maraş), Soma (Manisa), Tavşanlı, Tunçbilek (Kütahya), Mardin, Yatağan (Muğla), Nallıhan (Ankara)'da bulunur.

Petrol:

Güneydoğu Anadolu'da Batman, Adıyaman, Diyarbakır en önemli petrol alanlarına sahip olan illerdir. 3. jeolojik zamanda oluşmuş arazilerde bulunur.

Petrol Rafinerilerimiz Şunlardır:

- ✓ Batman Rafinerisi
- ✓ İpraş Rafinerisi (İzmit)
- ✓ Ataş (Tüpraş) Rafinerisi (Mersin)
- ✓ Aliağa Rafinerisi (İzmir)
- ✓ Orta Anadolu Rafinerisi (Kırıkkale)

TÜRKLERİN BİLİM, SANAT VE MEDENİYETE KATKILARI

9.

ÜNİTE

İLK TÜRK DEVLETLERİ DÖNEMİ

Eğitim

- İlk Türk devletlerinin yaşam biçimleri, onların eğitim anlayışlarını ve eğitim uygulamalarını şekillendirdi.
- İlk Türk devletlerinde verilen eğitimde töre önemli bir yere sahipti.
- Aileler çocukların ve gençlerin sosyalleşmeleri için özel çaba sarf edildi.
- Toplumun eğitimi için şiirler, destanlar ve atasözleri derlendi.
- Derlenen bu ürünler ozanlar aracılığı ile nesilden nesile aktarıldı.
- Oğuz Kağan Destanı'nda insanların hayatı, mevsimler ve ülkelerle ilgili bilgiler yer aldı.
- Manas Destanı'nda insanların kullandıkları aletler ve silahların yanında, hayvan hastalıkları ve insanların anatomik yapılarıyla ilgili bilgiler verildi.
- Ergenekon Destanı'nda demirin nasıl eritildiği anlatıldı.
- Türklerin geçtiği coğrafyalarda yazıtlara rastlanması tabak, çanak, yüzük, küpe, kemer tokası ve kemik eşyalar gibi günlük kullanılan malzemelerde yazıların bulunması, Türklerde halk arasında da okuma ve yazmanın yaygın olduğunun göstergesidir.
- Türklerin eğitim anlayışında ahlak, terbiye, iyilik, cömertlik, sorumluluk ve bilgelik gibi değerler ön plana çıkmıştır.
- Alp insan olmaya büyük önem verilmiş, alp insan olabilmek bir erdem olarak kabul edilmiştir.
- Ata binme, ok atma ve kılıç kalkan kullanma gibi eğitimler, çocuk yaşlardan itibaren disiplinli bir şekilde verilirdi.
- Silah kullanabilme gücüne sahip olan herkes, savaş araç ve gereçlerini kullanma eğitimi alırdı.
- Kök Türklerin eğitim açısından Türk tarihine yaptıkları en önemli katkı, 38 harften oluşan bir alfabeyi kullanıp günümüze kadar gelen Orhun Yazıtlarını bırakmış olmalarıdır.
- Orhun Yazıtları, Türk tarihine ait bilinen ilk yazılı eser olması açısından önemlidir.
- Türk milletine hitaben yazılan bu yazıtlar Türk milli tarihi ve Türk eğitim tarihi açısından büyük önem taşımaktadır. Orhun Yazıtları, destanlar gibi sözlü

kültürden yazılı kültüre geçiş için de önemli bir adımdır.

- Uygurlar Dönemi'nde yerleşik hayat önem kazanmış, diğer kültürlerle de etkileşim artmış, örgün eğitim yerleşmeye başlamıştır.
- Uygurlar kalem ve fırça kullanarak birçok kitap yazmıştır.

Bilim

- Hunlarda verilen önemli eğitimlerden biri de savaş araç ve gereçlerinin yapılmasıyla ilgilidir.
- Hunlar kap kacak yapımı, dokumacılık, ağaç oymacılığı, süsleme sanatları, demir işlemeciliği ve bitki köklerinden kumaş boyası yapılması gibi işleri başarıyla gerçekleştirmişlerdir.
- Hunlar hayvan hastalıklarını misk otuyla dağlama yapıp tedavi etmeye çalışmışlardır.
- Bu durum hayvan hastalıkları gibi konularda bilgi sahibi olduklarını göstermektedir.
- Kök Türkler; demirin işlenmesi, savaş araç ve gereçlerinin yapılması, ok ve yay yapımı, yün ve iplik dokumacılığı ve pamuktan kâğıt yapımı gibi zanaatsal alanlarda geliştirdiler.
- Bu döneme ait pulluk ve kürek gibi aletlere rastlanması, sert çelik ve yumuşak çelikten bahsedilmesi, Kök Türklerde demir işlemeciliğinin ileri bir düzeyde olduğunu göstermektedir.
- Uygurlar araç gereç yapımı, gelişmiş şehir yapılması, çiçek hastalığına karşı geliştirilen aşı vb. alanlardaki çalışmalar sayesinde bilimsel açıdan önemli bir noktaya ulaşmışlardır.
- Uygurlar bakır oksit, nişadır ve boraks kullanacak kadar ilerlemiş, bakırcılık ve kuyumculukta da ileri bir seviyeye ulaşmışlardır.
- Uygurlar tıbbî konularda oldukça önemli gelişmeler sağlamış sarımsak ve soğanı ilaç yapımında sıkça kullanmışlardır.
- Türklerin bilimsel alandaki çalışmalarına genel olarak bakıldığında otaçı ve emçi denilen hekimlerin görev yaptıkları görülür.
- Uygurlar matbaacılığı bildikleri için tahta kalıpları kullanılarak baskı yapmışlardır.
- Mabetlerinde kütüphaneler bulunan Uygurlarda eserler ilk zamanlarda tomar şeklindeki kâğıtlara yazılırken ilerleyen zamanlarda günümüze benzer kitap şekilleriyle yazılmıştır.

TÜRK DÜŞÜNCE TARİHİ VE DEVLET FELSEFESİ

10. ÜNİTE

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK DÜŞÜNCESİ

ESKİ TÜRKLERDE DEVLET VE DÜŞÜNCE

- Orta Asya'da üst düzeyde somut bir Türk siyasi teşekkülü vardı. Bunun adı Büyük Hun İmparatorluğu idi.
- Hun siyasi varlığı M 439'a kadar Orta Asya'nın doğusunda, 558'e kadar Afganistan ve Batı Türkistan, nihayet 469'a kadar Avrupa'da sürmüştür.
- Bozkırların tarih sahnesine çıkardığı ilk büyük devlet Asya Hun Devleti'dir.
- Hunları Orta Asya'nın doğusunda Tabgaç (386-557), Göktürk (552-745) ve Uygur (745-840) devletleri takip etti.
- Doğu Avrupa'da ise Hunlardan sonra Avarlar uzun sayılabilecek bir kağanlık kurdular (558-805).
- Ogurlar ile Hunların karışımından doğan Bulgarlar, Peçenekler, Uzlar, Hazarlar, nihayet Kumanlar (Kıpçaklar) siyasi olarak varlıklarını sürdürdüler.
- Peçenekler üst düzeyde bir siyasi kuruluş oluşturmada 860-1090 yılları arasında var olabildiler. Boy sisteminin Eski Türk tarihinde oynadığı rolü göstermesi bakımından çok önemlidir.
- Hazarlar ise hanedanın din değiştirip Museviliğe geçmesine rağmen Türk kültürü özelliklerini korudular. Bazı alanlarda yerleşikliğe dahi adapte olarak şehir kültürünü geliştirdiler.
- Türklerin çoğu boylar halinde yaşayarak hayatta kalabildiler. Boylar halinde uçsuz bucaksız alanlarda yaşamak yok olmalarını engelledi.
- Uygur, Karahanlı, Gazneli, Selçuklu, Osmanlı, Türkiye Cumhuriyeti başta olmak üzere diğer Türk kökenli devlet ve beylikleri aslında Göktürk Kağanlığının devamıdır.
- Yusuf Has Hacip tarafından 1069'da yazılan Kutadgu Bilig ve Kaşgarlı Mahmud tarafından 1074'te kaleme alınan Divanü Lügati't-Türk, Türk düşünce tarihinin hem İslam öncesine hem sonrasına siyasi ve sosyal açıdan ışık tutmaktadır.

BOZKIR DEVLETİNİN ORTAYA ÇIKIŞINDA DÜŞÜNCE

- Eski Türk topluluklarının esasında su kaynaklarına (ırmak, göl vs.) ve yaylak-kışlak hayatı (otlaklara) gibi temel kaynaklara bağlı bir yaşama sistemleri vardı.

- Bu hayat tarzı aslında bozkırın derinliklerinde doğa ile bütünleşmiş insan gruplarının varlıklarını sürdürebilme mücadelesiydi. Bu durum şöyle açıklanabilir: Her boy kendi insan topluluğu ve ekonomisinin temel olan hayvanlarıyla birlikte yaşadığı belirli bir alana sahipti.
- Eski Türklerin yaşamaya uygun alanlara ulaştıklarında vakit geçirmeden yerleşik hayata geçtikleri ve şehirler kurarak, yeni hayat tarzında eserler meydana getirdikleri vurgulanması gereken bir noktadır. Tarım alanları açarak hem tahıl hem de meyve-sebze yetiştirmektedirler.
- Genel bir bakışla eski bozkır Türk kültüründe dik-kate alınması gereken iki önemli karakteristik özellik ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi Türk göçleridir. İkinci karakteristik özellik eski Türk toplumunun sosyal yapısıdır.
- Aile toplumun en küçük birimidir, aileler biraz büyüdüğünde uruglar ortaya çıkmaktadır. Uruglar, yani küçük kabileler birleştiğinde ise boylar meydana gelmektedir. Herhangi bir devlet (il) kurulduğunda boyların birleşmesi, yani halk tabakasına dönüşmesi bodun olarak adlandırılmaktadır.

ESKİ TÜRKLERDE SİYASİ DÜŞÜNENİN KAYNAĞI

- Avrasya bozkırlarında kurulan Türk devletleri coğrafyanın genişliğinden ve daha kolay idare edilebilmesi için önce ikiye ayrılıyordu. Bu ayrılma birbirinden bağımsız devletler olarak değil, doğuya bağlı bir batı kanadı şeklinde gerçekleşiyordu.
- Avrasya bozkırlarında Türk hakimiyeti genelde doğu batı ekseninde kendini göstermiştir. Türkler dünyayı bu şekilde yorumlamışlardır.
- Devletler doğu ve batı olmak üzere önce ikiye bölünüyordu.
- Eski Türklerde doğu üstün sayılırdı. Bunun sebebi güneşin doğduğu yer olmasıdır.
- Bütün beylikler iktidarı gökten alan kut sahibi Hun hükümdarı tarafından yönetilirdi. Zaten sonsuz genişlik yücelik anlamına geldiği ileri sürülen Shan-yü unvanıyla bu kut alma hususu örtüşmektedir.
- Güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar yeryüzünün her tarafının hakimiyet altına alınmasının sağlanmasıdır.
- Hunlardan itibaren tarihi kaynaklarda da cihan hakimiyeti ile ilgili bilgileri görürüz.

3. KISIM

- Türk Eğitim Tarihi
- Öğretim İlke ve Yöntemleri
- Öğrenme Psikolojisi
- Kültürel Diplomasi ve Eğitim

20 PUAN

TÜRK EĞİTİM TARİHİ

11. ÜNİTE

TÜRK EĞİTİM TARİHİNİN AMACI VE ÖNEMİ

- Eğitim tarihi, eğitimin zaman içinde izlediği yolu inceleyen bir bilim dalıdır. Eğitim bilimlerinin bir dalı olarak eğitim fakültelerinde ve ilgili enstitülerde araştırılmaktadır.
- Tüm bilim dalları gibi eğitim bilimleri de kendi akademik geçmişini belgelemektedir. Türk eğitim tarihi, Türklerin eğitim alanındaki geçmişini araştırarak günümüz eğitim uygulama ve sorunlarına çözüm bulmak, geleceğe dönük planlama yapmak için yararlanabileceğimiz veriler sunar.

Türk Eğitim Tarihinin Kapsamı

- Toplumun Eğitim Anlayışı
- Eğitimle İlgili Her Tür Bilgi ve Belge
- Ders Araç ve Gereçleri
- Devletin Eğitim Politikası ve Eğitim Felsefesi
- Yaygın Eğitim Kurumları
- Eğitimle İlgili Kanun, Tüzük ve Yönetmelikler
- Öğretmenlerin Zaman İçinde Değişen Nitelikleri
- Ders Programları ve Kitapları
- Örgün Eğitim Kurumları
- Eğitim Kuramları ve Geliştirilen Eğitim Düşünceleri
- Eğitimle İlgili Nitel ve Nicel Sonuçlar
- Eğitim ve öğretimle ilgili kavramların açıklanması, örneklendirilerek anlaşılmasının sağlanması, gerçekleştirilen eğitim uygulamalarının kavranması, dönemler arası benzerlik ve farklılıkların nedenlerinin açıklanması, günümüz uygulamalarının yorumlanması, bazı olgu, kavram, kurum, kuruluş ve anlayışların zaman içinde değişimi gibi konular Türk eğitim tarihinin kapsamına girer.
- Görülüyor ki Türk eğitim tarihinin konu kapsamı çok geniştir. Bunun nedenleri, eğitimin kapsamının geniş olması ve konuların uzun bir zaman kesiti içinde ele alınmasıdır.

Türk Eğitim Tarihinin Kapsamı, Amacı ve Önemi

- Türk eğitim tarihi, Türklerin eğitim anlayış ve uygulamalarını inceleyerek dönemsel özellikleri ve zaman içinde ortaya çıkan farklılıkları belgelerle ortaya koyar. Dönemsel özellik ve farklılıkların değerlendirilmesi, günümüz eğitim sorunlarının daha iyi anlaşılmasına ve çözülmesine yardımcı olur.

TÜRK EĞİTİM TARİHİNİN DÖNEMLERİ

- Türk eğitim tarihinin dönemlere ayırmak, Hunlardan günümüze kadarki süreçte eğitimimizin seyrini daha iyi görebilmemizi sağlar.
- Türk toplumunu derinden etkilemiş olan iki olay, İslamiyet'in Türklerce kabulü ve cumhuriyetin ilanı, Türk eğitim tarihi açısından da dönüm noktası olarak kabul edilmiştir.
- Buna göre Türk eğitim tarihi, üç ana döneme ayrılır:
 - ▶ İlk Türk Devletlerinde Eğitim,
 - ▶ İslamiyet'in Kabulünden Sonra Türklerde Eğitim,
 - ▶ Cumhuriyet Döneminde Eğitim.

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK DEVLETLERİNDE EĞİTİM

- Türk eğitim tarihi, bilinen ilk Türk toplumlarıyla başlar. İslamiyet öncesi dönemde Türk devletlerinden üçü ön plana çıkar: Hun, Kök Türk ve Uygur devletleri.
- Bunların eğitim görüş ve uygulamalarında görülen temel özellikler şunlardır:

İlk Türk Devletlerinde Eğitimin Temel Özellikleri

- Eğitim anlayışı ve uygulamaları toplumun yaşama biçiminin etkisiyle şekillenmiştir.
- Eğitimde toplumun töresi çok önemlidir.
- Bu dönemde örgün eğitim kurumlarının bulunmadığını gösteren kesin bir delil yoktur.
- Şiir, atasözü gibi sözlü edebiyat ürünlerinin halk eğitiminde önemli rolü vardır.
- Eski Türklerde mesleki eğitim önemlidir.
- Dışa dönük, akıncı, mert bir insan modeli olan "alp" tipine önem verilir.

ÖĞRETİM İLKE VE YÖNTEMLERİ

12. ÜNİTE

ÖĞRETİM İLKELERİ

- ◉ İlke; amaca ulaştırmada doğruluğu kanıtlanmış, şüpheden arındırılmış öncül, düşünce ve yol gösterici fi-kirlerdir.
- ◉ Öğretim ilkeleri eğitim durumlarının planlanmasında, uygulanmasında, değerlendirilmesinde öğretmene rehberlik eder.
- ◉ Öğretim ilkeleri öğrencinin yaşına, bilişsel olgunlaşma düzeyine, dersin yapısına göre değişmez niteliktedir. Öğrencinin yaşına, hazırbulunuşluğuna dersin yapısına göre değişiklik gösteren unsurlar; öğretim stratejisi, öğretim yöntem ve teknikleridir.

1. HEDEFE GÖRELİK

- ◉ Eğitim durumları öncelikle işe koşulduğu hedeflere hizmet edici, belli davranışları geliştirici nitelikte olmalıdır.
- ◉ Seçilen strateji, yöntem, teknikler bizi seçtiğimiz hedeflere götürecektir nitelikte olmalıdır.

NOT

Programın en önemli ögesi hedefler olduğu için öğretim sürecindeki herşeyde ilk dikkate alınması gereken hedeflerdir.

2. DÜZEYE UYGUNLUK (ÖĞRENCİYE GÖRELİK)

- ◉ Öğretim sırasında öğrencinin ilgi ve isteklerinin, psikolojik ve fizyolojik özelliklerinin göz önünde bulundurulmasıdır.
- ◉ Öğrenciye görelilik ilkesi öğretim etkinlikleri düzenlenirken; öğrencinin yaşının, öğrencinin olgunlaşma düzeyinin, öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarının, öğrencinin hazırbulunuşluğunun dikkate alınarak planlanmasını ifade eder.

Örnek

Orta okul ve lisede işlenen konuların farklı olması öğrenciye görelilik ilkesinin gereğidir.

NOT

Düzeğe uygunluk ilkesinin sınıf içinde etkili biçimde uygulanması için öncelikle öğrencilerin hazırbulunuşluk durumu dikkate alınmalıdır.

3. YAPARAK

- ◉ Öğrencinin birçok duyu organıyla öğrenme sürecine katılmasıdır. Böylece öğrenmeler daha kalıcı hale gelir.
- ◉ Yapararak ve yaşayarak öğrenme etkili ve kalıcı olur.

Örnek

Öğrenciler okuduklarının %10, işittiklerinin %20, gördüklerinin %30, gördükleri ve işittiklerinin %50, söylediklerinin %70, yapıp söylediklerinin %90'ını akılda tutmuşlardır.

4. YAŞAMA YAKINLIK (HAYATİLİK)

- ◉ Öğretim sürecinde bireyin gereksinim duyacağı yararlı ve kullanılabilir bilgilerin öğretilmesidir.
- ◉ Okul ortamı öğrenciye yaşam gerçeklerine uzak olmayan bir yaşantı sunmalıdır.

Örnek

İlkokuldaki öğrencilere matematik dersinde öğrenilen dört işlemlerini marketten alışverişte kullanabilmelerine yönelik örnek verilebilir.

5. BİLİNENDEN BİLİNMEYENE

- ◉ Daha önce bilinenlerden hareketle yeni bilgilerin öğretilmesidir.
- ◉ Yeni öğrenilen bilgiler eskilerle karşılaştırılıp ilişkilendirilince öğrenmeler kalıcılığını korumaktadır.

Örnek

Matematik dersinde çarpma işlemi öğretilirken öğrencilere daha önceden öğrettiği toplama işlemiyle ilişkilendirilerek uygulamalar yaptırılması

6. YAKINDAN UZAĞA

- ◉ Öğretimin; öğrencinin yakın çevresinden uzak çevresine(mantıksal yakınlık), yakın bir zamandan uzak bir zamana(zamansal yakınlık) ulaşacak şekilde gerçekleştirilmesidir.

Örnek

Konular işlenirken verilecek örneklerin ilçe, il, bölge ve ülke şeklinde bir sıra izlemesi

**TEST
5**
**ÖĞRETİM YÖNTEM VE
TEKNİKLERİ**
1. Aşağıdakilerden hangisinde sunuş yoluyla öğretim stratejisinde kullanılan ön organize edicilerin kullanım amacı verilmiştir?

- A) Bilgileri basitten karmaşığa doğru sıralamak, öğrenmeyi kolaylaştırmak
- B) Bilgilerin genel yapısını göstermek ve sonradan öğrenilecekleri etkili bir şekilde kaydetmek
- C) Öğrencilerin bilgilerden yola çıkarak keşfetmelerini sağlamak
- D) Ön öğrenmeleri hatırlatmak

2. Serkan, sürekli geçmiş deneyimleri üzerinde düşünmekte ve karşılaştığı sorunları çözerken bunları kullanmaktadır. Sürekli öz eleştiri ve öz değerlendirme yapmaktadır.
Bu anlamda aşağıdaki niteliklerden hangisine Serkan'ın sahip olması beklenmez?

- A) Eleştirileri hoşgörü ile karşılama
- B) Fikirlerinde ısrarcı olma
- C) Günlük tutma
- D) Bireysel ve bağımsız olma

3. Öğrenciler okul müdürüne "Öğretmenin kullandığı dili hiç anlamıyoruz. Çok ağır terimler ve sözcükler bulunan cümleler kuruyor. Bu şekilde devam ederse dersi anlamadan dönemi bitireceğiz." diyerek fizik dersinin işlenişini ile ilgili serzenişte bulunurlar.
Yukarıdaki parçaya göre fizik öğretmeni aşağıdaki öğretim ilkelerinden hangisine aykırı davranmıştır?

- A) Güncellik
- B) Ekonomiklik
- C) Açıklık
- D) Somuttan soyuta

4. İş birlikli öğrenme yaklaşımına göre aşağıdakilerden hangisi öğrenciye kazandırılmak istenen becerilerden biri değildir?

- A) Birbirinden öğrenme
- B) Sosyal beceriler
- C) Paylaşma ve iş birliği
- D) Rekabetçi ortam

5. Okula yeni başlayan çocukların büyük çoğunluğunun başlangıçta, okul ve okuldaki öğrenmeye ilişkin tutumlarının pek belirgin olmadığı bilinmektedir. Çocuklar, genellikle okulun ilk yıllarıyla birlikte okul ve okuldaki öğrenmeye ilişkin doğrudan yaşantılar edinmeye başlarlar. Bu dönemde çocukların okulda ya da sınıfta yaşamış olduğu olumsuz durumlar ile ilgili yaşamda okula, öğretmene ve öğrenmeye karşı tutumlarını etkileyecektir.
Bu durum öğrenmede aşağıdaki faktörlerden hangisinin önemine işaret etmektedir?

- A) Bilgi açısından bir dersi öğrenmek için yeterli donanımla öğrenme ortamına gelmek önemlidir.
- B) Öğrenmeye karşı duyuşsal özelliklerin iyi durumda olması öğrenmeyi olumlu etkiler.
- C) Öğrencilerin bilişsel anlamda önceki öğrenmeleri, yeni öğrenmelerde önemli etkiye sahiptir.
- D) Öğretmenlerin dersi ses tonu iyi ayarlanmış bir şekilde anlatmaları öğrenmeyi çok fazla etkilememektedir.

6. Aşağıdaki tekniklerden hangisinde az sayıda birey kısa bir süre için bir araya gelmekte, ortak birtakım konularda görüş alışverişinde bulunup düşüncelerini belirttikten sonra, konuşulanlar özetlenerek katılımcılara dağıtılmaktadır?

- A) Kollegyum
- B) Workshop
- C) Açık oturum
- D) Fikir taraması

7. Öğrencilerin temel düzeydeki bilgiye sınıf dışında ulaştıkları, sınıf içi zamanı ise tartışma, uygulama ve problem çözüme gibi üst düzey becerilerle geçirdiği öğrenme tekniğidir. Bu teknikte aktif öğrenme ve öz düzenleme kavramları çok önemsenir. Bilginin öğrencilere sunulması yerine bilgiye kendi çabalarıyla ulaşan öğrencilerin yaptıkları üst düzey çalışmalar ve bu durumun başarı ve motivasyon üzerindeki olumlu etkisi tekniğin avantajları arasındadır.
Yukarıda verilen özellikler aşağıdaki öğretim tekniklerinden hangisiyle ilgilidir?

- A) Ters yüz öğrenme
- B) Bireyselleştirilmiş öğretim
- C) Arkası yarın
- D) Sokrat semineri

ÖĞRENME PSİKOLOJİSİ

13. ÜNİTE

ÖĞRENME PSİKOLOJİSİNE GİRİŞ

Öğrenme psikolojisi; öğrenmeyi oluşturan ve etkileyen unsurları, öğrenme sonucuna ortaya çıkan davranış değişikliğinin nasıl oluştuğunu inceleyen pozitif bir bilimdir.

ÖĞRENMEYLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Öğrenme: Öğrenme organizmanın kendi yaşantısı yoluyla davranışlarında meydana gelen nispeten kalıcı izli (görelî olarak) davranış değişikliğidir.

Yaşantı: Bireyin çevresi ile etkileşimi sonucu bireyde kalan izdir. Fakat tüm yaşantılar bireyde kalıcı bir iz bırakmaz. Kalıcı bir iz olması için bu etkileşimin yaşantı eşliğini aşması gerekir.

Performans: Davranışın düzeyini ve öğrenilenlerin davranışa dönüştürülmesini ifade eder. Edim veya icra olarak da adlandırılır.

ÖĞRENMEYİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

ÖĞRENMEYİ DOĞRUDAN ETKİLEYEN FAKTÖRLER

ÖĞRENEN İLE İLGİLİ FAKTÖRLER

Türe Özgü Hazıroluş: Bir organizmanın istenilen davranışı göstermesi için gerekli biyolojik donanımına sahip olması durumuna türe özgü hazıroluş denir.

Örnek

Bir köpeğe havaya atılan topu yakalama davranışı öğretilirken aynı davranışın bir ineğe öğretilmemesi

Olgunlaşma: Olgunlaşma, bireyin herhangi bir organının kendinden beklenen görevi yapabilecek düzeye erişmesidir. Diğer bir ifade ile olgunlaşma, organizmanın temelindeki potansiyel güçlerin görev yapabilecek düzeye ulaşmasını ifade etmektedir.

Örnek

Yazı yazabilmek için parmakların ince kaslarının gerekli olgunluğa erişmesi gerekir.

Genel Uyarılmışlık Hâli ve Kaygı: Genel uyarılmışlık hâli, organizmanın dışarıdan gelen uyarıcıları alma, işleyebilme kapasite ve becerisini gösterir. Uyarılmışlık

düzeyi ile öğrenme arasında bir ilişki vardır. Yani, öğrenmenin meydana gelebilmesi için uyarılmışlığın da belirli bir düzeyde olması gerekir.

Örnek

Öğrencinin ders çalışırken istekli olması, masada çalışması, uykusuz, aç ve yorgun olmaması genel uyarılmışlık hâlini olumlu etkiler.

Önceki (Eski) Yaşantılar: Öğrenme sürecinde konu ile ilgili deneyimler yeni öğrenmeleri etkiler. Genel olarak yeni öğrenmeler öncekilerin üzerine kurulur.

a. Aktarma (Transfer)

Bireyin önceden öğrendiği bilgiler yeni bilgilerin öğrenilmesini kolaylaştırabilir ya da zorlaştırabilir. Bu durumda karşımıza iki türlü aktarım çıkar:

1. Olumlu Aktarma (Pozitif Transfer): Önceki öğrenmelerin yeni öğrenmeleri kolaylaştırması, desteklemesidir.

Örnek

Bisiklet sürmeyi bilen bireyin motosiklet sürmeyi daha kolay öğrenmesi

2. İleriye Etkin Kolaylaştırma: Önceki öğrenmenin sonraki öğrenmeyi kolaylaştırması veya hızlandırmasıdır.

Örnek

Fotoğraf makinesini kullanan bireyin kamerayla çekim yapmayı daha kolay öğrenmesi

3. Geriye Etkin Kolaylaştırma: Sonraki öğrenmenin önceki öğrenmeyi daha ustaca veya daha etkili yapmayı sağlamasıdır.

Örnek

Nohut pişiren kadının kuru fasulye yapmayı öğrendikten sonra nohudu daha iyi pişirmesi

3. Olumsuz Aktarma (Negatif Transfer): Önceki öğrenmelerin sonraki öğrenmeleri olumsuz etkilemesine ve zorlaştırmasına olumsuz aktarma denir.

Örnek

F klavye kullanan birinin Q klavye kullanırken zorlanması

KÜLTÜREL DİPLOMASİ VE EĞİTİM

14.

ÜNİTE

KÜLTÜREL DİPLOMASİ

DİPLOMASİ NEDİR?

- Modern anlamda ilk olarak 1796 yılında kullanılan diplomasi kavramı, günümüzde uluslararası politikanın yürütülmesi, dış politikanın uygulanması ile ilişkilendirilmektedir.
- Tarih boyunca insan ilişkilerinin gelişim içinde olduğu düşünülünce diplomasi kavramının sadece politika ile sınırlanmayacağı gerçeği ortaya çıkar.
- Gelişen ilişkiler ve uzağı yakın eden teknolojik gelişmeler, diplomasiyi uygulanma şeklini değiştirirken etki alanını genişletmiş ve aynı zamanda sürece katılan aktör sayısını da artırmıştır.
- Ulusal çıkarları korumayı amaçlayan diplomasi trafiği, aslında silahsız yapılan bir savaş şeklinde ifade edilebilir.
- Uluslar diplomasi aracılığıyla tanıtımlarını yapmak, haklarını korumak ve küresel dünyada varlıklarını duyurmayı amaçlar. Bunun için de yeterli ekonomik, siyasi ve askeri güce sahip olmaları önemlidir.
- İlk dönemlerde diplomatların başka ülkelere gitmesi ve görevlerini tamamladıktan sonra ülkelerine dönmeleri şeklinde gerçekleşen diplomatik faaliyetler, zamanın gerekliliğine cevap verme adına daha uzun süreli ilişkilere dönüşmüş ve daha barışçıl ilişkiler yürütmeyi amaçlamıştır.
- Bu da gösteriyor ki ilk başta ikna süreci şeklinde ilerleyen diplomasi, zamanla evrilerek ilişki kurma boyutuna ulaşmıştır. Ayrıca kültürel iletişim ve etkileşim yoluyla ülkeler arasında daha da gelişen ilişkiler, karşılıklı bir anlayışı doğurmuş bu da kamu diplomasisi şemsiyesi altında kültürel diplomasi ve eğitim diplomasisini gündeme getirmiştir.

KÜLTÜREL DİPLOMASİ NEDİR?

- Kültürel diplomasi; uzun vadeli kültürel ilişkilerde, kültürel ve milli değerlerin yayılmasını sağlayan faaliyetler bütünü şeklinde tanımlanabilir.
- Kültürel diplomasi insan üzerine kurulmuş ve ülke çıkarlarına hizmet eden bir ilişkiler yumağı şeklinde de tanımlanabilir.

- Toplumların yaşam biçimini oluşturan kültür; toplumların sahip olduğu gelenek, görenek, örf, adet, bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk gibi unsurlarını kapsar.
- Kültürler ve milletler arasındaki ilişkileri yükseltmeyi amaçlasa da asıl hedef kültürel diplomasi ile ulusun kendisini dünyaya anlatmasını sağlamaktır.

KÜLTÜREL DİPLOMASİ İLE İLGİLİ TERİMLER

- Kamu diplomasisinin bir alt başlığı olan kültürel diplomasiyi anlamlandırabilmek için bu kavram ile ilişkilendirilen bazı terimleri iyi bilmek gerekir.
- Kültürel diplomasi konu başlığında sıkça karşılaşılan sert güç, yumuşak güç, akıllı güç, propaganda ve markalaşma, kamu diplomasisi terimleri bunlardan bazılarıdır.

Sert Güç

- Sert güç, dış politika amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla kullanılan silahlı kuvvetleri (askeri güç ve polis gücü) ifade etmektedir.
- Diplomaside en büyük başarı, sert güce fiilen başvurmadan sonuç almaktır. Etkili bir askeri güce sahip olmak olası saldırıları caydırıcı etki yapar ve ülke güvenliğinin korunmasına yardımcı olur.
- Sert güç, bir devletin diğer ülkeleri askeri ve ekonomik güç ile tehdit ve/veya kandırma stratejileri kullanarak etkilemeye çalışması şeklinde uygulanır.
- Günümüzde diplomasiyi başarısız olduğu durumlarda ortaya çıkan sert güç, güçlü tarafın karşı tarafa uyguladığı yaptırımlardan biri olarak kullanılmaktadır.

Yumuşak Güç

- Yumuşak güç kavramı; diplomasi ilişkileri kurulanları cezbetmeyi, onların tercihlerini şekillendirmeyi ve zor kullanmadan onları ikna etmeyi ifade eder.
- Yumuşak güçte cezbetme, akıl çelme ve gündem belirleme gibi yöntemler kullanılır. Burada manipüle etme becerisine de rastlanabilir.
- Yumuşak güç zaman ve mekâna bağlı olarak değişiklik gösterir. İletilen mesajlar farklı ortamlarda, farklı alıcılar tarafından, farklı etkilerle alınır ve yorumlanır.
- Küresel bilgi çağına girilmesi, kültür ve sanatın değer kazanmasıyla birlikte, sert güç yerini yumuşak güce bırakmıştır.

4. KISIM

- 05/06/2003 Tarihli ve 2003/5753 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı
- 657 Sayılı DMK'nın 1. Kısmı ile 4. Kısmının 7. Bölümü
- 5682 Sayılı Pasaport Kanunu
- 1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 6. Kısmının 11. Bölümü (Millî Eğitim Bakanlığı)
- Uluslararası Kuruluşlar
- Genel Kültür

20 PUAN

**BAKANLIKLARARASI ORTAK KÜLTÜR KOMİSYONUNUN
ÇALIŞMA ESAS VE USULLERİ İLE BU KOMİSYON
TARAFINDAN YURTDIŞINDA GÖREVLENDİRİLECEK
PERSONELİN NİTELİKLERİ İLE HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİNİN
BELİRLENMESİNE İLİŞKİN KARAR**

**15.
ÜNİTE**

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç ve kapsam: –Madde 1

Bu Kararla, Türk kültürünün yurtdışında tanıtılması, yayılması ve korunması, yurtdışındaki vatandaşlarımız ve soydaşlarımızın kültürel bağlarının korunması, güçlendirilmesi ve dini konularda aydınlatılması ile Türk dilinin öğretilmesi amacıyla yurtdışına görevlendirilecek personelin unvanı, sayısı, nitelikleri, seçimleri, görev yerleri ve süreleri, izinleri, yurtdışındaki görevlerinin sona erdirilmesi ve diğer hususlara ilişkin esas ve usuller düzenlenmiştir.

Dayanak: –Madde 2

Bu Karar, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun ek 36 ncı maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar: –Madde 3

Bu Kararda geçen;

Komisyon: Bakanlıklararası Ortak Kültür Komisyonu'nu,

Yurtdışında görevlendirilen personel: **1 inci maddede** belirtilen amacın gerçekleştirilmesini sağlamak üzere; öğretim **üyesi**, öğretim görevlisi, okutman, öğretmen ve din görevlisi olarak Bakanlıklararası Ortak Kültür Komisyonunca geçici olarak görevlendirilecek personeli,

ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

**Bakanlıklararası Ortak Kültür Komisyonunun
Kuruluşu, Çalışma Esas ve Usulleri**

Bakanlıklararası Ortak Kültür Komisyonunun kuruluşu: –Madde 4

(Değişik: 2/5/2012-2012/3149 BKK) Dışişleri Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde Maliye, Milli Eğitim ve Kültür ve Turizm Bakanlıkları ile Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığının yetkili temsilcilerinden oluşan Bakanlıklararası Ortak Kültür Komisyonu kurulmuştur. Diyanet İşleri Başkanlığı yetkili temsilcisi, din görevlilerine dair iş ve işlemlerde Komisyona iştirak eder.

Komisyon toplantılarına, gerekli görülmesi halinde diğer ilgili kurumlardan da temsilci çağrılabilir.

Bakanlıklararası Ortak Kültür Komisyonunun çalışma esas ve usulleri: –Madde 5

Yurtdışında görevlendirilecek personelin unvanı, sayısı, nitelikleri, seçim esas ve usulleri, görev yerleri ve süreleri, izinleri, yurtdışındaki görevlerinin sona erdirilmesi ve diğer hususlara ilişkin işler bu Karar esaslarına göre Komisyon tarafından yürütülür. İlgililerin görev sürelerinin uzatılması, görevlerinin sona erdirilmesi ve yurda geri çağrılmalarına ilişkin hususlarda personelin görev yaptığı yerdeki misyon şefinin görüşü de dikkate alınır.

Yurtdışında görevlendirilecek personelin; bu Kararda belirtilen esaslar çerçevesinde seçimleri, görevlerini ifada ihtiyaç duyulacak hizmet içi eğitimleri, ihtiyaç durumu göz önüne alınmak suretiyle Karara ekli Cetvelde belirtilen ülkelerde görev yerlerinin tespiti, gözetim ve denetimleri, **8 inci maddede** belirtilen azami süreyi geçmemek üzere görevlendirme sürelerinin uzatılması ile izinlerin kullanılmasına ilişkin esas ve usuller Komisyonda belirlenir.

Bu Karar uyarınca Komisyona verilmiş olan görevler ile diğer hususların yürütülmesine ilişkin olarak Komisyonun çalışma esas ve usulleri, anılan kurumlarca müştereken tespit edilir. Komisyon kararları oybirliği ile alınır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bakanlıklararası Ortak Kültür Komisyonunca Yurtdışında Görevlendirilecek Personelin Sayısı, Nitelikleri, Seçim Esas ve Usulleri, Görev Süreleri, Aylıkları, İzinleri ve Geri Çağrılmaları

Yurtdışında görevlendirilecek personelin sayısı: –Madde 6

Komisyonca yurtdışında görevlendirilecek toplam personel sayısı 3.500'ü **geçemez**. Yurtdışında görevlendirilecek personelin, Komisyonun görüşü üzerine ülkelere göre sayı ve unvanlarını tespit etmeye Dışişleri ve Maliye Bakanlıkları müştereken yetkilidir.

657 SAYILI DEVLET MEMURLARI KANUNU

16. ÜNİTE

KISIM - I Genel Hükümler

BÖLÜM: 1

Kapsam, Amaç, Temel İlkeler, İstihdam Şekilleri

Kapsam: –Madde 1

Bu Kanun, Genel ve Katma Bütçeli Kurumlar, İl Özel İdareleri, Belediyeler, İl Özel İdareleri ve Belediyelerin kurdukları birlikler ile bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlarda, kanunlarla kurulan fonlarda, kefalet sandıklarında veya Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüklerinde çalışan memurlar hakkında uygulanır.

Sözleşmeli ve geçici personel hakkında bu Kanunda belirtilen özel hükümler uygulanır.

Anayasa Mahkemesi **üye** ve **yedek** üyeleri ile raporörleri; hakimlik ve savcılık mesleklerinde veya bu mesleklerden sayılan görevlerde bulunanlar, Danıştay ve Sayıştay meslek mensupları ve Sayıştay savcı ve yardımcıları, Üniversitelerin, İktisadi ve Ticari İlimler Akademilerinin, Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademilerinin, Devlet Güzel Sanatlar Akademilerinin, Türkiye ve Orta - Doğu Amme İdaresi Enstitüsünün öğretim **üye** ve yardımcıları, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası üyeleri, Genelkurmay Mehtaran Bölüğü Sanatkarları, Devlet Tiyatrosu ile Devlet Opera ve Balesi ve Belediye Opera ve tiyatroları ile şehir ve belediye konservatuvar ve orkestralarının sanatkar memurları, uzman memurları, uygulatıcı uzman memurları ve stajyerleri; Spor-Toto Teşkilatında çalışan personel; subay, astsubay, uzman jandarma, uzman erbaş ve sözleşmeli erbaş ve erler ile Emniyet Teşkilatı mensupları özel kanunları hükümlerine tabidir.

Amaç: –Madde 2

Bu Kanun, Devlet memurlarının hizmet şartlarını, niteliklerini, atanma ve yetiştirilmelerini, ilerleme ve yükselmelerini, ödev, hak, yüküm ve sorumluluklarını, aylıklarını ve ödeneklerini ve diğer özlük işlerini düzenler.

Bu Kanunda öngörülen yönetmelikler Cumhurbaşkanınca yürürlüğe konulur.

Temel ilkeler: –Madde 3

Bu kanunun temel ilkeleri şunlardır:

A. Sınıflandırma:

Devlet kamu hizmetleri görevlerini ve bu görevlerde çalışan Devlet memurlarını görevlerin gerektirdiği niteliklere ve mesleklere göre sınıflara ayırmaktır.

B. Kariyer:

Devlet memurlarına, yaptıkları hizmetler için lüzumlu bilgilere ve yetiştirme şartlarına uygun şekilde, sınıfları içinde en yüksek derecelere kadar ilerleme imkanı sağlamaktır.

C. Liyakat:

Devlet kamu hizmetleri görevlerine girmeyi, sınıflar içinde ilerleme ve yükselmeyi, görevin sona erdirilmesini liyakat sistemine dayandırmak ve bu sistemin eşit imkanlarla uygulanmasında Devlet memurlarını güvenliğe sahip kılmaktır.

İstihdam şekilleri: –Madde 4

Kamu hizmetleri; memurlar, sözleşmeli personel, geçici personel ve işçiler eliyle gördürülür.

A) Memur:

Mevcut kuruluş biçimine bakılmaksızın, Devlet ve diğer kamu tüzel kişiliklerince genel idare esaslarına göre yürütülen asli ve sürekli kamu hizmetlerini ifa ile görevlendirilenler, bu Kanunun uygulanmasında memur sayılır.

Yukarıdaki tanımlananlar dışındaki kurumlarda genel politika tespiti, araştırma, planlama, programlama, yönetim ve denetim gibi işlerde görevli ve yetkili olanlar da memur sayılır.

B) Sözleşmeli personel:

Kalkınma planı, **yıllık** program ve iş programlarında yer alan önemli projelerin hazırlanması, gerçekleştirilmesi, işletilmesi ve işlerliği için şart olan, zaruri ve istisnai hallere münhasır olmak üzere özel bir meslek bilgisine ve ihtisasına ihtiyaç gösteren geçici işlerde, Cumhurbaşkanınca belirlenen esas ve usuller çerçevesinde, ihdas edilen pozisyonlarda, mali **yılla** sınırlı olarak sözleşme ile çalıştırılmasına karar verilen ve işçi sayılmayan kamu hizmeti görevlileridir.

5682 SAYILI PASAPORT KANUNU

17.
ÜNİTE

Giriş - çıkış kapıları: –Madde 1

Türk vatandaşları ve yabancılar Cumhurbaşkanınca tayin olunan yolcu giriş - çıkış kapılarından Türkiye'ye girip çıkabilirler.

Gümrük kapılarının açılışında İçişleri Bakanlığının görüşü alınır.

Pasaport veya pasaport yerine geçerli vesika zorunluluğu: –Madde 2

Türk vatandaşları ile yabancılar Türkiye'ye girebilmek ve Türkiye'den çıkabilmek için yolcu giriş - çıkış kapı- larındaki polis makamlarına usulüne uygun ve müteber pasaport veya pasaport yerine geçerli bir vesika ibraz etmeye mecburdurlar.

Gümrük ve diğer işlemlerin yapılabilmesi için polis makamlarınca giriş veya çıkış işlemlerinin bitirilmesi şarttır.

Kanunlar ve milletlerarası anlaşmalarla tespit edilen- lerden başka, Türk vatandaşları ile yabancılar için, ne gibi belgelerin pasaport yerine geçerli kabul edilebile- ceği hususunda İçişleri ve Dışişleri bakanlıkları müşte- reken karar almaya yetkilidirler.

Pasaport veya vesikasız gelen Türk vatan- daşları: –Madde 3

Pasaportsuz veya vesikasız, usulüne uygun veya müteber olmayan pasaport veya vesikalarla Türkiye sınırlarına gelerek Türk vatandaşlığını iddia edenler:

A) Türkiye Cumhuriyeti nüfus hüviyet cüzdanlarını veya hüviyet varakalarını ibraz ettikleri ve bunların kendile- rine ait bulunduğu tahakkuk eylediği takdirde;

B) Nüfus hüviyet varakasından başka vesika veya delil gösterenler ise, bu vesika veya delillerin kıymeti polisçe takdir edilerek Türk vatandaşı olduklarına kanaat geti- rilmesi halinde Türkiye'ye kabul olunurlar.

Yukardaki (B) fıkrasında bahis mevzuu kimseler vatan- daşlıkları en seri vasıta ile usulü veçhile sabit oluncaya kadar icabederse en yakın idare merkezine gönderi- lerek mahalli mülkiye amirinin göstereceği yerde otur- tulabilirler.

Türk vatandaşlığı sabit olmayanlar geri çevrilirler.

Pasaportsuz veya vesikasız gelen yabancılar: –Madde 4

(Mülga: 4/4/2013-6458/124 md.)

Giriş vizesi mecburiyeti: –Madde 5

(Mülga birinci ve ikinci fıkra: 4/4/2013-6458/124 md.)

Türk vatandaşları Türkiye'ye gelmek için vize almak mecburiyetine tabi değildirlir.

Vize muafiyeti: –Madde 6

(Mülga: 4/4/2013-6458/124 md.)

Çıkış vizesi: –Madde 7

(Mülga: 4/4/2013-6458/124 md.)

Türkiye'ye girmeleri memnu kimseler: –Madde 8

(Mülga: 4/4/2013-6458/124 md.)

Mukabelei bilmişil: –Madde 9

(Mülga: 4/4/2013-6458/124 md.)

İstisnai pasaport ve vize kolaylıkları: –Madde 10

(Mülga: 4/4/2013-6458/124 md.)

Harbde ve fevkalade hallerde istisnai tedbir- ler: –Madde 11

(Mülga: 4/4/2013-6458/124 md.)

Pasaportların ve vesikaların neveleri, harç- ları ve bunları vermeye yetkili makamlar: –Madde 12

Türkiye Cumhuriyeti namına verilecek pasaport ve bun- ların yerini tutmaya mahsus vesikalar şunlardır:

A) Pasaportlar:

I - Diplomatik pasaportlar;

II - Hususi damgalı pasaportlar;

III - Hizmet damgalı pasaportlar;

IV - Umuma mahsus pasaportlar (Münferit veya müş- terek olur);

:–Madde 38

(Mülga: 4/4/2013-6458/124 md.)

: –Madde 39

5654 sayılı kanun hariç, 3519 sayılı pasaport kanuniyle ekleri kaldırılmıştır.

Ek Madde 1 – (24/3/1950 - 5654/1 md. ile gelen Ek md. hükmü olup teselsül için numaralandırılmıştır; mülga: 28/5/1988 - 3463/5. md.)

Ek Madde 2 – (19/6/1984 - KHK 240/12 md. ile eklenen 7/11/1984 3073/12 md. ile aynen kabul edilen Ek md. 1 in hükmü olup madde numarası teselsül ettirilmiştir.)

Pasaport Kanununun uygulanması, pasaportların şekil ve muhtevalarının tespiti ile pasaport ve pasaport yerine geçerli belgelerin düzenlenmesine ait esaslar İçişleri Bakanlığının koordinatörlüğünde Dışişleri ve Maliye ve Gümrük bakanlıklarının iştiraki ile hazırlanacak bir yönetmelikle belirtilir.

Ek Madde 3 – (19/6/1984 - KHK 240/12 md. ile eklenen 7/11/1984 - 3073/12 md. ile aynen kabul edilen Ek md. 2'nin hükmü olup madde numarası Teselsül ettirilmiştir.)

Pasaport Kanununda yer alan harç ve resimler için 492 sayılı Harçlar Kanununun pasaportlarla ilgili hükümleri uygulanır.

Ek Madde 4 –

Devlet memuru olarak **1 inci, 2 nci ve 3 üncü derece** kadrolarda bulunup da Hususi Damgalı Pasaport almaya hakkı olan Devlet memurları ile subay ve astsubayların taşıdıkları unvan ve/veya rütbeleri taşımakla beraber **1 inci, 2 nci ve 3 üncü derece** kadroları almadan emekli olan veya **ayrılanlardan** Devlet memuriyetindeki hizmet süreleri, taşıdığı unvan ve/veya rütbeleri itibariyle bugün Hususi Damgalı Pasaport almaya hak kazananlar emsal alınmak suretiyle bunlara da Hususi Pasaport verilir.

Ek Madde 5 – Mülga**Ek Madde 6 – (Ek: 23/7/2010-6009/59 md.)**

Elektronik pasaportlarda refakate kayıt işlemi yapılamaz, bu pasaportlar temdit edilemez ve müşterek e-pasaport **düzenlenemez.**

Ek Madde 7- (Ek:17/10/2019-7188/2 md.) (İptal: Anayasa Mahkemesi'nin 3/6/2021 tarihli ve E.: 2019/114, K.: 2021/36 sayılı Kararı ile.)

Geçici Madde 1 –

Halen yabancı ülkelerde çalışmakta olan işçiler için düzenlenen pasaportların geçerlik süresi; süre bitiminde müracaat halinde, ilgili daha kısa süre için uzatılmasını istemediği takdirde, **beş yıla** kadar uzatılır. İşçinin eş ve çocukları da bu hükümden yararlanır.

: –Madde 40

Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

:–Madde 41

Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

TEST
1

**5682 SAYILI PASAPORT
KANUNU**

1. 5682 Sayılı Pasaport Kanununa göre Türk vatandaşları ve yabancılar kim tarafından tayin olunan yolcu giriş - çıkış kapılarından Türkiye'ye girip çıkabilirler?
 - A) İçişleri Bakanlığı
 - B) Dışişleri Bakanlığı
 - C) Hazine ve Maliye Bakanlığı
 - D) Cumhurbaşkanı
2. 5682 Sayılı Pasaport Kanununa göre gümrük kapılarının açılışında hangi bakanlığının görüşü alınır?
 - A) İçişleri Bakanlığı
 - B) Dışişleri Bakanlığı
 - C) Ticaret Bakanlığı
 - D) Hazine ve Maliye Bakanlığı
3. 5682 Sayılı Pasaport Kanununa göre diplomatik pasaportlar, muvakkat görev veya seyahat için gidenlere görevlerinin veya seyahatlerinin mahiyetine göre, bir seyahate mahsus olmak üzere veya azami kaç sene için verilir?
 - A) 2
 - B) 3
 - C) 4
 - D) 5
4. 5682 Sayılı Pasaport Kanununa göre diplomatik pasaport alan kimselerin sıfat ve vazifeleri devam ettiği müddetçe, ergin olmayan veya ergin olsalar dahi yanlarında yaşayıp evli bulunmayan ve iş sahibi olmayan öğrenimi devam eden çocuklarına kaç yaşının ikmaline kadar verilir?
 - A) 18
 - B) 20
 - C) 22
 - D) 25
5. 5682 Sayılı Pasaport Kanununa göre hususi damgalı pasaport alabilecek durumda bulunanların ergin olmayan veya ergin olsalar dahi yanlarında yaşayıp evli bulunmayan ve iş sahibi olmayan öğrenimi devam eden çocuklarına kaç yaşının ikmaline kadar verilir?
 - A) 18
 - B) 20
 - C) 25
 - D) 27
6. 5682 Sayılı Pasaport Kanununa göre hizmet damgalı pasaport alanların eşlerine, ergin olmayan veya ergin olsalar dahi yanlarında yaşayıp evli bulunmayan ve iş sahibi olmayan öğrenimi devam eden çocuklarına kaç yaşının ikmaline kadar verilir?
 - A) 25
 - B) 26
 - C) 27
 - D) 28
7. 5682 Sayılı Pasaport Kanununa göre hususi damgalı pasaportlar kaç aydan az olmamak kaydıyla İçişleri Bakanlığınca belirlenecek sürelerde geçerli olmak üzere tanzim edilir?
 - A) 3
 - B) 4
 - C) 5
 - D) 6
8. 5682 Sayılı Pasaport Kanununa göre hizmet damgalı pasaportlar kaç aydan az olmamak kaydıyla pasaport sahibinin görevinin müddetine göre İçişleri Bakanlığınca tespit edilecek süre için geçerli olmak üzere tanzim edilir?
 - A) Beş
 - B) Altı
 - C) Yedi
 - D) Sekiz
9. 5682 Sayılı Pasaport Kanununa göre toplu bir halde yolculuk etmek isteyen ve en az kaç kişilik bir kabile teşkil eden Türk vatandaşlarına istedikleri takdirde umuma mahsus müşterek pasaport verilir?
 - A) 5
 - B) 6
 - C) 7
 - D) 8

1 SAYILI CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİ (MEB)

18.

ÜNİTE

ONBİRİNCİ BÖLÜM Milli Eğitim Bakanlığı

Görevler: –Madde 301

(1) Milli Eğitim Bakanlığının görev ve yetkileri şunlardır:

a) Okul öncesi, ilk ve orta öğretim çağındaki öğrencileri bedenî, zihnî, ahlakî, manevî, sosyal ve kültürel nitelikler yönünden geliştiren ve insan haklarına dayalı toplum yapısının ve küresel düzeyde rekabet gücüne sahip ekonomik sistemin gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatarak geleceğe hazırlayan eğitim ve öğretim programlarını tasarlamak, uygulamak, güncellemek; öğretmen ve öğrencilerin eğitim ve öğretim hizmetlerini bu çerçevede yürütmek ve denetlemek,

b) Eğitim ve öğretimin her kademesi için ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesi amacıyla gerekli çalışmaları yapmak, uygulamak, uygulanmasını izlemek ve denetlemek, ortaya çıkan yeni hizmet modellerine göre güncelleyerek geliştirmek,

c) Eğitim sistemini yeniliklere açık, dinamik, ekonomik ve toplumsal gelişimin gerekleriyle uyumlu biçimde güncel teknik ve modeller ışığında tasarlamak ve geliştirmek,

ç) Eğitime erişimi kolaylaştıran, her vatandaşın eğitim fırsat ve imkânlarından eşit derecede yararlanabilmesini teminat altına alan politika ve stratejilerin geliştirilmesi amacıyla çalışmalar yapmak, belirlenen politikaları uygulamak, uygulanmasını izlemek ve koordine etmek,

d) Kız öğrencilerin, engellilerin ve toplumun özel ilgi bekleyen diğer kesimlerinin eğitime katılımını yaygınlaştıracak politika ve stratejilerin geliştirilmesi amacıyla gerekli çalışmaları yapmak, belirlenen politikaları uygulamak ve uygulanmasını koordine etmek,

e) Özel yetenek sahibi kişilerin bu niteliklerini koruyucu ve geliştirici özel eğitim ve öğretim programlarını tasarlamak, uygulamak ve uygulanmasını koordine etmek,

f) Yükseköğretim kurumları dışındaki eğitim ve öğretim kurumlarını açmak, açılmasına izin vermek ve denetlemek,

g) Yurtdışında çalışan veya ikamet eden Türk vatandaşlarının eğitim ve öğretim alanındaki ihtiyaç ve sorunlarına yönelik çalışmaları ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde yürütmek,

ğ) Yükseköğretim dışında kalan ve diğer kurum ve kuruluşlarca açılan örgün ve yaygın eğitim ve öğretim kurumlarının denklik derecelerini belirlemek, program ve düzenlemelerini hazırlamak,

h) Yükseköğretimin millî eğitim politikası bütünlüğü içinde yürütülmesini sağlamak için, 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile Bakanlığa verilmiş olan görev ve sorumlulukları yerine getirmek,

ı) Kanunlarla ve Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle verilen diğer görevleri yapmak.

Teşkilat: –Madde 302

(1) Milli Eğitim Bakanlığı; merkez, taşra ve yurtdışı teşkilatından oluşur.

Hizmet birimleri: –Madde 303

(1) Bakanlığın hizmet birimleri şunlardır:

a) Temel Eğitim Genel Müdürlüğü,

b) Ortaöğretim Genel Müdürlüğü,

c) Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü,

ç) Din Öğretimi Genel Müdürlüğü,

d) Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü,

e) Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü,

f) Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü,

g) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü,

ğ) Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü,

h) Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü,

ı) Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü,

ı) Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü,

j) Personel Genel Müdürlüğü,

k) Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü,

l) Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü,

m) (Ek:RG-6/2/2021-31387-CK-70/8 md.) Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü,

n) (Ek:RG-6/2/2021-31387-CK-70/8 md.) İnşaat ve Emlak Genel Müdürlüğü,

o) Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

13. 1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine göre “İlgili bakanlıklarla işbirliği içinde, özel eğitim okul ve kurumlarının eğitim ve öğretim programlarını, ders kitaplarını, eğitim araç-gereçlerini hazırlamak veya hazırlatmak ve Talim ve Terbiye Kuruluna sunmak” **Milli Eğitim Bakanlığının hizmet birimlerinden hangisinin görevidir?**

- A) Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- B) Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü
- C) Özel Öğretim Kuramları Genel Müdürlüğü
- D) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü

14. 1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine göre “Bakanın çalışma programını düzenlemek” **Milli Eğitim Bakanlığının hizmet birimlerinden hangisinin görevidir?**

- A) Teftiş Kurulu Başkanlığı
- B) Özel Kalem Müdürlüğü
- C) Temel Eğitim Genel Müdürlüğü
- D) Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği

15. 1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine göre “Öğretmenlere yönelik olarak verilecek eğitime ilişkin konularda inceleme ve araştırmalar yapmak” **Milli Eğitim Bakanlığının hizmet birimlerinden hangisinin görevidir?**

- A) Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü
- B) Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- C) Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü
- D) Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü

1 NUMARALI CUMHURBAŞKANLIĞI TEŞKİLATI HAKKINDA CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİ (Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilatı)

1. 1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine göre “Bakanlığın görev alanına giren konularda Bakanlık personeline, Bakanlık okul ve kurumlarına, özel öğretim kurumlarına ve gerçek ve tüzel kişilere rehberlik etmek” **Milli Eğitim Bakanlığının hizmet birimlerinden hangisinin görevidir?**

- A) Teftiş Kurulu Başkanlığı
- B) Temel Eğitim Genel Müdürlüğü
- C) Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü
- D) Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği

2. 1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine göre “Eğitim ve öğretimin teknoloji ile desteklenmesine yönelik işleri yürütmek” **Milli Eğitim Bakanlığının hizmet birimlerinden hangisinin görevidir?**

- A) Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- B) Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü
- C) Özel Öğretim Kuramları Genel Müdürlüğü
- D) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü

3. 1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine göre “İlgili bakanlıklarla işbirliği içinde, özel eğitim sınıfları, özel eğitim okulları, rehberlik ve araştırma merkezleri, iş okulları ve iş eğitim merkezleri ile aynı seviye ve türdeki benzeri okul ve kurumların yönetimine ve öğrencilerin eğitim ve öğretimine yönelik çalışmalar yapmak ve belirlenen politikaları uygulamak” **Milli Eğitim Bakanlığının hizmet birimlerinden hangisinin görevidir?**

- A) Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- B) Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü
- C) Özel Öğretim Kuramları Genel Müdürlüğü
- D) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü

CEVAP ANAHTARI

1	B	4	D	7	C	10	C	13	A
2	C	5	C	8	B	11	A	14	B
3	A	6	D	9	B	12	C	15	A

ULUSAL VE ULUSLARARASI KURULUŞLAR

19.

ÜNİTE

I. ULUSAL KURULUŞLAR

A. SOSYAL YARDIM KURULUŞLARI

Kızılay	<ul style="list-style-type: none">11 Haziran 1868 tarihinde "Mecruhin ve Mardayı Askeriyeye İmdat ve Muavenet Cemiyeti" adıyla kurulmuş, 14 Nisan 1877'de "Osmanlı Hilali Ahmer Cemiyeti", 1923'te Cumhuriyet'in ilanından sonra "Türkiye Hilali Ahmer Cemiyeti", 1935'te "Türkiye Kızılay Cemiyeti" ve 1947'de de "Türkiye Kızılay Derneği" adını almıştır. Kısaca "Kızılay" olarak ifade edilir.Amacı; afet ve felaketlere uğrayanlara yardım etmektir.
Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu	<ul style="list-style-type: none">Bir yardım kurumudur. 1921 yılında kurulan Himaye-i Etfal, 1935 yılında Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumuna dönüştürülmüştür.Amacı; çocuk, engelli, yaşlı ve kimsesizlere bakmaktır.
Yeőilay	<ul style="list-style-type: none">1920'de kurulmuştur.Amacı; kişileri sigara, alkol, uyuőturucu vs. zararlı maddelerden korumaktır.
Türk Hava Kurumu	<ul style="list-style-type: none">1925 yılında Atatürk tarafından kurdurulmuőtur.Amacı; Türk havacılığını geliőtirmektedir.
Milli Eğitim Vakfı	<ul style="list-style-type: none">19 Şubat 1981 tarihinde kurulmuştur.Amacı; eğitimi ileri düzeye ulaőtirmaktır. Ayrıca milli eğitimin gelişmesi için sosyal ve kültürel tedbirleri almakla görevli bir kurumdur.
Darülaceze	<ul style="list-style-type: none">1895 yılında padişah II. Abdülhamit'in fermanı üzerine Okmeydanı'nda 27.000 metreka-relik bir alan üzerine kurulmuş bir hayır kurumudur.Amacı; Burada yüzyıldan beri din, mezhep, dil, ırk, sınıf ve cinsiyet farkı gözetmeksizin bakıma muhtaç kimsesiz, yaşlı ve sakat insanlarla, sokağa terk edilmiş 0-6 yaş arası çocuklar ücretsiz olarak, her türlü ihtiyaçları karőılanarak barındırılmaktadır.
Mehmetçik Vakfı	<ul style="list-style-type: none">TSK Mehmetçik Vakfı, 17 Mayıs 1982'de kurulmuştur.Amacı; Türk Silahlı Kuvvetlerinde yaptığı vatan hizmeti esnasında Őehit edilen veya herhangi bir nedenle hayatını kaybeden Mehmetçiklerin bakmakla yükümlü oldukları yakın-ları ile gazi ve engelli Mehmetçiklere yardım etmektedir.

B. GÖNÜLLÜ YARDIM KURULUŞLARI

- TEMA (Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı)
- Türkiye Çevre Koruma ve Yeőillendirme Kurumu
- Türkiye Trafik Kazalarını Önleme Derneği
- Türkiye Deprem Vakfı
- AKUT (Arama Kurtarma Timi)
- Türkiye Yardımseverler Derneği
- Türkiye Güçsüzler ve Kimsesizler Vakfı
- Dayanışma Vakfı
- Deprem Derneği

GENEL KÜLTÜR, GÜNCEL KONULAR

20.
ÜNİTE

2023 GELİŞMELERİ

- Voleybol FIVB Kadınlar Dünya Kulüpler Şampiyonası finalinde VakıfBank'ı 3-2 mağlup eden Eczacıbaşı Dynavit, kupayı müzesine götürdü.
- Türkiye'nin ilk Nekropol müzesi Antalya'da açıldı.
- Merkez Bankası Başkanlığı'na Hafize Gaye Erkan getirildi. Hafize Gaye Erkan, Merkez Bankası'nın ilk kadın başkanı oldu.
- Sırp larla NATO askeri arasında yaşanan gerilim sonucunda Türk komandoları, NATO görevi kapsamında Kosova'ya gönderildi.
- Sabah gazetesi yazarı Mehmet Barlas **81 yaşında** hayatını kaybetti.
- Ses sanatçısı Nuri Sesigüzel **85 yaşında** hayatını kaybetti.
- İtalya'nın eski başbakanlarından Silvio Berlusconi, **86 yaşında** hayatını kaybetti.
- Titanik enkazını görüntülemek için Atlantik Okyanusu'na dalan ve patlayarak batan Titan denizaltısında **5 kişi** hayatını kaybetti.
- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), Kırgızların milli Manas Destanı'nın ilk el yazmasını insanlığın ortak mirası ilan etti.
- 76. Cannes Film Festivalinde Nuri Bilge Ceylan'ın yönetmenliğini yaptığı "Kuru Otlar Üstüne" filminde gösterdiği performans ile en iyi kadın oyuncu ödülünü Merve Dizdar layık görülmüştür.
- 14 Mayıs 2023 tarihinde yapılan seçim sonrası TBMM 28. yasama dönemine geçiş yapmıştır.
- Cumhurbaşkanlığı seçimleri sonucundan Recep Tayyip Erdoğan tarafından 67. Hükümet Kabinesi kuruldu.
- İstanbul Atatürk Havalimanı'nda gerçekleştirilen TEKNOFEST'te Türkiye'nin uzay yolcuları açıklandı. İlk uzay yolcuları Tuva Cihangir Ataserver ve Alper Gerzeravcı oldu.
- Yerli ve milli imkanlarla ürettiğimiz yüksek çözünürlüğe sahip ilk gözlem uydumuz İMECE, uzaydaki yörünge sine fırlatılacak.
- Dünyanın ilk SİHA gemisi "TCG Anadolu", nisan 2023'te düzenlenen törenle Tuzla'da TSK'ya teslim edildi.
- Türk siyasetinin önemli isimlerinden eski bakan ve CHP eski genel başkanı Deniz Baykal hayatını kaybetti.
- İskoç Ulusal Partisinin yeni lideri Hamza Yusuf, parlamentodaki oylamanın ardından İskoçya'nın ilk Müslüman başbakanı oldu.
- Seslendirme sanatçısı, sinema ve dizi oyuncusu İsmail Köksal Engür, **77 yaşında** hayatını kaybetti.
- Fatih Sondaj Gemisi tarihinin en büyük doğal gaz keşfine imza attı. Zonguldak Filyos'ta Karadeniz Gazının Devreye alınmasıyla Türkiye'deki tüm konutlara **bir ay** boyunca ücretsiz doğalgaz verileceği açıklandı.
- Türkiye'nin ilk bor karbür tesisi, Balıkesir'in Bandırma ilçesinde hizmete açıldı.
- Türk Devletleri Teşkilatı Olağanüstü Zirvesi Ankara'da düzenlendi.
- TBMM, Finlandiya'nın NATO'ya katılımını öngören teklifi kabul ederek yaşalaştırdı. Finlandiya NATO'ya katılan 31. ülke oldu.
- NATO'ya üyelik başvurusu yapan İsveç, 1 Ocak 2023 itibarıyla 6 aylığına Avrupa Birliği (AB) Dönem Başkanı seçilmiştir.
- 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri ile İlgili Bazı Bilgiler: İlk Depremin Merkez Üssü: Kahramanmaraş Pazarcık (7,7), İkinci Depremin Merkez Üssü: Kahramanmaraş Elbistan (7,6)
- Depremde Hasar Gören Tarihi Binalar: Gaziantep Kalesi, Habibi Neccar Camii (Hatay), Hatay Ulu Camii, Osmaniye Enverül Hamid Camii, Malatya Hacı Yusuf Taş Camisi, İngiliz Protestan Mektebi (Hatay), Hatay Meryem Ana Kilisesi, Hatay Aziz Georgios Rum Ortodoks Kilisesi, Adıyaman Karakuş Tümülüsü, Hatay Eski Meclis Binası, Tarihi Hatay Evleri, Gaziantep Beyaz Han, Hatay Uzun Çarşı, Hatay Darb-ı Sak Kalesi, Hatay Sarı Selim Camii, Adıyaman Kahta Kalesi, Adıyaman Ulu Camii, Diyarbakır Tarihi Surları
- 2023 Dünya şehirleri spor başkentine Konya seçilmiştir.
- Avrupa Spor Başkentleri ve Şehirleri Federasyonu (ACES Europe) tarafından **2023 yılı** için "Avrupa Spor Şehri" ilan edilen Sakarya, ödülünü aldı.
- Akdeniz Kick Boks Şampiyonasının **2023 yılında** Türkiye'de yapılmasına karar verilmiştir.

25. Turizm kazancı en fazla olan ülke aşağıdakilerden hangisidir?

- A) ABD
- B) İtalya
- C) İspanya
- D) Fransa

TEST
4

**TÜRKİYE VE DÜNYA İLE İLGİLİ
GENEL, KÜLTÜREL VE GÜNCEL
SOSYOEKONOMİK KONULAR**

1. Nesli tükenme ile karşı karşıya olan kelaynak kuşlarının ülkemizde bulunduğu ilçe aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Divriği
- B) Birecik
- C) Başkale
- D) Maden

2. “Gençliğimiz, Mahşer, Sözde Kızlar, Bir Tereddüdün Romanı, Matmazel Noralya'nın Koltuğu” gibi eserlerin sahibi olan yazarımız aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Peyami Safa
- B) Melih Cevdet Anday
- C) Sait Faik Abasıyanık
- D) Halit Ziya Uşaklıgil

3. Dünyanın en büyük ada ülkesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Japonya
- B) İngiltere
- C) Avustralya
- D) Endonezya

4. Türkiye'nin en çok il kapsayan bölgesel kalkınma projesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) GAP
- B) DAP
- C) DOKAP
- D) ZBK

CEVAP ANAHTARI

1	C	6	A	11	C	16	C	21	D
2	D	7	D	12	B	17	B	22	A
3	C	8	A	13	D	18	A	23	C
4	D	9	D	14	B	19	A	24	D
5	B	10	D	15	D	20	A	25	A

İvedik Organize Sanayi Matbaacılar Sitesi
1518 Sok. Mat-Sit İş Merkezi No.:2/20
Yenimahalle / ANKARA
Telefon: 0 312 384 29 95 - Belgegeçer: 0312 342 23 58
WhatsApp: 0 505 925 57 81
www.datayayinlari.com | bilgi@datayayinlari.com

ISBN 978-625-8469-25-7

9 786258 469257